

INTEGRITĀTES PAKTI

ES:

NODERĪGUMS,
IZVEIDE UN
ĪSTENOŠANA

**INTEGRITY
PACTS EU**

Šī publikācija ir izstrādāta Eiropas Komisijas finansētā projekta "Integritātes pakti — pilsoniskās kontroles mehānisms ES fondu aizsardzībai" 2. posma ietvaros. Publikācijā ir iekļauts tikai tās autoru viedoklis, un tā neatspoguļo Eiropas Komisijas viedokli. Eiropas Komisija neuzņemas atbildību un nav atbildīga par nekādu šeit minētā satura izmantošanu.

Projektā "Integritātes pakti — pilsoniskās kontroles mehānisms ES fondu aizsardzībai" piedalās valsts aģentūras, pilsoniskā sabiedrība un privātais sektors no 11 ES valstīm, lai nodrošinātu, ka 18 nozīmīgi publiskie līgumi tiek izstrādāti un īstenoti atbilstoši visaugstākajiem iespējamajiem pārredzamības un pārskatatbildības standartiem.

transparency.org/integritypacts

Funded by
the European Union

Integritātes pakti ES:

noderīgums, izveide un īstenošana

Praktiskā rokasgrāmata par publiskā iepirkuma projektu pilsonisko uzraudzību

Galvenais autors: *Rafael García Aceves*

Atbalstītāji: *Sarah Dalton, Mahmoud Farag, Antonio Greco, Anna Zamparo un Ivan Zupan; ActionAid Itālija, Amapola Progetti, Institutul Pentru Politici Publice, Rumānijas Akadēmiskā biedrība, Stefan Batory fonds un Transparency International nodaļas Bulgārijā, Čehijā, Grieķijā, Ungārijā, Itālijā, Latvijā, Lietuvā, Portugālē, Rumānijā un Slovēnijā.*

Dizains: *Aleš Brce*

Vēlamies izteikt pateicību mūsu partneriem *REGIO* ĢD par pastāvīgo atbalstu un atsauksmēm, kas palīdzēja veidot šo publikāciju. Mēs vēlamies pateikties arī *Transparency International* sekretariāta un *Transparency International* ES kolēģiem, kuri sniedza atbalstu šīs publikācijas izstrādē.

Ir darīts viss iespējams, lai pārbaudītu šajā ziņojumā iekļautās informācijas precizitāti. 2021. gada 9. decembrī tika uzskatīts, ka visa informācija ir pareiza. Tomēr *Transparency International* nevar uzņemties atbildību par sekām, ko rada publikācijas izmantošana citiem mērķiem vai citos kontekstos.

ISBN: 978-3-96076-203-4

Publicējusi organizācija *Transparency International*, 2022. Ja vien nav norādīts citādi, šis darbs ir licencēts saskaņā ar CC BY-ND 4.0 DE. Citēšana atļauta. Par saistītajiem jautājumiem sazinieties ar *Transparency International* — copyright@transparency.org.

SATURS

PRIEKŠVĀRDI	5
--------------------------	----------

ES INTEGRITĀTES PAKTU IZMĒGINĀJUMA PROJEKTS	7
--	----------

PIRMĀ ROKASGRĀMATA. PLAŠĀKAS ATZĪŠANAS UN PIEŅEMŠANAS PANĀKŠANA VISĀ ES	11
--	-----------

1.1. VAI ES BŪTU JĀIZMANTO IEDZĪVOTĀJU VADĪTAS UZRAUDZĪBAS POTENCIĀLS	12
--	----

1.2. KĀ IEPAZĪSTINĀT AR INTEGRITĀTES PAKTIEM ES KONTEKSTĀ	13
--	----

1.3. KĀDU VĒRTĪBU INTEGRITĀTES PAKTS PIEDĀVĀ ES	15
--	----

1.4. VAI INTEGRITĀTES PAKTS VAR BŪT PLAŠĀKAS REFORMAS CENTIENU VIRZĪTĀJS	18
---	----

OTRĀ ROKASGRĀMATA. MĒRĶIM ATBILSTOŠU INTEGRITĀTES PAKTU IZSTRĀDE	20
---	-----------

2.1. STRATĒGISKO MĒRĶU UN INTEGRITĀTES PAKTU SAVIENOŠANA	21
---	----

2.2. INTEGRITĀTES PAKTA UN TĀ UZRAUDZĪBAS MEHĀNISMA IZVEIDE	25
--	----

2.3. UZRAUDZĪBAS MEHĀNISMA SAGATAVOŠANA ..	29
--	----

TREŠĀ ROKASGRĀMATA. EFEKTĪVAS UZRAUDZĪBAS NODROŠINĀŠANA	36
--	-----------

3.1. PLĀNOŠANA	37
----------------------	----

3.2. PIRMSKONKURSA POSMS	41
--------------------------------	----

3.3. KONKURSA NORISE	45
----------------------------	----

3.4. PIEŠĶIRŠANA	46
------------------------	----

3.5. IEVIEŠANA	50
----------------------	----

PĒCVĀRDS	53
-----------------------	-----------

PRIEKŠVĀRDI

Integritāte un pārredzamība ir Eiropas Savienības pamatvērtības. Tās tieši attiecas uz mūsu kā iestādes darbu un uz visām valsts, reģionālajām un vietējām iestādēm, kas iesaistītas Eiropas politiku īstenošanā. Mums ir jānodrošina, lai iedzīvotāji uzticas tam, kā mēs īstenojam šīs politikas un projektus.

Tas ir jo īpaši svarīgi, ņemot vērā ekonomikas krīzes apmēru, vides problēmas, ar kurām saskaramies, un nepieredzētās Eiropas līdzekļu summas, kas mobilizētas ekonomikas atveseļošanai.

Savienības iedzīvotājiem ir jāzina, ka, ieguldot sabiedriskajos labumos un iepērkot sabiedriskos labumus, ES iestādes vienmēr ņem vērā viņu intereses. Praksē mēs to panākam dažādos veidos, t. sk. ar pamatīgām, rūpīgām pārbaudēm, efektīvām iepirkumu sistēmām un kompetentiem, godīgiem pircējiem. Mums ir vajadzīgas arī inovatīvas pieejas, piemēram, pilsoniskās sabiedrības iesaistīšana projektu uzraudzībā.

Šī koncepcija ir integritātes pakta pamatā. Mēs sadarbojamies ar organizāciju *Transparency International*, lai piedāvātu jaunu pieeju kohēzijas politikas fondu uzraudzībai. Cilvēkiem ir jāredz, kā mēs strādājam, lai viņi varētu uzticēties mūsu darbībām. Eiropas integritātes pakta izmēģinājuma projekts ir veicinājis šā mērķa sasniegšanu.

Šis praktiskās rokasgrāmatas pamatā ir pieredze un atziņas, kas gūtas izmēģinājuma projektos. Ar to mēs vēlamies sniegt skaidras norādes turpmāko projektu īstenošanai. Mēs ceram, ka vairāk partneru pievienosies mums Eiropas integritātes pakta izstrādē. Pamatojoties uz izmēģinājuma projekta sasniegumiem, mēs ceram turpināt darbu partnerībā ar dalībvalstīm, reģionālajām un vietējām iestādēm un pilsonisko sabiedrību, lai stiprinātu un veicinātu Eiropas Savienības pamatvērtības.

Eliza Ferreira,

Eiropas komisāre kohēzijas un reformu jautājumos

Publisko līdzekļu izmantošanā pārredzamību un pārskatatbildību nekad nevajadzētu uzskatīt par pašsaprotamu, jo īpaši publiskā iepirkuma jomā. Pat tad, ja pastāv atbilstoši tiesību akti, stabilas pārraudzības struktūras un profesionālas iestādes, mums nevajadzētu aizmirst par nepārredzamību un nekontrolētu rīcības brīvību. Ir svarīgi nostiprināt aizsardzības pasākumus, lai novērstu, ka korumpētas personas un uzņēmumi zog publiskos līdzekļus, kas ir tik ļoti svarīgi mūsu kopienai un valstu labklājībai. Valdībām, uzņēmumiem un iedzīvotājiem būtu jāsadarbojas un jāveicina plašāki un stabili mehānismi, kas aizsargā publiskos līdzekļus un ieguldījumus un garantē to vislabāko izmantošanu.

Eiropas Komisijas Reģionālās politikas un pilsētpolitikas ģenerāldirektorāts (*REGIO ĢD*) un *Transparency International* atbalsta šo nostāju un ir izveidojuši izmēģinājuma projektu, lai izvērtētu, kā Eiropas Savienības (ES) līdzekļu saņēmēji varētu gūt labumu no integritātes pakta, kas ir rīks, ar kuru veicina pārredzamību un pārskatatbildību publiskā iepirkuma projektos.

Pēc sešu gadu sadarbības, kurā bija iesaistītas 32 publiskā sektora iestādes, kas saņēma ES līdzekļus, un 15 pilsoniskās sabiedrības grupas, kas uzraudzīja 18 publiskā iepirkuma projektus, ir gūti ievērojami rezultāti. To gūtā pieredze apstiprināja, ka atklātumam un pilsoniskai uzraudzībai ir būtiska loma stabilu konkursu, lielākas konkurences, vienlīdzīgas attieksmes un pareizas procedūras pārvaldības nodrošināšanā. Vienlīdz svarīgi ir tas, ka izmēģinājuma projekts nodrošināja mācīšanos un ieskatu, lai integritātes pakta pārvērstu par regulāru praksi ES un veicinātu atklātus un "tīrus" publiskos iepirkumus.

Šī rokasgrāmata ir izstrādāta, lai dalītos ar zināšanām. Šeit sniegtā informācija ir vairāk nekā izmēģinājuma projekta kopsavilkums. Tajā ir sniegti ieteikumi un norādījumi par integritātes pakta propagandēšanas, pieņemšanas un īstenošanas praktiskajiem aspektiem. Mēs ceram, ka tā iedvesmos jūs pievienoties mums šajā ceļā, lai nodrošinātu, ka publiskie iepirkumi sniedz vislabākos rezultātus gan ES, gan ārpus tās.

Mēs pateicamies daudziem cilvēkiem, kas bija iesaistīti šajā izmēģinājuma projektā, par viņu ieguldījumu un ceram arī turpmāk cieši sadarboties, lai aizsargātu sabiedrības resursus.

Delia Fereira Rubio,

Transparency International prezidente

ES INTEGRITĀTES PAKTU IZMĒĢINĀJUMA PROJEKTS

2015. gadā *Transparency International*, Eiropas Komisija (ar Reģionālās politikas un pilsētpolitikas ģenerāldirektorāta (*REGIO ĢD*) starpniecību) un 15 partnerorganizācijas no 11 Eiropas Savienības (ES) dalībvalstīm sāka izmēģinājuma projektu, lai, izmantojot integritātes paktus, uzlabotu publisko iepirkumu procedūru pārredzamību un pārraudzību 18 ES finansētu ieguldījumu ietvaros.

Integritātes pakts (IP) ir mehānisms, ko izstrādājusi Transparency International, lai panāktu, ka iestādes un pretendenti ievēro tiesību aktos noteiktos ierobežojumus, mazina korupcijas risku un sekmē sabiedrības uzticību attiecīgajam publiskā iepirkuma projektam. Noslēdzot publisku līgumu, puses apņemas atturēties no jebkādas koruptīvas rīcības, visā procesā veicināt pārredzamību un pārskatatbildību un integrēt neatkarīgu mehānismu, ko vada pilsoniskā sabiedrība, lai uzraudzītu atbilstību piemērojamam regulējumam un pašam līgumam un informētu sabiedrību par to.

Projektam papildus tam, ka pilsoniskās sabiedrības organizācija tika iekļauta kā šo konkrēto ieguldījumu neatkarīga uzraudze, bija arī plašāks mērķis. Tā mērķis bija novērtēt, cik lielā mērā ar šo rīku var palīdzēt nodrošināt publiskā iepirkuma procedūru atbilstību attiecīgajiem ES principiem¹ un atturēt no rīcības, kas ir pretrunā tiesību aktiem un sabiedrības interesēm.

Ar to kā izmēģinājuma projektu bija paredzēts gūt ieskatu par to, kā IP izmantošanu nākotnē varētu labāk pielāgot tiesiskajiem, institucionālajiem un darbības apstākļiem, kas novēroti visā ES. Konstatējumi un gūtās atziņas palīdzētu noskaidrot, vai IP varētu kļūt par regulāru praksi visās dalībvalstīs, un sniegtu norādījumus par to, kā tos turpmāk īstenot, stiprinot pārredzamību, pārskatatbildību un integritāti lielākajā publisko iepirkumu tirgū pasaulē.

Kādi ES ir iepirkuma principi

ES direktīvas par publisko iepirkumu ir tiesību instrumenti, kurus ir pieņēmušas visas dalībvalstis un kuri ietver kopīgas definīcijas un noteikumus, kas nosaka tādu publisko līgumu plānošanu, piešķiršanu un izpildi, attiecībā uz kuriem tiek paredzēts, ka to vērtība pārsniegs noteiktu sliekšni. Šajās direktīvās noteiktie pamatprincipi ir šādi:

- pārredzamība,
- vienlīdzīga attieksme,
- atklāts konkurss,
- pareiza procedūras pārvaldība.

Avots: Iekšējā tirgus, rūpniecības, uzņēmējdarbības un MVU ģenerāldirektorāts.
Pieejams: https://ec.europa.eu/growth/single-market/public-procurement_en

Saskaņā ar šiem mērķiem lielākā daļa atbilžu tika gūtas pēc tam, kad piecu gadu laikā tika uzraudzītas četrdesmit sešas publiskā iepirkuma procedūras². Atbildes tika iegūtas no partnerorganizāciju sagatavotajiem ziņojumiem un reģistra ierakstiem, kas tika veikti, lai izsekotu uzraudzības darbībās novērotos atskaites punktus, ieteikumus un problēmas. Tās tika izskatītas un apspriestas forumos, dažreiz partneru dialogos ar politikas veidotājiem, lai veicinātu reformas to valstīs, un citur pārdomas rosinošās sarunās starp šīs partnerības dalībniekiem un sabiedrotajiem.

Tomēr, ņemot vērā to daudzo faktoru apjomu

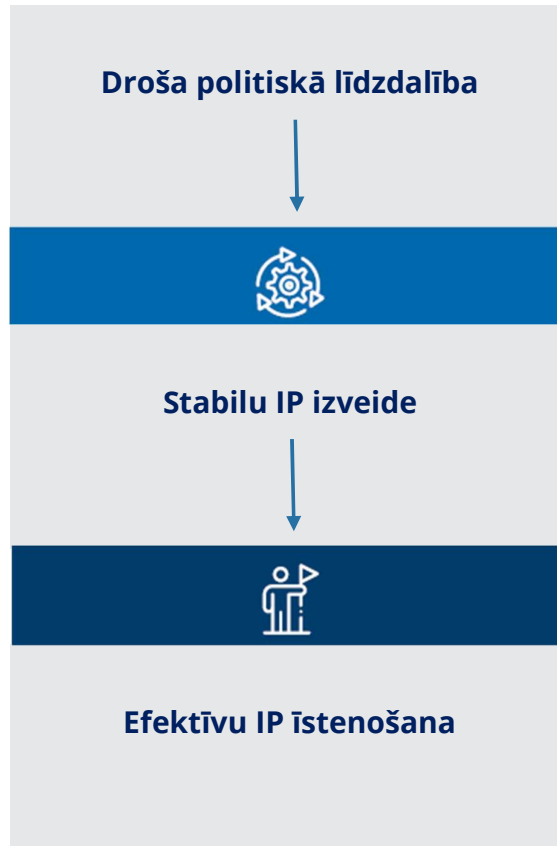
un sarežģītību, kas jāņem vērā, izpētot projekta galveno jautājumu par rīka nākotni, konstatējumi un gūtās atziņas ir jāgrupē dažādās daļās. Ir vajadzīgi vairāki soļi, lai parādītu, kā IP var labāk integrēt ES rīkkopā ar mērķi aizsargāt un uzlabot publisko iepirkumu un kā to panākt. Tas atbilst rīka posmiem un

katrā no tiem iesaistītajiem dalībniekiem. Šo iemeslu dēļ šī publikācija ir sadalīta trīs savstarpēji saistītās rokasgrāmatās.

Konstatējumi un atziņas šajā sistēmā ir organizētas tā, lai iesaistītu dažāda veida lasītājus un veicinātu sadarbību un sinerģiju.

- Pirmā rokasgrāmata ir izstrādāta pilsoniskās sabiedrības, valdības vai privātā sektora pārstāvjiem, kuri savās valstīs pauž bažas par publiskā iepirkuma līgumiem un ir ieinteresēti uzlabot pārraudzību un sasniegt labākus rezultātus, izmantojot tādas pilsoniskās uzraudzības darbības kā IP.
- Otrā rokasgrāmata ir paredzēta iestādēm un bezpeļņas organizācijām, kas ir piekritušas īstenot IP, jo tajā ir norādīti sekmīgas sadarbības galvenie aspekti.
- Trešā rokasgrāmata galvenokārt ir paredzēta pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kas darbojas kā neatkarīgas uzraudzītājas saskaņā ar IP un vada pārraudzības mehānismu.

Kopumā šīm trijām rokasgrāmatām, kuru pamatā ir ES integritātes pakta izmēģinājuma projekts, būtu jāsniedz attiecīgs ieskats, kas nepieciešams, lai izprastu šo rīku, veicinātu tā pieņemšanu un atbalstītu procesā iesaistītos dalībniekus tā atkārtotā un sistemātiskā īstenošanā visā ES.

PIRMĀ ROKASGRĀMATA. Plašākas atzišanas un pieņemšanas panākšana visā ES

Tajā sniegta pamata analīze par to, cik svarīgi ir uzlabot publiskā iepirkuma pārraudzību, izmantojot neatkarīgu un iedzīvotāju vadītu uzraudzību, un kādi ir ieguvumi no tā. Tajā ir sniegta virkne ieteikumu, argumentu un iespēju, kā ieviest, iepazīstināt ar IP izmantošanu un informēt par to, lai tie tiktu pieņemti plašāk. Tās mērķis ir informēt par aizstāvju stratēģijām, lai gūtu atbalstu no attiecīgajām ieinteresētajām personām IP un saistīto pasākumu īstenošanā.

OTRĀ ROKASGRĀMATA. Mērķim atbilstošu integritātes pakta izstrāde

Tā ir par starpposmu, kurā nosaka uzraudzības intervences darbības jomu, saistības un noteikumus. Šajā daļā norādītie konstatējumi un atziņas palīdzēs pilsoniskās sabiedrības grupām un iestādēm izveidot stabilu un saistošu IP. Tajos ir sniegti norādījumi par pamatlēmumiem un transversāliem jautājumiem. Tajos ir ietverta informācija par projekta un uzraudzības organizācijas izraudzīšanos, sadarbības noteikumiem, saņēmēju un iedzīvotāju iesaistīšanu un citiem tematiem, kas ietekmēs IP īstenošanu.

TREŠĀ ROKASGRĀMATA. Efektīvas uzraudzības nodrošināšana

Tā ir vērsta uz IP īstenošanu un jo īpaši uz uzraudzības darbībām visā publiskā iepirkuma norises ciklā. Šajā daļā ir sniegti konkrēti ieteikumi, kā uzlabot uzraudzības stabilitāti un turpināt uzlabot pilsonisko sabiedrību pārstāvošā uzrauga veiktās pārraudzības kvalitāti. Tajā ir norādīti konkrēti riski un problēmas, ar kurām varētu saskarties uzraudzības organizācija, kā arī piemēri un norādījumi to novēršanai.

PIRMĀ ROKASGRĀMATA. PLAŠĀKAS ATZĪŠANAS UN PIEŅEMŠANAS PANĀKŠANA VISĀ ES

Publiskais iepirkums ir viens no galvenajiem ES vienotā tirgus virzītājspēkiem. Ar tā ieviešanas tiesību aktiem un noteikumiem tika izveidots lielākais publisko iepirkumu tirgus pasaulē, kurā uzņēmumi no 27 ES dalībvalstīm un citām valstīm var piedāvāt plašu preču un pakalpojumu klāstu tūkstošiem pašvaldību un publiskā sektora iestāžu. Lai gan kopējais katru gadu piešķirto līgumu skaits nav precīzi zināms, tiek lēsts, ka to vērtība pārsniedz 14 % no bloka IKP³. Būtisks ir ne tikai publiskā iepirkuma apjoms, bet tam ir arī nozīmīga loma kvalitatīvu pakalpojumu sniegšanā ES iedzīvotājiem un saimnieciskās darbības un inovācijas veicināšanā. Šī loma prasa lielāku pārredzamību, pārskatatbildību, līdzdalību un integritāti.

1.1. VAI ES BŪTU JĀIZMANTO IEDZĪVOTĀJU VADĪTAS UZRAUDZĪBAS POTENCIĀLS

ES ir izstrādājusi vienu no visaptverošākajiem tiesiskajiem regulējumiem publiskā iepirkuma jomā visā pasaulē. Ņemot vērā publiskā iepirkuma nozīmīgumu un apjomu, galvenā loma ir pārraudzībai, un iestāžu un mehānismu sarežģītajai struktūrai ir uzdots nodrošināt publisko līgumu un to finansējošo resursu pienācīgu izmantošanu un aizsardzību.

Dalībvalstīs iekšējie kontrolieri, augstākās revīzijas iestādes, konkurences regulatori un citas struktūras kontrolē no ES vai valsts līdzekļiem finansēto publisko līgumu plānošanas, piešķiršanas un izpildes procesu. Tomēr, kā liecina dažādas analīzes, publiskais iepirkums joprojām ir viens no ES visbiežāk izmantotajiem krāpšanas un korupcijas līdzekļiem. Piemēram, Eiropas Parlamenta pasūtītajā 2016. gada ziņojumā lēsts, ka korumpētu līgumu dēļ gadā tiek zaudēti aptuveni 5 miljardi EUR⁴.

Lai risinātu šo problēmu, bieži tiek apspriesti un īstenoti papildu pasākumi. Piemēram, Eiropas Prokuratūra (EPPO) ES līmenī sāka darbības 2021. gada 1. jūnijā. Sadarbībā ar Eiropas Biroju krāpšanas apkarošanai (OLAF) tā veic izmeklēšanu un kriminālvajāšanu konkrētās lietās, kas saistītas ar krāpšanu un korupciju un skar ES finanšu intereses. Uzdevums ir sarežģīts, ņemot vērā, ka no 2015. līdz 2019. gadam saistībā ar ES finansētajiem izdevumiem OLAF ziņoja par 3431 krāpniecisku pārkāpumu, kas aptvēra aptuveni 2,3 miljardus EUR⁵.

Neraugoties uz to, ka šie institucionālie aizsardzības pasākumi ir pamatīgi, līgumslēdzējas un uzraudzības iestādes bieži saskaras ar ierobežojumiem un problēmām, kas ir kā pārbaudījums to spējām sasniegt savus mērķus un aizsargāt pieejamos resursus pret krāpšanu un korupciju. Publisko iepirkumu apjoms ES un plašā risku daudzveidība, ar ko tie saskaras, prasa paplašināt to neatkarīgo dalībnieku loku, kuri uzrauga un atbalsta šīs iestādes. Šī darbība ir ļoti svarīga, ņemot vērā, ka nākotnē būs ārkārtīgi daudz ieguldījumu, kuri balstīti uz publisko iepirkumu un saistītajiem resursiem.

No alternatīvajiem variantiem partnerība ar iedzīvotājiem un organizētas pilsoniskās sabiedrības

grupas piedāvā vienu no daudzsološākajām iespējām vajadzīgās pārraudzības paplašināšanai⁶. Neraugoties uz to, ka ES iestādes un lēmumu pieņēmēji to ir atzinuši, nav oficiālas iniciatīvas vai mehānisma, kas publiskajam iepirkumam piemērotu neatkarīgu, iedzīvotāju vadītu uzraudzību.

ES integritātes paktu izmēģinājuma projekts bija viens no nesenākajiem centieniem pārbaudīt pilsoniskās sabiedrības lomu un lietderīgumu publisko līgumu uzraudzībā un sniegt papildu pierādījumus, lai tos un citus līdzīgus rīkus padarītu par regulāru praksi. Tomēr ir vajadzīga turpmāka popularizēšana un izplatīšana. Par prioritāti būtu jānosaka arvien vairāku iespēju veidošana iedzīvotāju vadītai uzraudzībai, jo tas ir būtisks solis ceļā uz stabilāku sistēmu krāpšanas un korupcijas novēršanai publiskā iepirkuma jomā.

Tiem, kas ierosina un atbalsta šāda veida pasākumus, neatkarīgi no tā, vai tie darbojas pilsoniskajā sabiedrībā vai uzņēmējdarbības un valsts sektorā, būtu jākoordinē un jāformulē visbūtiskākie fakti, gadījumi un analīze skaidrā vērtību priekšlikumā, lai pārliecinātu lēmumu pieņēmējus, kuri joprojām vilcinās iekļaut papildu ārējo pārraudzību. To darot, proponentiem un viņu sabiedrotajiem būtu jāņem vērā tālāk minētie aspekti.

- **Uz risku balstīta pieeja.** Neatkarīga uzraudzība būtu jāattiecinā uz tirgiem vai iestādēm, kas saskaras ar atkārtotām krāpšanas un korupcijas shēmām, pret konkurenci vērstu rīcību un līdzīgiem riskiem, kuri apdraud publiskā līguma vērtību un integritāti. Ņemot vērā ES pieejamos datus, ko sniedz dažādi avoti, valstu un pašvaldību jurisdikcijās un nozarēs var konstatēt atkārtotas problēmas un riskus. Proponenti tiek aicināti iepazīties ar datkopām un ziņojumiem, ko sagatavojuši pētniecības centri un iestādes, piemēram, OLAF un līdzīgas iestādes, lai vāktu pierādījumus, kuri pamato vajadzību pēc neatkarīgas uzraudzības un pieprasījumu pēc tās, apliecinā visaktuālākos riskus un sniedz stimulus tās pieņemšanai.
- **Uzsvars uz novēršanu un agrīnu atklāšanu.** Jaunākie pasākumi, tai skaitā Nosacītības noteikumi, ir vērsti uz izmeklēšanu un sankciju piemērošanu

iesaistītajām iestādēm un struktūrām pēc lietu ierosināšanas. Vienlīdz jāņem vērā pasākumi, kas attur, atklāj un labo rīcību, kura izraisa krāpšanu vai korupciju, lai izvairītos no kaitīgām un dārgām sekām. Uzsverot IP nozīmi, aizstāvji var saistīt pilsoniskās sabiedrības vadītās uzraudzības noderīgumu ar IP sniegto novēršanu.

- **Stimulu starp ieinteresētajām personām veicināšana un saskaņošana.** Izceļot problēmas un riskus, kas ietekmē publisko iepirkumu, proponentiem būtu jāapsver tādu darbību apvienojums, kuras uzsver ieinteresēto personu nozīmīgumu un vajadzību papildu pārraudzības mehānismu atbalstīšanā. Būtu jācenšas ar publiskā sektora iestādēm panākt tiešu dialogu un veidot pamatu uzticībai un sadarbībai. Turklāt skartās kopienas un tirgus dalībnieki būtu jāiesaista un jāpārlicina par iespējamo ietekmi. Tas var sniegt stimulus iestādēm pieņemt un īstenot IP.
- **Sasaiste ar politikas reformu platformām.** Proponentiem būtu jācenšas panākt sistemātisku pieņemšanu, nevis vienreizēju īstenošanu. Lai to panāktu, tie var vērsties pie mehānismiem vai forumiem, kuros tiek apspriesta un pārskatīta valdības politika. Eiropas Savienībā Eiropas pusgada cikls, Atvērtās pārvaldības partnerība (OGP)⁷ un sabiedriskās apspriešanas, ko organizē ES iestādes, ir attiecīgās platformas, ar kurām veicināt ieteikumus un saistības, kuras attiecas uz publisko iepirkumu un tā pārraudzības politikām.

Izpratnes veicināšanas iniciatīvas, tāpat kā publiskā iepirkuma noteikumi un valdību saistības, dažādās valstīs ir atšķirīgas. Aizstāvības pasākumu progress un efektivitāte būtu jāizvērtē, ņemot vērā oficiālās saistības un pasākumus, kas uz publisko iepirkumu attiecinā iedzīvotāju vadītus uzraudzības mehānismus.

Portugāles jaunākās saistības uzlabot publisko līdzekļu uzraudzību

Ņemot vērā Portugāles Publiskā iepirkuma kodeksa reformu, ar kuru tika palielināta robežvērtība, kas ļauj piešķirt tiešus piešķirumus, *Transparency International* Portugāles nodaļa aktivizēja centienus paplašināt publisko līgumu pārraudzību. Pastāvīgi aizstāvības centieni, kas tika veikti paralēli IP īstenošanai, lika valsts valdībai savā jaunākajā Valsts pretkorupcijas stratēģijā⁸ atzīt vajadzību pastiprināt valsts izdevumu, tai skaitā publisko līgumu, uzraudzību. *TI* Portugāles nodaļa savās darbībās uzsvēra riskus, ko juridiskās izmaiņas ir radījušas attiecībā uz pārredzamību, pārskatatbildību un konkurenci, jo īpaši attiecībā uz gaidāmajiem ieguldījumiem, kuri tiks finansēti no ES atvēršanas fondiem. Ņemot vērā šo līdzekļu apjomu uz vienu iedzīvotāju, Portugāle ir trešais lielākais saņēmējs, tieši aiz Grieķijas un Horvātijas. Aktīvi sazinoties ar likumdevējiem, žurnālistiem un iestādēm un oficiāli piedaloties stratēģijas apspriešanas procesā, *TI* Portugāles nodaļa iepazīstināja ar argumentiem un stimuliem, lai atbalstītu IP ieteikumus un atzīšanu kā labu praksi. Turklāt tai izdevās iekļaut līdzīgu apņemšanos otrajā Atvērtās pārvaldības partnerības valsts rīcības plānā⁹, kurā apsvēta IP īstenošana.

1.2. KĀ IEPAZĪSTINĀT AR INTEGRITĀTES PAKTIEM ES KONTEKSTĀ

ES integritātes pakta izmēģinājuma projekta mērķis bija noteikt, kā šis rīks integrējas konkrētos juridiskajos un institucionālajos apstākļos Eiropas Savienībā. IP ir dažādas sastāvdaļas, kas kopā veicina pārredzamību un pārskatatbildību un attur no rīcības, kura ir pretrunā sabiedrības interesēm. Uzsvārs, kas tiek likts uz katru sastāvdaļu, bieži tiek pielāgots atkarībā no tā, kur pakts tiek īstenots. Tādējādi tiek pieļauta zināma rīcības brīvība, lai nodrošinātu politisko atbalstu, attaisnotu sabiedrības cerības un palielinātu IP ietekmi.

IP definīcija ir atjaunināta, lai sniegtu precīzu aprakstu par tā darbības jomu un ietekmi, kad tas ir pieņemts ES, ņemot vērā nosacījumus, kas ievēroti

publiskā iepirkuma projektos, kuri tika uzraudzīti. Šajā kontekstā IP var raksturot šādi.

Integritātes pakts ir mehānisms, saskaņā ar kuru publiskā sektora iestāde (vai šādu iestāžu grupa) var sadarboties ar pilsonisko sabiedrību, lai panāktu, ka iestādes un pretendenti ievēro tiesību aktos noteiktos ierobežojumus, mazina korupcijas risku un sekmē sabiedrības uzticību attiecīgajam publiskā iepirkuma projektam. Noslēdzot publisku līgumu, iesaistītās puses apņemas atturēties no jebkādas koruptīvas rīcības, visā procesā veicināt pārredzamību un pārskatatbildību un integrēt neatkarīgu mehānismu, ko vada pilsoniskā sabiedrība, lai uzraudzītu atbilstību piemērojamam regulējumam un pašam līgumam un informētu sabiedrību par to.

Tālāk ir aprakstītas IP galvenās sastāvdaļas un iezīmes.

- IP ir satvars, kas sniedz iespēju dažāda veida dalībniekiem sadarboties attiecībā uz publiskā iepirkuma projektu. Pirmkārt un galvenokārt tas nozīmē, ka ir jāpiedalās publiskā sektora iestādei, kas ir atbildīga par iepirkuma procedūru (neatkarīgi no tā, vai tā ir valsts aģentūra vai valstij piederošs uzņēmums), un pilsoniskajai sabiedrībai. Tām var pievienoties citas iestādes, piemēram, pārvaldības un pārraudzības struktūras vai pat ieinteresētie pretendenti.
- Ņemot vērā visā ES spēkā esošo plašo regulējumu par publisko iepirkumu, korupcijas apkarošanu un citiem saistītiem jautājumiem, piemēram, budžeta pārvaldību, konkurenci vai nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, sadarbības mērķis ir stiprināt piemērojamā regulējuma ievērošanu, novērst korupciju, veicināt līdzekļu izdevīgāku izlietojumu un stiprināt sabiedrības uzticēšanos.
- Puses sadarbosies, lai novērstu jebkādas riskus vai nosacījumus, kuri varētu pieļaut rīcību, kas ir pretrunā tiesību aktos noteiktajām prasībām un kas varētu ietekmēt vērtību un sabiedrības uzticēšanos.
- Sadarbībai piešķir oficiālu statusu, noslēdzot publisku līgumu, ar kuru pusēm uzliek par pienākumu īstenot tajā noteikto saistību kopumu. Atkarībā no tiesiskā regulējuma līgumu var strukturēt dažādās daļās vai dokumentos. Tā saturu var arī pielāgot valsts nosacījumiem tiktāl, ciktāl tas atbilst IP būtiskajām sastāvdaļām. Tās ir tālāk minētās.
  - Iesaistīto pušu solījums, kurā tās apņemas rīkoties saskaņā ar likumu un novērst korupciju procesa laikā. Kur vien iespējams, pretendentiem vai izraudzītajam darbuzņēmējam būtu jāpievienojas šim solījumam.
  - Pasākumu kopums, ko īsteno, lai nodrošinātu pārredzamību un stiprinātu pārskatatbildību visā procesā, tai skaitā nodrošinātu pilsonisko sabiedrību pārstāvošajam uzraugam piekļuvi visai dokumentācijai,
  - Finansēts pārraudzības mehānisms, ko koordinē pilsoniskā sabiedrība un atbalsta attiecīgie eksperti un kas atbild par iepirkuma procesa un vispārīgā līguma uzraudzību, sniedzot ieteikumus un regulāri informējot sabiedrību par to norisi.

Visas šīs sastāvdaļas bija saderīgas ar publiskā iepirkuma sistēmām, kurās IP tika īstenoti. Izmēģinājuma projektā partnerorganizācijas konstatēja, ka kopumā tiesiskais regulējums atbalsta to pieņemšanu. Tikai dažos gadījumos daži noteikumi valsts vai vietējā līmenī ierobežoja uzraudzības mehānisma darbības jomu un kvalitāti. Vairumā gadījumu šie ierobežojumi tika novērsti ar pagaidu pasākumiem vai papildu pasākumiem. Ņemot vērā daudzos tiesību aktu saskaņošanas centienus, kas ES veikti, lai uzlabotu iekšējo tirgu, jo īpaši tos, kas vērsti uz publiskā sektora iepirkumu, mēs varam pieņemt, ka IP īstenošana ir iespējama visās dalībvalstīs. Turklāt regulējums un prakse

valsts pārvaldes pārredzamības un piekļuves informācijai jomā ES ir plaši pieņemti un aktīvi veicināti kā publiskās kontroles mehānisms.

1.3. KĀDU VĒRTĪBU INTEGRITĀTES PAKTS PIEDĀVĀ ES

Uzraudzības darbā, ko veica 15 partnerorganizācijas, kuras bija iesaistītas ES integritātes pakta izmēģinājuma projektā, kas attiecās uz 46 publiskā iepirkuma procedūrām, tika paveikts daudz vairāk nekā tikai pārbaudīti IP galvenie mērķi.

Daudzveidīgā pieredze arī palīdzēja mums noteikt pamatā esošo dinamiku vai elementus, kas to padara par pievilcīgu un efektīvu rīku, ar kuru veicina integritāti publiskajā iepirkumā ES.

Izmantojot šīs zināšanas, tagad ir pieejams jauns, precīzāks priekšlikums par IP pieņemšanu ES kontekstā.

- IP ir instruments, kurā par prioritāti ir izvirzīti korektīvi pasākumi, nevis soda pasākumi. Neatkarīgas trešās personas — pilsonisko sabiedrību pārstāvoša uzrauga — klātbūtne un aktīva kopdarbība palielina iespēju atklāt un novērst trūkumus, riskus un nepilnības publiskā iepirkuma projektā. Ja IP uzraudzības komandai tiek piešķirta savlaicīga piekļuve informācijai un telpas apspriedēm, tā var sniegt ieteikumus līguma prasību un mērķu sasniegšanai.

ES integritātes pakta izmēģinājuma projektā uzraudzības organizācijas reģistrēja vairāk nekā 430 ieteikumus. Tie bija dažādi — sākot no procesuālajiem apsvērumiem līdz finanšu aplēsēm un juridiskām pārsūdzībām. Iestādes tos pārskatīja un attiecīgi rīkojās, kad tie tika uzskatīti par atbilstošiem un

īstenojamiem. Dažos gadījumos iestādes veica preventīvus pasākumus pret potenciāli novirzošiem apstākļiem vai uzlaboja procedūras kvalitāti.

- IP stiprina institucionālās spējas. Pilsonisko sabiedrību pārstāvošā uzrauga uzdevums ir nevis aizstāt iestādi, bet gan ar saskaņotu rīcību uzlabot tās darbu publiskā iepirkuma projekta posmos. Uzraudzības organizācija, lai atbalstītu savu darbu, apkopo un koordinē speciālās zināšanas, kas savukārt tiek nodotas iestādēm analīzes un ieteikumu veidā.
- Ārēja novērošana un atbalsts palīdz novērst un pārvaldīt grūtības un ierobežojumus. Uz sabiedrības interesēm orientētas neatkarīgas puses klātbūtne mudina ievērot regulējumu un veikt iepirkuma procedūru saskaņā ar tehniskiem un juridiskiem, nevis politiskiem apsvērumiem. Neatkarīgi uzraugi, publiski sniedzot jaunāko informāciju par projektu, tai skaitā savu analīzi un ieteikumus, arī veicina konstruktīvu rīcību un vairo sabiedrības uzticēšanos.

Visu šo elementu kombinācija atkarībā no iepirkuma projekta un saistīto tirgu īpašībām var radīt ļoti plašu ietekmi. Ja IP ir izmantots stratēģiskā ieguldījumā, kas piesaista sabiedrības uzmanību un saskaras ar nelabvēlīgiem tirgus apstākļiem vai korupcijas riskiem, tad pastāv lielāka iespējamība, ka tas nodrošinās materiālus ieguvumus. IP iesaistītās puses sadarbojas, lai vienotos par gaidāmo ietekmi un izveidotu mehānismu darbības rezultātu izsekošanai.

ES integritātes pakta izmēģinājuma projekta gadījumā projekta partneri strukturēja un vērsa savu ietekmes novērtējumu uz sešām kategorijām saskaņā ar projekta prioritātēm un mērķiem. Tālāk tabulā ir aprakstīta katra kategorija un sniegts projekta laikā novērotā ietekmes gadījuma piemērs.

Letekmes gadījumi, kas novēroti katrā kategorijā ES integritātes pakta izmēģinājuma projektā

Līdzekļu izdevīgāka izlietojuma veicināšana

Iepirkuma procedūras iznākuma uzlabošana un līguma kopējās vērtības aizsargāšana vai palielināšana sabiedrībai.

Pārskatot konkursa dokumentu projektus, *Transparency International* Ungārijas nodaļa konstatēja, ka provizoriskās aplēses par automaģistrāles projektēšanas līguma vērtību (4,2 miljoni EUR) neatbilst līdzīgiem projektiem. Pēc tam, kad tā bija apkopojusi tehniskā eksperta sniegto informāciju un pierādījumus, tā ierosināja līgumslēdzējai iestādei (LI) samazināt līguma vērtību līdz 2,8 miljoniem EUR. Pēc lietas iesniegšanas līgumslēdzēja iestāde sniedza papildu atsaucis un norādīja, ka pastāv papildu sarežģītības pakāpe un ka būs jāveic vairāk augsnes analīzes pētījumu. Abas puses atkārtoti pārskatīja aplēses un vienojās samazināt līguma vērtību līdz 3,7 miljoniem EUR. Beigās LI piešķīra līguma slēgšanas tiesības 3,6 miljonu EUR apmērā.

Līdzdalības, konkurences un taisnīguma veicināšana

To uzņēmumu skaita palielināšana, kas iesniedz piedāvājumu par līgumu, saskaņā ar novērotajiem tirgus apstākļiem, un vienādas attieksmes un informācijas nodrošināšana visiem dalībniekiem.

Projektā, kura mērķis bija palielināt zemes platību reģistrēšanu visā Rumānijā un kuru uzraudzīja *Transparency International* Rumānijas nodaļa un Publiskās politikas institūts, bija grūti aptvert visas plānotās līguma daļas un pašvaldības. Jo īpaši par dažām daļām netika izrādīta nekāda interese, un par tām netika saņemts neviens piedāvājums. Lai risinātu šo situāciju, uzraugi mudināja LI veikt apspriešanos ar tirgus dalībniekiem, lai ar potenciālajiem pretendentiem apspriestu stimulus un šķēršļus to dalībai. Tad LI tikās ar uzņēmumiem un apkopoja attiecīgo informāciju, lai pielāgotu konkursu un piesaistītu vairāk dalībnieku. Ietekme drīz vien tika pamanīta, un tās rezultātā turpmākajos konkursos par daļām tika saņemts lielāks skaits piedāvājumu un lielāks skaits līgumu tika piešķirti vairākiem uzņēmumiem.

Pārredzamības un pārskatatbildības uzlabošana

Sabiedrības piekļuves iepirkuma projekta norisei palielināšana dažādos tā posmos un šajā procesā iesaistīto personu un uzņēmumu veikto darbību atpazīstamības paplašināšana.

Īstenojot slimnīcas energosistēmu renovācijas projektu Slovēnijā, radās procesuāls jautājums par darbuzņēmēja pieprasīto maksājumu, kas ietvēra to materiālu un iekārtu izmaksas, kuras bija iegādātas, bet vēl nebija uzstādītas. LI pamanīja šo jautājumu un, lai novērstu nesaskaņas ar uzņēmumu, kas sniedz pakalpojumus, lūdza *Transparency International* Slovēnijas nodaļai sniegt atzinumu, lai apstiprinātu maksājumu noteikumu atbilstīgu interpretāciju. Uzraugs pārskatīja līguma noteikumus un piekrita LI nostājai. Maksājums tika oficiāli atlikts līdz materiālu un iekārtu uzstādīšanai saskaņā ar paredzētajiem noteikumiem.

Projektu izpildes savlaicīguma veicināšana

Projekta izpildes veicināšana atbilstoši laika vajadzībām un noteiktajam grafikam, kavējumu un juridisko problēmu nepieļaušana un vienmērīgas virzības līdz projekta pabeigšanai sekmēšana.

LI, kas atbild par arheoloģisko atradumu vietas un to muzeja Itālijā renovāciju, apsvēra sarežģītu iepirkuma stratēģiju, lai iepirktu daudzus pakalpojumus, kas vajadzīgi, lai vadītu un informētu apmeklētājus, tai skaitā zīmes un multivides instalācijas. Tas nozīmētu, ka būtu jākoordinē līdz pat septiņiem līgumiem ar uzņēmumiem, lai nodrošinātu, ka tiem ir vienāda vizuālā identitāte un ka tie izmanto vienādus vai saderīgus materiālus vai formātus. Šāds darba apjoms palielinātu kavējumu iespējamību un paildinātu projekta īstenošanu. Turklāt tas palielinātu risku, ka tiktu radīta negatīva ietekme uz apmeklētāju pieredzi. Lai vienkāršotu procesu, *ActionAid Italy* ierosināja apvienot pakalpojumu līgumus vienā konkursā. LI apsprieda stratēģiju ar citām iestādēm, kas atbalstīja priekšlikumu, un galu galā sekoja uzrauga ieteikumam.

Iedzīvotāju piekļuves un līdzdalības palielināšana

Atļauja saņēmējiem un kopienām informēt un saņemt informāciju par iepirkuma projektu un pat sniegt ieguldījumu uzdevumu izpildē tā norises laikā.

Transparency International Bulgārijas nodaļa izstrādāja un ieviesa tiešsaistes ziņošanas rīku, lai veicinātu iedzīvotāju iesaistīšanos tuneļa būvniecības projektā. Tajā iedzīvotāji, jo īpaši no tuvējām kopienām, varēja dalīties ar novērojumiem, tai skaitā ziņojumiem par jebkādiem saistītajiem jautājumiem, un iesniegt jautājumus. Šajā rīkā tika saņemti vairāki ziņojumi par iedzīvotāju šaubām attiecībā uz projektu. Katru reizi, kad tika saņemts ziņojums, uzraugs vērsās pie LI, iepazīstināja to ar iedzīvotāju bažām un apkopoja attiecīgo informāciju, lai sniegtu pienācīgu atbildi, kas vēlāk tika publicēta ziņošanas platformā.

Institucionālo pārmaiņu atbalstīšana

Stimulu veicināšana un radīšana tādu noteikumu vai prakses pieņemšanai, kas uzlabo iestāžu spējas publiskā iepirkuma un citās saistītajās jomās un kas paliek pēc projekta pabeigšanas un IP.

Transparency International Rumānijas nodaļa un Publiskās politikas institūts pasūtīja iepriekšējās darbības pārbaudi uzņēmumiem, kuriem piešķirtas līguma slēgšanas tiesības par pakalpojumiem zemes platību reģistrēšanas palielināšanai. Rezultāti liecināja par augstu interešu konflikta risku. Tā kā šis ir specializēts tirgus, valsts amatpersonas un profesionāļi, visticamāk, savā starpā ir dažādā mērā saistīti. Piemēram, daži direktori vai darbinieki pirms pāriešanas uz privāto sektoru bija strādājuši vietējos zemes kadastrus. Pamatojoties uz konstatējumiem, uzraugi ierosināja virkni pasākumu, lai novērstu jebkādu neatļautu ietekmēšanu līgumu izpildes laikā. Viņi arī nodrošināja apmācību kadastra birojiem, lai uzlabotu to izpratni par saistītajiem riskiem. Šie centieni palīdzēja palielināt informētību un palielināt vietējo iestāžu spēju risināt šīs situācijas un izpildīt attiecīgos valsts tiesību aktus.

1.4. VAI INTEGRITĀTES PAKTS VAR BŪT PLAŠĀKAS REFORMAS CENTIENU VIRZĪTĀJS

IP ir rīks, kas izveidots, lai aizsargātu konkrētus publiskos ieguldījumus, jo īpaši tos, kuriem ir ievērojama vērtība un kuri saskaras ar kritiskiem riskiem. Tomēr IP struktūrā un darbībā ir iestrādāti vēl citi ieguvumi. Papildus savai galvenajai funkcijai tam var būt tālejošāka ietekme, ja puses atzīst nepieciešamību uzlabot publiskā iepirkuma praksi, procedūras vai saistīto regulējumu un uzskata IP par daļu no šiem centieniem.

Pirmkārt, IP var sniegt informāciju reformu iniciatīvām, ja tā īstenošana ir vairāk nekā vienreizēja, ierobežota pieredze, un tas attiecas uz publisko iepirkumu procedūru kopumu laika gaitā vai vienā un tajā pašā nozarē. Ja IP tiek īstenots regulāri, pilsonisko sabiedrību pārstāvošie uzraugi var atklāt un novērtēt sistēmiskas problēmas, kas ietekmē konkrētu tirgu vai projektu kopumu, vai iestādes. Vēl svarīgāk ir tas, ka tas ļauj uzraugiem vākt pierādījumus, lai veidotu lietu šo problēmu risināšanai. Dažas uzraudzības organizācijas ES integritātes pakta izmēģinājuma projektā apzināja problēmas un sadarbojās ar likumdevējiem vai regulatoriem, lai izstrādātu un apspriestu iespējamus risinājumus. Citas organizācijas uzraudzībā iekļāva papildu darbības, lai nodrošinātu apmācību un uzlabotu iestāžu un pretendentu īpašās spējas tādās jomās kā interešu konfliktu novēršana vai trauksmes celšana.

Vēl viens veids, kā paplašināt IP darbības jomu, ir sasaistīt to ar politikas jautājumiem, kas rodas publiskā iepirkuma procedūras laikā, un paredzēt pasākumus šo jautājumu risināšanai. Ja puses par tiem jau ir informētas IP līgumā, tās var ierosināt un apsvērt konkrētas darbības, kas ir lietderīgas uzraudzībai un projektam kopumā. Turklāt IP var nodrošināt atbalstošu telpu izmēģināšanai un tādu inovatīvu pasākumu veicināšanai, ar kuriem uzlabo pārredzamību, pārskatatbildību un dalību publiskajā iepirkumā. Piemēram, var apsvērt šādus aspektus.

- **Atvērtie dati.** Publiskā iepirkuma dati būtu jā dara pieejami formātos, kuros tos var atkārtoti izmantot un analizēt, lai rastu jaunus ceļus iesaistei, pārraudzībai un uzlabošanai. IP var vienoties par konkrētām datkopām, kas tiks atklātas kā atvērtie dati¹⁰, ideālā gadījumā ievērojot globālos publicēšanas standartus. IP var uzskatāmi

norādīt to izmantošanu un vērtību publiskā iepirkuma projekta uzraudzībā.

- **Informācijas atklāšana par aktīviem un interesēm.** Informācijas atklāšana par aktīviem un interesēm ir īpaši svarīga prakse, ko īsteno, lai novērstu korupciju publiskajā iepirkumā un valdības lēmumu pieņemšanā. Ja šādu informāciju sistemātiski vāc valstī, uzraugi tiek mudināti to iekļaut uzraudzībā. Ja informācijas apjoms ir samazināts vai ierobežots līdz deklarācijai par interešu konflikta neesību, ar IP var ierosināt iestādēm proaktīvi atklāt visaptverošāku informāciju.
- **Faktiskie īpašnieki.** Tā kā ES virzās uz datu par faktiskajiem īpašniekiem¹¹ sistemātisku vākšanu, ir svarīgi uzsvērt to vērtību korupcijas risku daudzveidības novēršanā publiskā iepirkuma jomā. Ja dati ir pieejami, IP uzraugi var mudināt iestādes izmantot tos, lai identificētu interešu konfliktus un novērstu neatļautu ietekmēšanu. Ja dati nav pieejami, IP līgumu var izmantot, lai uzliktu iestādēm pienākumu vākt šādus datus vai aicināt pretendētus brīvprātīgi atklāt šo informāciju.
- **Trauksmes celšana** Saskaņā ar IP mērķiem papildu apņemšanās, kuru var apsvērt, ir visaugstākajam standartam atbilstoša droša mehānisma ieviešana ziņošanai par koruptīvu rīcību. Ja nav ieviests trauksmes celšanas mehānisms, iestādes un pilsonisko sabiedrību pārstāvošo uzraugu mudina sadarboties ar mērķi izstrādāt politiku un izveidot kanālu ziņojumu saņemšanai un izmeklēšanai vismaz uzraudzītās publiskā iepirkuma procedūras laikā. Ja politika jau pastāv, tās pienācīgas darbības pārskatīšanu var saistīt arī ar IP.
- **Lobēšana un politiskais finansējums.** Lai novērstu korupciju, ir svarīgi piekļūt informācijai par sanāksmēm vai citām darbībām, ko veic uzņēmumi, apvienības, organizācijas un privātpersonas, lai ietekmētu iestādes publiskā iepirkuma procedūrā. Ja šī informācija ir pieejama, pilsonisko sabiedrību pārstāvošais uzraugs var to pārskatīt, lai novērstu interešu konfliktu vai konstatētu iespējamu neatļautu ietekmēšanu. Ja tā nav pieejama, iestādes var vienoties vākt un sniegt šādu

informāciju uzraugam, lai stiprinātu objektivitāti un taisnīgu attieksmi pret visiem potenciālajiem pretendentiem. Turklāt lobēšanas datus var saistīt ar politiskā finansējuma uzskaiti, lai novērstu publiskā iepirkuma procedūras nelikumīgu izmantošanu sabiedroto atalgošanai.

IP var būt svarīga loma plašajā iniciatīvu klāstā, kuru mērķis ir uzlabot publiskā iepirkuma sistēmas ES un pasargāt tās no krāpšanas un korupcijas. Tas var arī parādīt šo iniciatīvu ietekmi, kad tās tiek īstenotas ar attiecīgiem publiskiem ieguldījumiem. Kā liecina iepriekšējie piemēri, tas izriet no ES spējas likt pusēm uzņemties saistības pieņemt praktiskus pasākumus, kas nodrošina tiesību aktu ievērošanu un uzlabo pārraudzību.

OTRĀ ROKASGRĀMATA.

MĒRĶIM ATBILSTOŠU

INTEGRITĀTES PAKTU IZSTRĀDE

Kad iestādes ir atzinušas IP vērtību un nolēmušas tos integrēt savās stratēģijās vai praksē, lai aizsargātu publiskā iepirkuma projektus, tām ir cieši jāsadarbojas ar aizstāvjiem un pilsonisko sabiedrību, lai tos pienācīgi pieņemtu un īstenotu. Lai sagatavotos rīka un resursu izmantošanai, ir jāpārskata un jāapspriež dažādi aspekti. Pamatojoties uz pieredzi, kura gūta ES integritātes pakta izmēģinājuma projektā, un tā partnerorganizāciju atspoguļojumu, turpmākajās iedaļās ir izklāstīti tāda IP īstenošanas būtiskie aspekti, kas ir pienācīgi aprīkots tā mērķu sasniegšanai.

2.1. STRATĒGISKO MĒRĶU UN INTEGRITĀTES PAKTU SAVIENOŠANA

Tāda publiskā iepirkuma projekta atlase, uz kuru attiecināms IP, ir viens no svarīgākajiem lēmumiem, kas ietekmē rīka rezultativitāti. Tomēr lēmums nav viendimensionāls. Pienācīga atbilstība ietver vairāku mainīgo lielumu izvērtēšanu un rūpīgu analīzi, kurā jāņem vērā konkrētais konteksts un ar to saistītie riski un apstākļi. Proponenti un iestādes, kas vēlas īstenot IP, tiek mudinātas izveidot tiešu dialogu un apmainīties ar attiecīgu informāciju, kas veicina diskusiju un projekta izvēli.

Kā noteikt gaidāmos publiskā iepirkuma projektus

Lai vienotos par nepieciešamajiem ieguldījumiem un attiecīgo publisko līdzekļu piešķiršanu, valdības un iestādes visā ES darbojas saskaņā ar ieviestajiem politiskiem un administratīviem cikliem. Ieguldījumus nosaka pieprasījums pēc sabiedriskajiem pakalpojumiem, aktīva politika un politiskie faktori, piemēram, vēlēšanu platformas un kampaņu solījumi. To izsekošana un uzskaitīšana ir galvenais veids, kā noteikt gaidāmos publiskos ieguldījumus, kas saistīti ar publiskajiem līgumiem. Zināmā mērā sekošana līdz šiem cikliem ir nepārtraukts uzdevums tiem, kas ierosina IP.

Ideālos apstākļos, kad ir pietiekami daudz iespēju sagatavoties, dažādi avoti var sniegt informāciju meklēšanā. Valdības plānos vai stratēģijās, budžeta informācijā un citos dokumentos ir ietverti attiecīgi ieskati un pat skaidras atsauces par iestādēm un projektiem, kuriem piešķirts publiskais finansējums, attiecībā uz kuru tiks organizētas iepirkuma procedūras. Tos bieži sagatavo un publisko izpildvaras struktūras, piemēram, konkrētas ministrijas vai valsts struktūrvienības. Likumdošanas iestādes ir iesaistītas, jo tās apspriež un apstiprina budžetus un to izmantošanas un izmaksas noteikumus. Tā kā katrai valstij vai jurisdikcijai ir savs noteikumu un termiņu kopums, pārskatīšana un analīze ir jāvada valsts un vietējiem dalībniekiem, kas uztver procesu un tā pamatā esošo dinamiku.

ES līmenī finansēšana un budžeta piešķirumi arī notiek atbilstoši noteikumiem un procedūrām, ko nosaka to attiecīgie finanšu instrumenti un

noteikumi. Piemēram, saskaņā ar Kopīgo noteikumu regulu Eiropas strukturālie un investīciju fondi (ESIF) vienojas valstu partnerības nolīgumos un turpmākās darbības programmās, kuras plānošanas periodā var tikt atjauninātas un pielāgotas. Arī iestādes, kas dalībvalstu vārdā apspriež un pārvalda pieejamos līdzekļus, katrā valstī atšķiras. Tās bieži ir atkarīgas no instrumenta vai politikas jomas. Būtisks informācijas avots var būt pastāvīgās pārstāvniecības vai ģeogrāfiskās ES lietu ministrijas vai nodaļas.

Valstu un ES līmenī izveidoto procedūru atpazīstamība un atklātums katrā valstī ir atšķirīgs. IP proponentiem ir jānosaka un jāizvēlas vispiemērotākie kanāli un pasākumi, lai iesaistītajiem dalībniekiem nodrošinātu vai piešķirtu savlaicīgu piekļuvi attiecīgajām diskusijām un informācijai par gaidāmajiem publiskajiem ieguldījumiem. Ideālā gadījumā tiem būtu cieši jāsadarbojas ar visām attiecīgajām iestādēm, kas ir ieinteresētas izveidot IP. Dažos gadījumos iestādes atklāj informāciju proaktīvi vai iesaista saņēmējus un iedzīvotājus, izmantojot apspriešanos. Ja tas tā nav, proponentiem būtu jāapspriež, kā apmainīties ar attiecīgo informāciju un apspriest to ar visām potenciālajām IP pusēm. Lai paātrinātu tās pārskatīšanu un analīzi, vēlams, lai būtu pieejama jebkāda informācija, piemēram, strukturētie dati, ideālā gadījumā atvērtā formātā.

Apzinot gaidāmos publiskā iepirkuma projektus, nevajadzētu aizmirst par ārkārtas situācijām vai katastrofām. Šādu notikumu laikā valdības neizbēgami vērsas pie tirgiem, lai iegādātos preces vai pakalpojumus, kas nepieciešami neatliekamām vajadzībām. Šādu līgumu sagatavošanā, piešķiršanā un izpildē bieži saskaras ar palielinātu nepareizas pārvaldības, krāpšanas un korupcijas risku. IP izveide varētu palīdzēt mazināt šādus riskus, lai gan tas, visticamāk, arī būs izaicinājums.

Līdztekus esošai situācijai krīzes noved pie turpmākiem publiskiem ieguldījumiem, kuriem ir vērts apsvērt uzraudzību. To mērķis ir mazināt ārkārtas situācijas vai katastrofas sekas skartajās kopienās un novērst to atkārtošanos.

Transparency International/Latvijas nodaļa un Covid-19 publiskā iepirkuma uzraudzība

Covid-19 pandēmijas sākumā 2020. gadā Latvijas Ministru kabinets uzdeva Aizsardzības ministrijai (AM) vadīt centralizētu stratēģiju, lai iegādātos vitāli svarīgas preces veselības krīzes pārvarēšanai, tai skaitā individuālos aizsardzības līdzekļus un dezinfekcijas līdzekļus. Lai to panāktu, tā izveidoja darba grupu ar 14 dalībniekiem no valsts aģentūrām. Nobažījusies par problēmām, kas varētu rasties šajā saistībā, ministrija vērsās pie *Transparency International* Latvijas nodaļas nolūkā noskaidrot, kā sadarboties pārredzamības nodrošināšanas, publisko līdzekļu lietderīgas izmantošanas un sava ārkārtas iepirkuma protokola pārkāpumu novēršanas jomā. Pēc vairākām sarunām abas puses vienojās, ka vislabāk būtu, *TI* Latvijas nodaļu iesaistīt kā neatkarīgu novērotāju darba grupai, kas *TI* Latvijas nodaļai nodrošinātu piekļuvi visai iepirkuma informācijai un ļautu sniegt ieteikumus. No 2020. gada 21. aprīļa līdz 15. jūnijam *TI* Latvijas nodaļa uzraudzīja grupas diskusijas un desmit iepirkuma procedūras (sešas no tām jau no paša sākuma). Šajā laikā uzraugs apmeklēja attiecīgās sanāksmes un dažos gadījumos brīdināja par iespējamiem riskiem. Kad ārkārtas stāvoklis bija beidzies un darba grupa pabeidza savu uzdevumu, *TI* Latvijas nodaļa sagatavoja un publicēja publisku ziņojumu par saviem konstatējumiem. Kopumā *TI* Latvijas nodaļa "nenovēroja būtiskas novirzes no ārkārtas rīcības protokolā noteiktās procedūras" un ziņoja, ka lielākā daļa iepirkumu "konsekventi atbilda izstrādātajiem konkursa kritērijiem". Tomēr tā arī norādīja, ka trīs procedūras saskārās ar problēmām, kas saistītas ar neatbilstību protokolam. Papildus šiem un citiem konstatējumiem *TI* Latvijas nodaļa sniedza arī vairākus ieteikumus turpmākajām procedūrām. Šī informācija ir pieejama organizācijas tīmekļa vietnē.

Avots: *Delna* — *TI* Latvijas nodaļa, ziņojums par rezultātiem ar Covid-19 saistīto valsts centralizēto iepirkumu uzraudzībai (*Delna* — *TI* Latvijas nodaļa, 2020). Pieejams: <https://delna.lv/lv/2020/08/03/ar-covid-19-saistito-valsts-centralizeto-iepirkumu-uzraudzibas-zinojums/>

Kā novērtēt atbilstību un iespējamību

Ar gaidāmo publiskā iepirkuma projektu apzināšanu ir saistīti jautājumi par IP atbilstību projektiem un iekļaušanas iespējamību projektos. Lai gan IP rīks ir saderīgs ar plašu projektu un sektoru klāstu, tas ir paredzēts publiskā sektora ieguldījumiem, kas pakļauti riskiem, kuri var apdraudēt izmaksas, kvalitāti un paredzamos ieguvumus un kuri ir pretrunā kopējām interesēm. Šie riski ietver korupciju, krāpšanu, nepareizu pārvaldību un pret konkurenci vērstu praksi. Turklāt, ņemot vērā resursus, kas vajadzīgi to pienācīgai īstenošanai, IP ir prioritāri ieviešami projektiem, kuriem ir stratēģiska vērtība.

Nav viegli noteikt un novērtēt ar publiskajiem ieguldījumiem saistītos riskus un vērtību. Tā kā publiskā iepirkuma projekti dažādās nozarēs un valstīs ir ļoti atšķirīgi, ir grūti atrast vienu metodi vai formulu. Tā vietā šie uzdevumi būtu jārisina kā atklāta, kolektīva diskusija starp IP proponentiem un projekta ieinteresētajām personām, ņemot vērā valsts īpatnības. Grupai jānosaka vismaz tā nepieciešamā informācija un attiecīgie mainīgie lielumi, kas būs analīzes pamatā.

IP proponentiem būtu jācenšas pēc iespējas vairāk samazināt informācijas nepilnības, kas neļauj grupai pilnībā izprast projektu un tā izcelsmi, iesaistītās iestādes, skartos saņēmējus vai kopienas, kā arī saistītos tirgus un to dalībniekus. Var piekļūt ne tikai plāniem un provizorisksajai iepirkuma procedūras dokumentācijai, bet arī meklēt piekļuvi papildu informācijai, kas nav pieejama sabiedrībai. Ar konkrētām ieinteresētajām personām vai ekspertiem var veikt pētījumus un intervijas vai arī var pārskatīt iepriekš veiktās līdzīgās iepirkuma procedūras.

Analīzes mainīgos lielumus nosaka apstākļi, kas raksturīgi potenciālajiem projektiem. Tie ietver tirgus apstākļus, iepriekšējos līgumus un pat politiskos ciklus un notikumus. Būtu jāņem vērā arī attiecīgās publiskā iepirkuma sistēmas¹² iezīmes un trūkumi. Pilsoniskās sabiedrības organizāciju, akadēmisko aprindu vai pat valsts iestāžu specializētie ziņojumi var sniegt informāciju diskusijām un norādīt uz riskiem un trūkumiem, kas varētu tikt novēroti. Piemēram, ES vienotā tirgus rezultātu apkopojumā ir par 27 dalībvalstu publiskā iepirkuma sistēmām ietverts īpašs rādītāju kopums, kas aptver konkurenci, pārredzamību un līdzekļu izdevīgu izlietojumu.

Visās ES valstīs vajadzētu būt iespējai atrast ziņojumus par konkrētām valstīm, kuros sniegta

sīkāka informācija par jautājumiem, kas bieži tiek novēroti to publiskā iepirkuma procedūrās vai politikā. Tos dažkārt sagatavo pārraudzības struktūras, piemēram, augstākās revīzijas iestādes, parlamentārās komisijas vai specializētas organizācijas un pētniecības centri. Mediju ziņojumos, jo īpaši tajos, kas balstīti uz pētniecisko žurnālistiku, var būt aprakstītas kritiskās grūtības, uzvedība vai problēmas, kas bieži tiek novērotas publisko līgumu plānošanā, piešķiršanā vai izpildē.

Izmantojot pieejamo informāciju un potenciālo projektu salīdzinājumu, grupa varēs iegūt sākotnējos apsvērumus un atsauces, kas vajadzīgas, lai noteiktu riskus un vērtību. Var izmantot šādus punktus.

- **Sabiedrības intereses.** Iepirkuma projekti, kas saistīti ar sabiedrisko pamatpakalpojumu sniegšanu vai neatliekamam vajadzību apmierināšanu, vai projekti, kas saistīti ar kampaņas solījumiem, bieži iegūst lielāku sabiedrības uzmanību. Tā kā attiecīgo preču vai pakalpojumu neiegādāšanās var kaitēt paredzētajiem saņēmējiem vai lietotājiem, ir vieglāk atrast stimulus, ar ko novērst koruptīvu rīcību, pabeigt projektu atbilstoši gaidām un nostiprināt vispārējo darbības pārredzamību un pārskatatbildību.
  - **Sarežģītība.** Projekti ar sarežģītiem plāniem vai ļoti tehniskiem nosacījumiem var saskarties ar palielinātiem riskiem vairākās jomās. Tie bieži vien ietver sarežģītas plānošanas un konkursa procedūras, kas rada vairāk iespēju neatļautai ietekmēšanai vai manipulāciju ar piedāvājumiem praksei, kas varētu kaitēt konkurencei un taisnīgumam. Turklāt to īstenošanai, visticamāk, būs vajadzīga pastiprināta koordinācija starp darbuzņēmējiem vai iestādēm. Šajā posmā var gūt labumu no papildu uzraudzības, lai nodrošinātu saistīto līgumu pienācīgu un savlaicīgu izpildi.
  - **Monetārā vērtība.** Pastāv lielāka varbūtība, ka korumpētu dalībnieku mērķis būs ieguldījumi ar lielākām izmaksām. Iespēja piesavināties lielu līdzekļu apjomu cita starpā palielina kukuļošanas un karteļu darbības iespējas. Nav ne vispārēji pieņemta, ne ES mēroga robežvērtība, zem kuras IP nebūtu piemērojams. Nozīmīgums būtu jāapsver attiecībā pret iestāžu
- **Institucionālās spējas.** Dažos gadījumos publiskā iepirkuma projektiem var būt vajadzīgi resursi un prasmes, kas tajā laikā iestādei nav pieejamas. Ja tas tā ir vai ja šie resursi vai prasmes ir ierobežotas, pastāv lielāki riski, ka tiks pieņemti neizdevīgi lēmumi. Tas citu seku starpā var graut projekta vērtību vai palielināt tā izmaksas.
  - **Tirgus apstākļi.** Ar iepirkuma projektu saistīto tirgu raksturojums un dinamika var sniegt brīdinājumu par iespējamiem problēmjautājumiem vai izaicinājumiem. Piemēram, tirgus analīze var norādīt uz nišu vai specializētiem tirgiem vai nelikumīgu rīcību, kas ierobežo konkurenci. Turklāt ir jāņem vērā tas, cik lielā mērā iestādes pārzina saistītos tirgus, jo tas ietekmē to spēju izstrādāt konkurētspējīgas konkursa procedūras, kas palielina sabiedrisko vērtību.
  - **Korupcijas pazīmes.** Būtu jāizvērtē precedenti, mēģinājumi vai aizdomas, kas saistīti ar koruptīvu rīcību publiskā iepirkuma projektā vai iestādē (piemēram, kukuļošana, interešu konflikts, neatļauta ietekmēšana vai nelikumīgs politiskais finansējums). Korumpēti dalībnieki par mērķi, visticamāk, izvēlēšies turpmākus projektus tajā pašā iestādē vai valdības sektorā. Turklāt ir svarīgi pārbaudīt, vai projekts ir saistīts ar tirgu, kurā ir dalībnieki, kas ziedo kampaņām vai politiskajām partijām. Vairāki gadījumi liecina, ka publiskie līgumi bieži tiek izmantoti šādu ieguldījumu atmaksāšanai.

Šie ir tikai daži paskaidrojoši mainīgie lielumi, kas norādīti, lai sniegtu atsauces un stimulētu proponentu analīzi. Citi varētu parādīties, kad tiks apspriestas publiskā iepirkuma projekta īpašās iezīmes. Galu galā šo mainīgo lielumu kombinācija sniegs proponentiem pietiekami daudz argumentu un pierādījumu, kas nepieciešami, lai apspriestu un apstiprinātu integritātes pakta atbilstību projektam un iespējamību savienot to ar projektu.

Kāda ir uzraudzības ietekme, riski un alternatīvas

Līdztekus projekta vērtības un risku novērtēšanai pilsoniskajiem uzraugiem un publiskajām iestādēm būtu jāapzina un jāapsver uzraudzības vajadzības un to ietekme. Projekta raksturojums ietekmēs to, kā pilsoniskā sabiedrība organizē savu darbu un strukturē uzraudzības mehānismu. Proponentiem šie faktori būtu jāapspriež un jārisina pēc iespējas ātrāk, vienlaikus vācot informāciju par publiskā iepirkuma projektu kandidātiem.

ES integritātes paktu projekta īstenošanas laikā to, kā uzraudzība tika veikta, ietekmēja tālāk minētie faktori.

- Projekta posms** — attiecas uz iepirkuma procedūras norises posmu, kurā sāk piemērot IP. Ideālā gadījumā projekts tiek savienots ar IP plānošanas posmā, kad līgumslēdzēja iestāde apkopo visu attiecīgo informāciju, lai novērtētu apzinātās vajadzības un izstrādātu tām atbilstošu iepirkuma projektu. Projektus pirmskonkursa posmā var apsvērt, jo tiem joprojām pastāv iespēja pārskatīt nosacījumus, kas nosaka saistīto līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanu un izpildi. Tie, kuriem jau konkurss ir izsludināts, vai tie, kas ir vēlākā posmā, nav piemēroti IP izmantošanai. Šādos gadījumos varētu apsvērt citas uzraudzības alternatīvas, piemēram, revīziju vai publisku izvērtējumu.
  - Paredzamais ilgums** — attiecas uz paredzamo iepirkuma procedūras kopējo laiku. Papildus tā ietekmei uz izmaksām tas varētu ietekmēt iestāžu un ieinteresēto personu apņemšanos un atbalstu. Piemēram, ministrijas vai valsts struktūrvienības vadītājs varētu atstāt amatu tikai dažus mēnešus pēc projekta sākuma. Šādos gadījumos īstenotājiem būtu jāapsver, kā IP būtu jāizveido un jāpasniedz, lai uzsvērtu tā neatkarību un saglabātu iestādes atbalstu neatkarīgi no tā, kura persona aizstāj iepriekšējo atbalstītāju.
  - Aptvērums** — attiecas uz posmiem, kas tiks uzraudzīti IP laikā. Saskaņā ar iepriekšējo aizzīmi tas pēc būtības ir saistīts ar projekta ilgumu. Lai gan visos IP būtu jāņem vērā īstenošanas posms, to minimālajam aptvertajam laikposmam vajadzētu būt no
- plānošanas vai pirmskonkursa posmiem līdz saistīto līgumu parakstīšanai. Ja līguma izpilde rada loģistikas vai finansiālas problēmas, īstenošanu varētu uzraudzīt, izmantojot citas metodes.
  - Kompetence** — attiecas uz zināšanām un prasmēm, kas neatkarīgajam uzraugam ir jānodrošina, lai pildītu savus pienākumus. Vairumā gadījumu pilsoniskās sabiedrības organizācija, kas vada IP, nostiprina savu uzraudzības komandu, piesaistot papildu tehniskos ekspertus ar iepirkuma procedūru saistītās jomās. Ja projekts ir ļoti specializēts vai saistīts ar tirgus nišu, pieejamo ekspertu atrašana varētu aizņemt ievērojamu laiku. Turklāt ekspertiem budžetā paredzētais atalgojums varētu būt zemāks par tirgus cenu, kas samazinātu iespējamību atrast ekspertu, kurš ir pieejams un kuram ir atbilstoša izglītība. Īstenotāji tiek mudināti iepriekš sazināties ar pētniecības centriem vai universitātēm, lai apzinātu potenciālos ekspertus un iegūtu attiecīgu informāciju par viņu pieredzi un atbildības likmēm.
  - Atrašanās vieta** — attiecas uz fizisko vietu, kurā notiks saistīto līgumu izpilde. Tas ir faktors, kas bieži tiek novērots infrastruktūras projektos, bet tam varētu būt nozīme arī preču un pakalpojumu nodrošināšanā un piegādē. Attālums ietekmē uzrauga laiku un izmaksas pat plānošanas posmā, kad tehniskajai komandai varētu nākties apmeklēt objektu, kas saistīts ar iepirkuma projektu.
  - Ģeogrāfiskais tuvums** — attiecas uz faktisko attālumu starp līgumslēdzēju iestādi un uzraudzības organizāciju. Saskaņā ar iepriekšējo aizzīmi to atrašanās vietas varētu ietekmēt sadarbības kvalitāti, jo īpaši tad, ja pastāv šķēršļi savienojamībai. Ideālā gadījumā uzraudzības organizācijai būtu jāatrodas tajā pašā vietā vai reģionā, kurā atrodas līgumslēdzēja iestāde. Pretējā gadījumā iepriekš jāvienojas par koordinācijas mehānismiem, saziņas kanāliem un grafikiem, un tie pastāvīgi jāpārskata. Alternatīvā gadījumā komandu vai pārstāvi uz laiku varētu izvietot iestādes atrašanās vietā, ja attālums ir ievērojams, vai arī būtu jāapsver budžets regulāriem transporta izdevumiem.

Šiem faktoriem būs dažāda ietekme uz uzraudzības darbībām izmaksu, laika, cilvēkresursu un citu aspektu ziņā. Pilsoniskās sabiedrības organizācijai, kura, kā paredzams, vadīs uzraudzības mehānismu, būs jāsalīdzina tie ar savām spējām un resursiem. Veicot šo faktoru analīzi, īstenotāji varēs izstrādāt precīzus budžetus, kas nodrošina uzraudzības izmaksu segšanai nepieciešamos finanšu resursus. Turklāt analīze var uzrādīt riskus, kas varētu graut IP vērtību un pat apdraudēt tā īstenošanu nākotnē, ja tie netiks pienācīgi novērsti. Piemēram, ja resursi nav pienācīgi paredzēti budžetā, uzraudzības darbības varētu tikt kompromitētas un projekts varētu tikt izbeigts pirms tā pabeigšanas.

2.2. INTEGRITĀTES PAKTA UN TĀ UZRAUDZĪBAS MEHĀNISMA IZVEIDE

Apspriežot projektu atlasī, ir svarīgi likt pamatus stabilai uzraudzībai. Integritātes pakta galvenā priekšrocība ir tā, ka ar to var iesaistīt neatkarīgu uzraugu, kas novēro projekta norisi un sniedz ieteikumus, lai veiktu uzlabojumus vai korekcijas saistībā ar pamanītajām problēmām. Turpmākajās iedaļās ir aplūkoti trīs galvenie aspekti, kas jāpārskata un kas kopā veido uzraudzības mehānismu: integritātes solījums un uzraudzības līgums, pilsoniskās sabiedrības organizācijas izraudzīšanās vadīšanai un tās finansējums.

Kā formulēt integritātes solījumu un uzraudzības līgumu

IP īsteno, noslēdzot oficiālu līgumu starp vismaz līgumslēdzēju iestādi un pilsoniskās sabiedrības organizāciju ar mērķi uzraudzīt vienu vai vairākas publiskā iepirkuma procedūras. Atkarībā no projekta un juridiskās un institucionālās sistēmas var pievienoties arī citas ieinteresētās personas. To vidū ir citas iestādes, kurām ir pārraudzības loma, potenciālie pretendenti vai, iespējams, pretendents, kam piešķirtas līguma slēgšanas tiesības. Īstenotājiem būs jāapspriežas ar ieinteresētajām personām, kas ir būtiskas stabila un uzticama IP izveidē, un jāpūlce tās.

Līgumu var pielāgot attiecīgās jurisdikcijas juridiskajām formalitātēm un noteikumiem un to var strukturēt vienā vai vairākos dokumentos.

Neatkarīgi no izvēlētajā vienošanās līgums ietver integritātes solījumu un uzraudzības līgumu.

Integritātes solījums attiecas uz saistību kopumu, ar ko apņemas rīkoties saskaņā ar likumu, atturēties no jebkādas koruptīvas rīcības un ar proaktīviem pasākumiem uzlabot pārredzamību un integritāti. Katrai pusei var būt noteiktas īpašas saistības. Visbūtiskākās attiecas uz līgumslēdzēju iestādi un pretendentiem, kas iesniedz piedāvājumu.

Solījumā bieži tiek ietverti šādi temati.

- **Atturēšanās no jebkāda veida kukuļošanas.** Valsts amatpersonas nedrīkst pieņemt vai pieprasīt neatbilstošu labumu, tai skaitā dāvanas. Tāpat arī pretendenti nepiedāvā un nepiekrīt maksāt kukuļus.
- **Atturēšanās no jebkādas citas nelikumīgas vai pret konkurenci vērstas darbības.** Visi dalībnieki piekrīt nepiedalīties nevienā shēmā, kas tiek uzskatīta par nelikumīgu vai kuras mērķis ir ierobežot vai apspiest konkurenci viņu labā. Tas attiecas arī uz jebkuru personu, kas rīkojas parakstītāja vārdā.
- **Attiecīgo noteikumu ievērošana.** Parakstītāji vienojas ievērot piemērojamos noteikumus, cita starpā tādās jomās kā piekļuve informācijai, konkurence, krāpšanas apkarošana, nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācija un vides tiesības. Proponentiem, izstrādājot solījumu, būs jānosaka visbūtiskākie tiesību instrumenti.
- **Rīcības kodeksa ievērošana.** Līgumslēdzēja iestāde un pretendenti apņemas ieviest rīcības kodeksu, kurā ir norādīts, kā jādarbojas personām, kas rīkojas to vārdā. Pretendentu gadījumā tajā varētu būt aplūkoti arī apakšuzņēmēji.
- **Ziņošana par jebkādu koruptīvu rīcību.** Visas puses apņemas informēt attiecīgās iestādes par jebkādu tiesību aktu pārkāpumu vai koruptīvu darbību, ko veikusi ar publiskā iepirkuma projektu saistīta fiziska vai juridiska persona. Ar šo apņemšanos var apsvērt trauksmes celšanas mehānismu vai politikas izveidi vai esošo mehānismu vai politikas pārskatīšanu.

- **Informācijas proaktīva atklāšana.** Atkarībā no piemērojamā regulējuma solījums var uzlikt konkrētiem dalībniekiem pienākumu darīt pieejamu konkrētu informāciju sabiedrībai vai uzraudzības organizācijai. Tas būtu jāpamato ar pārskatatbildību vai integritāti. Piemēram, uzņēmumi tiek aicināti atklāt savu īpašumtiesību struktūru un identificēt faktiskos īpašniekus, kad tie iesniedz piedāvājumu.
- **Patiesas informācijas apmaiņa.** Parakstītāji apņemas vienmēr sniegt patiesu un precīzu informāciju pēc pieprasījuma vai līguma dokumentācijā, tai skaitā piedāvājuma apliecinājuma dokumentos, kā arī par apakšuzņēmējiem un piedāvājumiem.
- **Interesešu konfliktu novēršana.** Visas puses, jo īpaši visas iesaistītās valsts amatpersonas, apņemas atklāt visas privātās intereses, kuras varētu uzskatīt par sabiedrības interesēm pretrunā esošām. Ideālā gadījumā solījumā būtu jāapsver konkrētas intereses, kas jādeklarē, nevis tikai pašdeklarācija, ar kuru apliecina interesešu konflikta neesību.
- **Saņēmēju vai skarto kopienu iesaistīšana.** Atkarībā no solījuma būtiskuma, tajā var būt apsvērtas ar projektu saistītas ieinteresētās kopienas. Šo saistību darbības joma ir noteikta, pamatojoties uz projekta iezīmēm un institucionālo sistēmu. Tā varētu būt plaša, sākot no piekļuves informācijai paplašināšanas līdz oficiāliem līdzdalības mehānismiem, piemēram, apspriedēm vai līdzradīšanai.

Uzraudzības līgums ir izstrādāts, lai definētu īpašus nosacījumus un pasākumus, kas attieksies uz sadarbību starp līgumslēdzēju iestādi un pilsoniskās sabiedrības organizāciju, kura vada uzraudzības mehānismu. Līguma mērķis ir īstenot konkrētas saistības, kas ir daļa no integritātes solījuma. Tajā cita starpā būtu jāiekļauj šādi aspekti.

- **Piekļuve informācijai un sanāksmēm** — attiecas uz noteikumiem, kas nodrošina uzraudzības organizācijai pilnīgu piekļuvi attiecīgajiem dokumentiem un datiem, kā arī visām vietām, kurās tiek pieņemti un apspriesti lēmumi, piemēram, darba sanāksmēm ar citām iestādēm. Šāda veida noteikumos var paredzēt īpašus informācijas pieprasījumus.
- **Konfidenciāla vai sensitīva informācija** — attiecas uz pasākumiem, kurus uzraugs ievēros, lai piekļūtu informācijai, kas ir rezervēta un nav pieejama sabiedrībai, piemēram, pagaidu klauzulas attiecībā uz informācijas neizpaušanu. Šie pasākumi būtu jāattiecina tikai uz informāciju, kas var ietekmēt konkurenci un taisnīgu attieksmi, tai skaitā finanšu aplēsēm, tirgus pētījumiem un piedāvājumiem.
- **Saziņas kanāli** — attiecas uz informācijas apmaiņas procesu un līdzekļiem un abu pušu informēšanu par projekta atjauninājumiem. Iekļaujami noteikumi atšķirsies atkarībā no projekta veida. Tomēr var izveidot īpašus kontaktpunktus, kā arī termiņus un mehānismus ziņošanai par sadarbības trūkumiem un to novēršanai.
- **Sabiedrības informēšana** — attiecas uz pasākumiem, kurus uzraugs veic, lai informētu sabiedrību un koordinētu darbību ar līgumslēdzēju iestādi šādos nolūkos. Paredzams, ka uzraugs informēs iedzīvotājus par projekta norisēm un sagatavos periodiskus ziņojumus, kas sniedz neatkarīgu pārskatu un novērtējumu par darbībām un lēmumiem katrā iepirkuma procedūras posmā.
- **Korupcijas ziņojumi** — attiecas uz pasākumiem, ko uzraugs veic, lai saņemtu un apstrādātu jebkādas korupcijas ziņojumus vai saņemtu informāciju par kādu lietu, kas saņemta, izmantojot oficiālos trauksmes celšanas kanālus.
- **Izbeigšana un atsaukšana** — attiecas uz apstākļiem un trūkumiem, kuru dēļ uzraugs var atteikties no savas lomas pirms laika un izstāties no IP, kā arī informēšanas un lēmuma apspriešanas procesu ar līgumslēdzēju iestādi un citiem IP parakstītājiem. Apstākļi ietver atteikumu sniegt piekļuvi kritiskai informācijai vai sanāksmēm, atbilžu nesniegšanu uz jautājumiem, uz kuriem norādījis uzraugs, vai nereaģēšanu uz ziņojumiem par korupciju.

Uzraudzības līgumam jābūt publiskotam un tam ir jābūt pieejamam jebkurai ieinteresētajai personai. ES integritātes pakta projektā lielākā daļa partnerorganizāciju tiešsaistē publicēja dokumentus, kuros integrēts IP. Tie var sniegt piemērus un norādījumus turpmākajiem īstenotājiem ES. Turklāt *Transparency International* ir izstrādājusi veidnes un līgumu paraugus, lai palīdzētu iestādēm un organizācijām, kas ir ieinteresēta īstenot IP. Tie ir pieejami bez maksas *Transparency International* tīmekļa vietnē¹⁴.

Kā noteikt un izvēlēties uzraudzības vadītāju

Pilsoniskās sabiedrības organizācijai, kas IP darbojas kā uzraugs, ir unikāla loma. Tā ir ārēja trešā persona, kurai ir piešķirta plašāka piekļuve, lai novērotu tās iestādes rīcību, kura vēlas piešķirt publisku līgumu, un privātās struktūras, kuru mērķis ir nodrošināt nepieciešamās preces vai pakalpojumus, un to mijiedarbību. Kā norādīts iepriekšējā iedaļā, uzraugam būs atļauts pārskatīt attiecīgos dokumentus un datus un apmeklēt vietas (piemēram, sanāksmes, apmeklējumus uz vietas un citus pasākumus), kurās tiek sniegta, apspriesta un pieņemta informācija un lēmumi par projektu un līgumu.

Organizācija, kas darbojas kā uzraugs, nevar būt politiska organizācija, uzņēmuma vai mediju dalībnieks vai jebkura cita komerciāla organizācija. Atlasē būtu jāņem vērā arī citi aspekti, kas saistīti ar spējām un neatkarību. Šajā nolūkā cita starpā jāanalizē tās organizatoriskā struktūra, personāla sastāvs, darbības, iekšpolitika, finansējums un finanšu pārvaldība.

Attiecībā uz spējām — pilsoniskās sabiedrības organizācijai, kuras mērķis ir vadīt uzraudzības mehānismu, ir jābūt kompetentai turpmāk norādītajās jomās.

- Būtiska ir **tehniskā kompetence** publiskā iepirkuma jomā. Organizācijai vajadzētu būt pamatīgai izpratnei par piemērojamo regulējumu un praktiskām zināšanām par jautājumiem un nepilnībām procedūrās, ko īsteno, lai plānotu, piešķirtu un izpildītu līgumu. Noderīga ir arī papildu kompetence saistītajos jautājumos, piemēram, publiskajās finansēs vai iedzīvotāju iesaistīšanā.

- Ņemot vērā plašo ar uzraudzību saistīto darbību klāstu, ir vajadzīgas **projekta vadības** prasmes. Daudzas no darbībām pārklājas vai notiek paralēli, un tam ir nepieciešama vadīšana un koordinēšana, lai nodrošinātu konsekveni visos posmos. Turklāt, tā kā uzraudzības pasākumi tiks finansēti, būs vajadzīga pieredze un prasmes budžeta plānošanā un finanšu pārvaldībā.
- Ļoti svarīgas ir arī **saziņas un ieinteresēto personu pārvaldības** prasmes un kompetence. Organizācija cieši un regulāri mijiedarbosies un sadarbosies ar iestādēm un pretendentiem, norādot visas problēmas un daloties ar ieteikumiem. Noteiktos brīžos tā sadarbosies arī ar saņēmējiem, medijiem un sabiedrību, lai informētu tos par iepirkuma procedūras norisi un saviem konstatējumiem.

Attiecībā uz neatkarību —, ņemot vērā lomu, uzraudzības uzdevumu būtību un nepieciešamību veicināt uzticēšanos IP un pašai pārraudzības organizācijai, — ir jāizpilda tālāk aprakstītie kritēriji.

- Organizācijai ir skaidra publiskās pārvaldības struktūra, ideālā gadījumā ir skaidri nodalītas vadības un pārvaldības struktūras (piemēram, direktoru padome).
- To personu vārdi, kas piedalās organizācijas pārvaldības struktūrās, ir publiski pieejami. Nevienai no tām nevajadzētu būt valsts amatpersonai, kas aktīvi pilda pienākumus vai vēlas tikt ievēlēta kādā amatā valdībā.
- Pārvaldības struktūrām ir īpaši, oficiāli noteikumi par to locekļu iecelšanu, rotāciju un atkārtotu ievēlšanu. Pilnvaru termiņam vajadzētu būt ierobežotam, jo īpaši augstākajiem amatiem (piemēram, priekšsēdētājam vai prezidentam).
- Ir ieviests politiku kopums, kurā izklāstīta dalībnieku sagaidāmā rīcība, aptverot pārvaldības struktūras un izpildgrupas (rīcības vai ētikas kodekss), kā arī kanāli vai mehānismi ziņošanai par jebkādiem pārkāpumiem (trauksmes celšanas un sūdzību politika).
- Organizācija vāc un regulāri atjaunina informāciju par savu biedru interesēm, jo īpaši tās pārvaldes struktūru interesēm, un

atklāj vismaz to publisko versiju. Vajadzētu būt iespējai pārbaudīt, vai neviens no tās biedriem nav ieinteresēts uzraugamajā iepirkuma projektā.

- Ir noteikta īpaša politika iespējamo interešu konfliktu novēršanai, identificēšanai un pārvaldīšanai un ir norādīta persona vai struktūra, kas ir atbildīga par tās piemērošanu.
- Organizācijā ir noteiktas un labi publiskas īpašas procedūras korupcijas un krāpšanas gadījumu ziņošanai, izmeklēšanai un izskatīšanai.
- Regulāri tiek sagatavoti un publicēti ziņojumi, kuros ir izklāstītas aprakstītas organizācijas darbības, programmas, projekti, aktivitātes un rezultāti. Tiem būtu jāpierāda pieredze un konsekvence visā organizācijas darbības laikā.
- Organizācijas finanšu pārvaldībai un darbībām ir raksturīga augsta pārredzamības pakāpe. Tas ietver atbilstošas finanšu kontroles ieviešanu, regulāru finanšu pārskatu publicēšanu un attiecīgo grāmatvedības standartu izmantošanu. Atkarībā no organizācijas lieluma un spējām vajadzētu būt pieejamām neatkarīgām revīzijām.
- Visi finansējuma avoti un ienākumi tiek publiskoti, ideālā gadījumā norādot katru līdzekļu devēja nosaukumu, ienākumu veidu (piemēram, institucionālā dotācija, projekta dotācija vai pakalpojumu līgums) un summu. Ja līdzekļu devēji pieprasa anonimitāti, publiski jābūt pieejamam veidam un summai. Ideālā gadījumā organizācijai vajadzētu būt daudzveidīgam līdzekļu devēju un ienākumu avotu kopumam.

Ja tādi ir, šiem raksturlielumiem vai praksei būtu jānorāda uz ievērojamu neatkarības pakāpi un jānodrošina stabils pamats objektīvai un godīgai pārraudzībai publiskā iepirkuma projektu uzraudzības laikā. Lielākā daļa no šīs informācijas varētu būt atrodama organizācijas tīmekļa vietnē vai dažos gadījumos pēc pieprasījuma. Ja pastāv šaubas par organizācijas piemērotību, var pieprasīt trešās personas, piemēram, citas pilsoniskās sabiedrības grupas, atzinumu.

Kā finansēt uzraudzības mehānismu

Finanšu resursu pieejamība uzraudzības pasākumu izmaksu segšanai piešķir IP unikālu spēku. Tie galvenokārt nodrošina, ka pilsoniskās sabiedrības organizācija, kas vada pārraudzības mehānismu, publiskā iepirkuma procedūras konkrētos brīžos vai pasākumos var izmantot specializētu kompetenci un sniegt pamatotus ieteikumus.

Tā kā IP ir paredzēts nodokļu maksātāju naudas aizsardzībai, visbiežāk sastopamais finansējuma avots ir publiskie resursi. Ideālā gadījumā tie būtu jānodrošina publiskā sektora iestādēm, kas pārvalda vai pārbauga līgumslēdzējas iestādes rīcību, piemēram, revīzijas struktūrai, centrālajai iepirkuma struktūrai vai finanšu ministrijai. Piemēram, jaunajā ES plānošanas periodā valsts un reģionālās iestādes savos plānos vai darbības programmās var iekļaut integritātes paktus un rezervēt līdzekļus uzraudzības mehānismam.

Dažos gadījumos varētu apgalvot, ka līdzekļu saņemšana tieši no iestādes varētu apdraudēt uzrauga lomu. Lai gan bažas ir būtiskas, uzsvars būtu jāliek uz noteikumiem un nosacījumiem, kas saistīti ar IP piešķirto publisko līdzekļu izmaksu. Tāpēc ir ļoti svarīgi, ka līgums iepriekš tiek publiskots, lai pierādītu, ka tas piešķir neatkarību un ļauj veikt objektīvu novērošanu un sadarbību.

Iestādes, kas finansē publiskās investīcijas, piemēram, daudzpusējas bankas vai pārvalstiskas struktūras, arī var segt uzraudzības mehānisma izmaksas un uzlabot pašu resursu aizsardzību. Tā tas bija ES integritātes pakta projekta gadījumā, kurā Eiropas Komisija nodrošināja nepieciešamos resursus. Dažos gadījumos tās var arī mudināt savus līdzekļu saņēmējus ņemt vērā IP izmaksas savos aizdevumos vai dotāciju budžetos vai piedāvāt segt noteiktu procentuālo daļu.

Vēl viena alternatīva ir vērsties pie privātiem fondiem vai līdzekļu devējiem. Ja tas tiks apsvērts, galvenais uzdevums būs nodrošināt, ka nav saiknes ar uzņēmumiem vai ieguldījumiem tirgos, kas saistīti ar iepirkuma projektu, vai konkrētām politiskajām grupām valstī. Šādā gadījumā pilnīgai pārredzamībai attiecībā uz finansēšanas nolīgumu būtu jāpalīdz nodrošināt neatkarību un objektivitāti.

Lai gan tas nav pārbaudīts, dažas integritātes pakta ES partnerorganizācijas apsprieda iespēju nākotnē meklēt kolektīvo finansēšanu. Attiecībā uz īpašiem publiskiem līgumiem, kuriem ir jūtama ietekme uz cilvēku ikdienas dzīvi, iedzīvotāji varētu būt ieinteresēti ziedot summu. Ja organizācija izvēlas šo ceļu, ir svarīgi apsvērt īpašus noteikumus,

piemēram, par ziedojuma maksimālās summas ierobežošanu, tikai privātpersonu iemaksu atļaušanu, to vārdu reģistrēšanu un tikai elektronisku pārskaitījumu pieņemšanu. Turklāt organizācijas varētu censties panākt privāto fondu apņemšanos pieskaņoties iedzīvotāju līdzekļiem, lai ātrāk sasniegtu finansēšanas mērķi.

Atkarībā no katras jurisdikcijas finansēšanas nolīgumu sagatavo visatbilstošākajā tiesiskajā formā. Neatkarīgi no līdzekļu izcelsmes tie jāpublisko, lai nodrošinātu integritātes pakta uzticamību un nodrošinātu uzraugu objektivitāti un neatkarību no sabiedrības.

2.3. UZRAUDZĪBAS MEHĀNISMA SAGATAVOŠANA

Tā kā ir lielāka skaidrība par iepirkuma projektu un IP, tostarp par tā darbības jomu un pieejamajiem resursiem, pilsoniskās sabiedrības organizācijai, kas vadīs uzraudzības mehānismu, ir jāapsver, kā organizēt savu turpmāko darbu un netraucēti pāriet uz savu uzraudzības lomu. Šajā posmā uzraugam būs jāapsver, kā īstenot savu līgumu ar attiecīgajām iestādēm, un jāparedz konkrētas informācijas vajadzības un pasākumi iedzīvotāju informēšanai un iesaistīšanai. Šie aspekti kopā veido uzraudzības stratēģiju un plānus tā lomas izpildei.

Kāda informācija un dati ir būtiski

Saskaņā ar IP izveidotajam uzraudzības mehānismam vissvarīgākais ieguldījums ir informācija un dati. Ņemot tos vērā, neatkarīgais uzraugs salīdzina un pārskata ar iepirkuma procedūru saistītās vajadzības, plānus, pamatojumu un lēmumus. Šā iemesla dēļ ir svarīgi, lai būtu skaidra aina par to, kāda informācija jā sagatavo un ir vajadzīga, kurā brīdī tā ir nepieciešama un kādos formātos tā jā sagatavo, lai to ātri varētu atkārtoti izmantot un analizēt.

Pieejamās informācijas mērķis vai izmantošana atšķiras atkarībā no projekta. Tomēr IP laikā uzraugs bieži varētu:

- novērtēt un identificēt korupcijas vai nepareizas pārvaldības riskus;

- pārbaudīt projekta lēmumu loģisko pamatojumu attiecībā pret izvirzītajiem mērķiem un vajadzībām;
- atklāt interešu konfliktus un novērst favorītismu un neatļautu ietekmēšanu;
- identificēt slepenas vienošanās shēmas, pret konkurenci vērstas rīcības vai pretendentu veiktus krāpšanas mēģinājumus;
- sekot līdzi progresam, maksājumiem un līguma noteikumu ievērošanai.

Plānojot uzraudzības darbības, uzraudzības vadītājam jāplāno un jāpārskata publiskā iepirkuma datu vai informācijas statuss, galveno uzmanību pievēršot trim galvenajiem aspektiem.

1. **Pieejamība.** Tas attiecas uz informācijas esību un pārbaudīšanu, ka to ir sagatavojusi vai apkopojusi konkrēta iestāde. Tiesību normas var norādīt vai pilnvarot iestādes vai sistēmas, kas ir atbildīgas par šīs informācijas glabāšanu.
2. **Piekļūstamība.** Tā ir saistīta ar to, kā informācija tiek iegūta, un tās formātu. Piemēram, informācija varētu būt publiski pieejama bez maksas, par maksu vai pēc pieprasījuma par piekļuvi informācijai. Tajā varētu būt norādīts, ka tā ir digitālā formātā — ideālā gadījumā mašīnlasāmā un kā atvērtie dati — vai pieejama tikai fiziski.
3. **Kvalitāte.** Tā attiecas uz veidu, kādā dati vai informācija tiek apkopota un strukturēta, un to pilnīgumu saskaņā ar mērķi un specifikācijām. Lai gan šis aspekts, iespējams, būs subjektīvāks, uzraudzības vadītājam būtu jāparedz tā nozīmi un vērtība attiecībā uz gaidāmajiem uzdevumiem un analīzi.

Atvērtu datu vērtība uzraudzības nolūkos

Atvērtie dati attiecas uz informāciju, kas ir pieejama bez maksas un formātos, kas ir mašīnlasāmi un ko var atkārtoti izmantot jebkuram nolūkam. Kad

iestādes publisko publiskā iepirkuma informāciju šādos formātos, tās var vēl vairāk stiprināt integritātes pakta potenciālu un padarīt uzraudzību dinamiskāku un iekļaujošāku. Piemēram, pieejamie atvērte dati ļauj ātrāk analizēt un izstrādāt vizualizācijas un rīkus, kas saņēmušus pietuvina iepirkuma projektam un iestādēm. Daži integritātes pakti ir arī veicinājuši lielāku valdības pārredzamību, kad ar tiem tika uzliktas papildu saistības sniegt un atklāt iepriekš nepieejamus iepirkuma datus atvērto formātos, ievērojot valsts vai pasaules standartus, piemēram, līgumu atvērto datu standartu (*Open Contracting Data Standard — OCDS*).

Pamatojoties uz ES integritātes pakta projektā gūto pieredzi, tālāk tabulā sniegts atsauces saraksts ar datiem, dokumentiem un informāciju, kas uzraugam varētu būt vajadzīgi procesa laikā, lai veiktu rūpīgu analīzi un uzraudzību. Ir norādīta šo avotu

iespējamā pieejamība. Uzraugi tiek aicināti pārskatīt šo sarakstu un paplašināt to. Vienlaikus tiem būtu jāprognozē iespējamās problēmas, kas saistītas ar savlaicīgu piekļuvi informācijai pareizajos formātos, un jāapsver atbilstīgi pasākumi, piemēram, tālāk norādītie.

- Projektu sagatavošana par piekļuves informācijai pieprasījumiem, kas būtu jāiesniedz konkrētā brīdī.
- Informācijas nepilnību atklāšana un papildu datu vākšanas centieni vai alternatīvu avotu apsvēršana.
- Datu izmantošanas vai kvalitātes nepilnību noteikšana un kompetences vai resursu noteikšana tīrīšanai un uzlabošanai.

IP uzraudzības mehānisma potenciālās informācijas vajadzības

Posms	Informācijas vienība	Iespējamā pieejamība	
		Publiska	Rezervēta
Plānošana	Vajadzību novērtējums	X	
	Projekta plāns	X	
	Priekšizpēte		X
	Tirgus pētījums		X
	Atklāta uzklaušanās / apspriežu protokoli	X	
	Budžeta dati		X
Pirmskonkursa posms	Procedūras grafiks		X
	Provizoriskas tehniskās specifikācijas		X
	Provizoriski izvērtēšanas kritēriji		X
	Finanšu tāmes		X
	Līguma projekts		X
	Amatpersonu interešu deklarācijas		X
Konkurss	Paziņojums par konkursu	X	
	Iepirkuma metodes pamatojums		X
	Tehniskās specifikācijas	X	
	Izvērtēšanas kritēriji	X	
	Skaidrojumu pieprasījumi	X	
	Skaidrojumi	X	
	Grozījumi iepirkuma procedūras dokumentācijā	X	
	Izslēgšana no iepirkumu procedūras	X	
Piešķiršana	Piedāvājumi		X
	Pretendentu identitātes un juridiskie dokumenti		X
	Piedāvājumu novērtēšana		X
	Vērtēšanas komitejas protokols		X
	Paziņojums par līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu	X	
	Noslēgtie līgumi	X	
	Sūdzības un pārsūdzības		X
Īstenošana	Progresā ziņojumi	X	
	Līguma grozījumu priekšlikumi		X
	Līguma grozījumi	X	
	Maksājumi (finansiālais progress)	X	
	Sūdzības un strīdi		X

Dažas informācijas vienības varētu uzskatīt par juridiski rezervētām saistībā ar to saturu vai negatīvo ietekmi, kas varētu rasties, ja tās publisko agrāk. Pieklūve šai rezervētajai informācijai ir jānodrošina, izmantojot IP uzraudzības līgumu. Var pievienot īpašus noteikumus, norādot informāciju, kura jāsniedz uzraugam, aptuveno laiku vai brīdi, tās formātu un nosacījumus attiecībā uz tās piešķiršanas konfidencialitāti. Ja ir nevēlēšanās dalīties ar šāda veida informāciju, noteiktos apstākļos var apsvērt informācijas neizpaušanas klauzulas vai līgumus. Šīm klauzulām vajadzētu būt pagaidu klauzulām un attiekties tikai uz konkrētu informāciju. Turklāt iestādes būtu jāmudina proaktīvi publicēt pēc iespējas vairāk iepirkuma dokumentu, vienmēr saskaņā ar piemērojamo regulējumu.

Papildus informācijas un datu kvalitātei, kas atspoguļojas detalizācijas un precizitātes līmenī, savlaicīgums ir būtisks elements, kas saistīts ar uzraudzības mehānisma efektivitāti. Pieejamā informācija būs maznoderīga, ja uzraugam tā būs pieejama par vēlu attiecībā pret publiskā iepirkuma procedūras posmu, kurā tā ir būtiska. Noteiktu dokumentu vai datubāzu trūkums mazina uzrauga spējas. Tas var ietekmēt arī izpratni par rīka vērtību un sabiedrības uzticēšanos tam. Preventīvie pasākumi šāda veida problēmu risināšanai ir šādi:

- paredzamā laika, kad uzraugam tiks piešķirta pieklūve kritiskajai informācijai, norādīšana uzraudzības līgumā;
- termiņu un procedūras noteikumu ietveršana attiecībā uz informācijas pieprasīšanu un apmaiņu. Piemēram, uz pieprasījumiem jāatbild ne vēlāk kā 24 stundu laikā;
- īpašu kontaktpunktu izveide ar katru iestādi vai līguma pusi informācijas pieprasīšanai un apmaiņai.

Ja IP puse nesniedz attiecīgo informāciju, kas ir tās rīcībā, uzraugam būtu jāapsver šā jautājuma tieša izskatīšana ar pusēm. Ja pēc apspriešanās uzraugam joprojām ir problēmas ar pilnīgu savlaicīgu pieklūvi informācijai, tad piemērots risinājums ir izstāšanās no IP. Tomēr šo pasākumu ierosina tikai tad, kad ir apstiprināts, ka sadarbībai un IP līgumu ievērošanai nav pamata.

Kā uzraudzībā iesaistīt iedzīvotājus

Iedzīvotāju iesaistīšana ir galvenais, pastāvīgais IP elements. Iedzīvotāju, jo īpaši tiešo saņēmēju, informēšana un iesaistīšana ir viens no spēcīgākajiem stimuliem likumu ievērošanai un pušu sadarbības veicināšanai. Ja tā ir sistemātiski integrēta uzraudzības procesā, tā var veicināt uzticēšanos projektam un iestāžu darbam.

Tā kā būs pieejama lielāka skaidrība un plašāka informācija par uzraugāmo publiskā iepirkuma projektu, īstenotājiem un jo īpaši uzraudzības vadītājam būs jāparedz, kāda loma būs iedzīvotājiem, un jāaplēš, kādi resursi būs nepieciešami to jēgpilnai iesaistei. Informētības, līdzatbildības par projektu un atbalsta līmeņiem būtu jāsniedz informācija projekta atlasē un jānodrošina sākotnējais ieskaits par darbībām, kurās iedzīvotāji vēlētos piedalīties, un par paredzamo saziņas līmeni.

Tomēr, lai efektīvi plānotu iedzīvotāju iesaisti IP ietvaros, īstenotājiem būs jāapsver plašs darbību klāsts atkarībā no projekta īpatnībām un atpazīstamības. Pamatscenārijs jebkuram plānam sākas ar pieejamu, regulāru, iekļaujošu komunikāciju. Uzraugam ir jāapsver veidi, kā visā procesā bez starpniekiem informēt iedzīvotājus. Daži no risinājumiem ir norādīti tālāk.

- Īpaša tīmekļa vietne vai mikrovietne, kurā bieži publicē ziņas un atjauninājumus. Tajā būtu jāietver visa attiecīgā informācija par publiskā iepirkuma projektu un IP, tai skaitā attiecīgie līgumi un uzraudzības ziņojumi.
- Skaidrojoši materiāli par projektu, publiskā iepirkuma procedūru un IP. Tajos būtu jāievēro nespecializēto auditoriju saziņas principi. Ir ieteicams izmantot multivides formātus, piemēram, video vai infografikas;
- Izmanto kopienās populārus sociālo mediju kanālus, lai publicētu informāciju par projekta virzību un vajadzības gadījumā aicinātu struktūras iesaistīties uzraudzībā.

No šā brīža īstenotāji var apsvērt plašu stratēģiju vai pasākumu klāstu iedzīvotāju iesaistīšanai, ja vien ir pienācīgi novērtēta to ietekme uz izmaksām, zināšanām un resursiem. Šis pēdējais aspekts ir īpaši svarīgs īstenotājiem un jo īpaši mērķkopienām un indivīdiem. Izmēģinājuma projektā tika novērots, ka iedzīvotāji biežāk piedalījās tad, kad viņu ieguldījums tika uztverts kā skaidrs un jēgpilns, un

viņu iesaiste neradīja slogu ne prasmju, ne rīku, ne naudas vai laika ziņā.

Līdz ar to, padziļināti plānojot iedzīvotāju iesaistes stratēģiju, ir jāņem vērā vairāki faktori, kas var vai nu veicināt, vai kavēt līdzdalību. Daži no faktoriem ir norādīti tālāk.

- Ieguvumu tiešums. Tas attiecas uz to, cik lielā mērā un drīz ir sagaidāms, ka saņēmēji sapratīs publiskā iepirkuma projekta vērtību viņu ikdienas dzīvē. Līgumi, kas saistīti ar sabiedriskajiem pakalpojumiem, varētu stimulēt iedzīvotāju līdzdalību. Savukārt iedzīvotājus būs grūtāk iesaistīt to projektu uzraudzībā, kuri viņiem sniedz netiešus vai novēlotus ieguvumus.
- Projekta atpazīstamība. Tas attiecas uz aptvēruma līmeni un uzmanību, kādu sabiedrība pievērš projektam. To bieži var noteikt pēc mediju klātbūtnes vai citiem rādītājiem. Ja atpazīstamība ir liela, pastāv lielāka iespējamība, ka tiešie saņēmēji un iedzīvotāji iesaistīsies un veltīs vairāk resursu (piemēram, laika) savai līdzdalībai.
- Tehniskā sarežģītība. Tas attiecas uz publiskā iepirkuma projekta specializācijas līmeni. Projekti, kas ir sarežģītāki, radīs šķēršļus jēgpilnai iesaistei, jo, lai piedalītos, būs jābūt noteiktām zināšanām vai prasmēm.
- Sabiedrības priekšstati. Tie attiecas uz sabiedrības attieksmi, viedokļiem vai uzskatiem par projektu, sākot no atbalsta līdz opozīcijai, kā arī uz iestāžu reputāciju vai uzticēšanos tām.
- Tiesiskais regulējums. Dažos gadījumos publiskā iepirkuma regulējums vai saistītie instrumenti uzliek par pienākumu iesaistīt saņēmējus vai skartās kopienas (piemēram, veikt sabiedrisko apspriešanu un uzklauššanu). Ja šādi noteikumi ir ieviesti, pastāv lielāka iespējamība, ka iedzīvotāji iesaistīsies un iestādes varētu pat novirzīt konkrētus resursus šāda veida darbībām.

Atkarībā no projekta un konteksta minētie un citi faktori būs jāņem vērā, kad īstenotājs noteiks, kā un kad iesaistīt iedzīvotājus uzraudzībā. Īstenotāja mērķim vajadzētu būt nodrošināt jēgpilnu iesaisti, kurā iedzīvotāji var sniegt būtisku ieguldījumu projekta uzraudzībā, un, to darot, nodrošināt lielus stimulus un zemu šķēršļu. Izmēģinājuma projektā

projekta partneri veica dažus no šādiem pasākumiem:

- sarunas starp iestādēm un saņēmējiem vai skartajām kopienām, lai veicinātu attiecīgās informācijas apmaiņu vai apkopotu atsauksmes vai bažas;
- tādu drošu un uzticamu platformu vai mehānismu izveide, kas izmantojami bažu, sūdzību vai ziņojumu par iespējamām problēmām (piemēram, kukuļošanu) iesniegšanai;
- apmācība ar mērķi uzlabot iedzīvotāju spēju analizēt iepirkuma procedūras dokumentus un konstatēt pārkāpumus un brīdinājuma zīmes projektā;
- apmeklējumi uz vietas, kuros attiecīgās iestādes un darbuuzņēmēji iepazīstina ar projekta īstenošanā gūto progresu.

Lai nodrošinātu plānoto darbību īstenošanu, tās būtu jāparedz arī kā daļa no uzraudzības līguma saistībām. Turklāt tās būtu jāņem vērā IP darbības jomas un budžeta aplēsēs. Dažos gadījumos to īstenošanai varētu būt nepieciešams uzraudzības komandā iekļaut specializētus vai īpaši norīkottus darbiniekus, lai nodrošinātu to pienācīgu īstenošanu un pēcpārbaudi.

Izmēģinājuma projekta iekšējā pārskatā tika konstatēts, ka uzraudzības partneri ar īpaši norīkottiem darbiniekiem iedzīvotāju iesaistes darbībām ir sasnieguši labākus rezultātus nekā tie, kas uzdeva šo uzdevumu darbiniekiem, kuriem bija pienākumi citās jomās, piemēram, projekta koordinēšanā vai uzraudzības darbībās. Šis aspekts būtu jāņem vērā, veidojot IP komandu. Būtu jānoalgo viens vai vairāki ārējie eksperti, vai īstenotājam būtu jāsadarbojas ar citu organizāciju, kurai ir attiecīga pieredze.

Visbeidzot, būtu jāņem vērā skarto kopienu tuvums un zināšanas par tām. Ja šis aspekts netiek pienācīgi risināts, varētu rasties bažas par uzraudzības vadības leģitimitāti. Tādēļ būtu jāveido saziņa ar attiecīgajām iedzīvotāju grupām vai vadītājiem, lai pēc iespējas ātrāk izskaidrotu IP mērķus, darbības jomu un ierobežojumus.

Kā izveidot spēcīgu vadības un uzraudzības komandu

Saskaņā ar IP principiem un mērķiem tā vadībā būtu jāievēro laba prakse un jācenšas panākt pārredzamību un profesionalitāti. Pilsoniskās sabiedrības grupai, kas vada uzraudzības mehānismu, būs jāapsver dažādi aspekti — no projekta un finanšu pārvaldības līdz koordinācijai un uzskaitēi. Tāpēc izvēlētajai organizācijai ir jābūt iepriekš īstenotiem līdzīgiem vai saistītiem projektiem, tai jābūt galvenajai administratīvai struktūrai un jānovērtē vismaz šādi tās spēju aspekti.

- Kompetences un cilvēkresursu nodrošināšana. Tas attiecas uz spēju noteikt un izveidot komandu, kas veiks uzraudzības uzdevumu. Būs vajadzīgas dažāda veida zināšanas un prasmes papildus tām, kas attiecas uz publiskā iepirkuma projekta tehniskajiem aspektiem.
- Projekta vadība. Tas attiecas uz pieredzes un prasmju kopumu, kas nepieciešams, lai koordinētu vairākus iesaistītos uzdevumus saskaņā ar grafiku un plāniem un pārvaldītu attiecības ar personām un subjektiem, kas piedalās IP.
- Budžeta plānošana. Tas attiecas uz prasmju un kompetences kopumu, kas nepieciešams, lai sakārtotā un metodiskā veidā pārvaldītu pieejamos resursus un organizētu tos tā, lai tie atbilstu gaidām.

Ir jāizveido atbilstoša komanda, un tās sastāvs atšķiras atkarībā no uzraugāmā publiskā iepirkuma projekta apjoma un sarežģītības. Tomēr kompetence, kas nepieciešama, lai sekmīgi īstenotu integritātes paktu, varētu aptvert vismaz tālāk norādītos punktus.

- Kompetence publiskā iepirkuma jomā. Šāda veida profila darbiniekiem vajadzētu pārzināt politiku, procedūras un regulējumu, kas attiecas uz iepirkuma procedūru. Viņi palīdz uzraudzības vadītājam orientēties IP galvenajos institucionālajos un juridiskajos aspektos. Viņu pienākumos ietilpst iepirkuma procedūras dokumentācijas projekta izskatīšana, iesniegto piedāvājumu novērtēšana un procedūras vispārēja

novērošana saistībā ar tās striktu atbilstību likumam.

- Tehniskā kompetence. Šāda veida profila darbinieku iekļaušana ir atkarīga no publiskā iepirkuma projekta. Viņi pārskata ar projektu, specifikācijām un izmaksām saistītos aspektus un analizē, vai tie atbilst noteiktajām vajadzībām, zinātniskajiem pierādījumiem un praksei, kā arī tirgus apstākļiem. Viņi ir īpaši svarīgi, kad jānovērtē, vai projekta pamatā ir sabiedrības intereses un tehniskie kritēriji, nevis politiskās vai personīgās vēlmes.
- Politika un aizstāvība. Tas attiecas uz darbiniekiem, kuri ciešā sadarbībā ar tehniskajiem ekspertiem pievēršas nepilnību noteikšanai politikā, regulējumā un praksē, ko iestādes un uzņēmumi ievēro uzraugāmajā publiskā iepirkuma procedūrā. Viņi novērtē, kā procedūra atbilst tiesību aktos noteiktajiem principiem un mērķiem, un prognozē reformu virzienus.
- Saziņa. Tas attiecas uz darbiniekiem, kas pievēršas atbilstošu materiālu izstrādei, lai, izmantojot dažādus kanālus, izplatītu uzraudzības procesa konstatējumus un rezultātus dažādām auditorijām, galvenokārt sabiedrībai. Viņi arī pievēršas attiecību ar mediju elementiem un žurnālistiem, t. sk. ar tirgu vai iestādi, pārvaldībai pēc publiskā iepirkuma procedūras.
- Augsta līmeņa vadība. Tas attiecas uz augstākā līmeņa darbiniekiem ar attiecīgu pieredzi, kas vada uzraudzības organizācijas attiecības ar IP ieinteresētajām personām, jo īpaši ar līgumslēdzējām iestādēm. Turklāt viņi ir atbildīgi par komandas darba koordinēšanu, tās konstatējumu, darbības rezultātu un ietekmes izsekošanu, kā arī par to, lai uzraudzības stratēģija atbilstu paredzētajiem mērķiem.
- Vadība. Tas attiecas uz darbiniekiem, kas atbild par IP ikdienas darbībām, tostarp par darba kārtību, finansēm un cilvēkresursiem. Viņu uzdevums ir nodrošināt, ka uzdevumi tiek veikti saskaņā ar IP vajadzībām un saskaņā ar paredzētajiem plāniem vai ka plāni tiek pielāgoti vajadzībām.

Bieži vien pilsoniskās sabiedrības organizācijai nav pieejama visa nepieciešamā kompetence un prasmes. Ikreiz, kad tiek konstatēts spēju trūkums, uzraudzības organizācija var stiprināt grupu, sadarbojoties ar ārējiem konsultantiem, piemēram, juridiskajiem konsultantiem vai konkrētiem tematiskajiem ekspertiem, noteiktos līguma slēgšanas procedūras brīžos vai posmos. Tā kā nav skaidrības par darba apjomu, kas viņiem jāveic, šie konsultanti būtu jānolīgst, izmantojot pamatlīgumus, kuros noteikta stundu vai dienu minimālā un maksimālā apjoma diapazons un nolīgta likme. Tādējādi varētu ātri reaģēt, ja notiek izmaiņas vai neparedzēti notikumi uzraudzītajos projektos. Otra iespēja ir sadarboties ar citas pilsoniskās sabiedrības organizācijas komandu, kurai ir papildu prasmes vai kompetence.

Runājot par projekta vadības prasmēm, par prioritāti ir jābūt izvirzītai publiskā iepirkuma projekta virzības izsekošanai un precīzai uzskaitēi un budžeta un aktivitāšu uzraudzībai. Papildus jebkādas mijiedarbības vai tikšanās ar iestādēm un pretendentiem dokumentēšanai liela uzmanība jāpievērš analīzei, konstatējumiem un ieteikumiem. Izmēģinājuma projekta laikā partnerorganizācijas uzturēja žurnālus, hronikas un datubāzes, lai dokumentētu problēmas, pārkāpumus un ieteikumus, kas sniegti iestādēm. Šiem ierakstiem jābūt atjauninātiem visā integritātes pakta darbības ciklā, un tie būtu jāatjaunina vismaz katrā iepirkuma posma beigās, jo, pamatojoties uz tiem, tiks sagatavoti uzraudzības ziņojumi, kas būs pieejami sabiedrībai.

Kas attiecas uz budžeta plānošanu, lielākā daļa IP izmaksu (ES integritātes pakta izmēģinājuma projekta gadījumā aptuveni 90 %) varētu būt saistītas ar cilvēkresursiem. Tomēr būtu jāapsver arī citi jautājumi, piemēram:

- komandējumi, jo īpaši tad, ja uzraugāmais projekts ir saistīts ar fizisku vietu un ir nepieciešami izpildes vietas apmeklējumi;
- materiāltehniskā apgāde, kas saistīta ar tādām darbībām kā notiekošie pasākumi un apmācība;
- saziņa, citstarp, bet ne tikai, ziņojumu sagatavošana, publicēšana un popularizēšana, kampaņu rīkošana vai sociālo mediju platformu pārvaldība.

Neparedzēti notikumi vai kavējumi, kurus uzraugs nevar ietekmēt, var izraisīt ievērojamas darbības un izmaksu svārstības visā iepirkuma periodā. Uzraugam būtu rūpīgi jāapsver, kā pārvaldīt šīs svārstības, un jāplāno darbības, kas atbalsta uzraudzību, kuru var veikt neatkarīgi no projekta laika grafika.

ES integritātes pakta projektā tika lēsts, ka integritātes pakta īstenošanas izmaksas bija robežās no 70 000 līdz 250 000 EUR, neieskaitot programmatiskās darbības, kas veiktas, lai informētu par izmēģinājuma projekta kopējo ietekmi un atbalstītu to. ES integritātes pakta projekta ietvaros uzraudzīto 18 projektu vidējā vērtība bija 12,3 miljoni EUR, un to atsevišķā vērtība bija robežās no 130 000 EUR līdz 250 miljoniem EUR. Šīs izmaksas sedz visu iepirkuma posmu uzraudzību, sākot no pirmskonkursa posma līdz pakalpojumu sniegšanai. Aplēses atbilst tam, kas tika novērots ar integritātes paktiem citos kontekstos un esošajā literatūrā.

TREŠĀ ROKASGRĀMATA: EFEKTĪVAS UZRAUDZĪBAS NODROŠINĀŠANA

Kad IP pamati ir likti un visi nosacījumi ir ieviesti, neatkarīgai pilsoniskās sabiedrības organizācijai, kas piedalās IP, tās uzraudzības darbā būs katalītiska loma. Ja tā darbosies pareizi un precīzi, tās novērojumi, konstatējumi un ieteikumi veicinās sadarbību starp ieinteresētajām personām IP saistību izpildes jomā. Tas varētu arī uzlabot uzraudzītā publiskā iepirkuma projekta rezultātus un palielināt pārredzamību un sabiedrības uzticēšanos. Lai palīdzētu pilsoniskās sabiedrības grupām pildīt savu uzdevumu, nākamajā iedaļā ir sniegti norādījumi par galvenajiem atskaites punktiem un lēmumu pieņemšanas punktiem, kas jāievēro, lai visā publiskā iepirkuma ciklā īstenotu labas pārvaldības principus un nodrošinātu, ka process netiek neatļauti ietekmēts.

Publiskā iepirkuma cikls

Plānošana:	LI tiek uzdots uzdevums vākt attiecīgo informāciju, lai izstrādātu publiskā iepirkuma procedūru un apmierinātu apzināto vajadzību.
Pirmskonkursa posms:	LI izstrādā specifikācijas, kritērijus un attiecīgo dokumentāciju, kas būs pamatā līguma slēgšanas tiesību piešķiršanai un līguma izpildei.
Konkurss:	LI saņem priekšlikumus no subjektiem, kas ir ieinteresēti līguma slēgšanas tiesību piešķiršanā un vajadzīgo preču vai pakalpojumu nodrošināšanā.
Piešķiršana:	LI izskata saņemtos piedāvājumus, izvēlas subjektu, kas nodrošinās nepieciešamās preces un pakalpojumus, un noformē līgumu.
Ieviešana:	līgums tiek izpildīts un vajadzīgās preces vai pakalpojumus piegādā subjekts, kuram piešķirtas līguma slēgšanas tiesības.

3.1. PLĀNOŠANA

levads

Iepirkuma plānošanas posmā līgumslēdzēja iestāde (LI) novērtē savas vajadzības, nosaka līguma priekšmetu (iepirkamās preces, būvdarbus vai pakalpojumus), analizē tirgu, lai saprastu, vai tas var nodrošināt vajadzīgo, veic vai pasūta ekonomisko, sociālo vai vidisko priekšizpēti un apspriežas ar paredzamajiem saņēmējiem vai skartajām kopienām. Šajā posmā uzrauga vispārējais uzdevums ir pārbaudīt, vai process ir visaptverošs, pārredzams, atvērts publiskām debatēm un netiek neatļauti ietekmēts.

Uzraugiem vispirms ir jāiegūst piekļuve projekta pamatojuma dokumentiem, t. sk. vajadzību novērtējumiem un priekšizpētēm, tirgus analīzes ziņojumiem un jāpārskata tie un jāveic apspriešanās ar saņēmējiem un skartajām kopienām. Pārskatot šos dokumentus, uzraugiem ir jāpārbauda, vai visiem pieņemtajiem lēmumiem ir pienācīgs pamatojums un nav būtiskas informācijas nepilnības, kas varētu palielināt nepareiza konkursa vai līguma risku. Ja šādas nepilnības tiek konstatētas, uzraugiem jāapspriež ar LI korektīvie pasākumi vai papildu pasākumi.

Uzraugiem būtu jāapzinās, ka šis posms bieži vien nav precīzi definēts (piemēram, diskusijas par

lieliem infrastruktūras projektiem var ilgt mēnešiem vai gadiem) un vairāki posmi var pārklāties ar pirmskonkursa pasākumiem. Uzraugu iesaistīšanās un sadarbība ar LI var būt atkarīga arī no tā, vai IP nolīgums jau ir vai nav noslēgts. Ņemot vērā nozīmīgos kļūdu un neatļautas ietekmēšanas riskus šajā posmā¹⁵, uzraugiem savā darbībā būtu jāizmanto elastīga pieeja, un nevajadzētu gaidīt, līdz tiek parakstīts IP līgums, lai sāktu savu darbu.

Uzraugiem jāapsver pasākumi, ar kuriem novērst politisko spiedienu. Ieteikumi par korektīviem pasākumiem vai papilddarbībām var izraisīt kavēšanos vai radīt saspīlējumu attiecībās ar LI, un uzraugiem vajadzētu būt gataviem sniegt pārlicināto tehniskos argumentus, lai tos pamatotu. Uzraugiem ir arī jāveic pasākumi interešu konfliktu riska mazināšanai un neatļautas ietekmēšanas novēršanai, pārbaudot iepirkuma projektā iesaistīto valsts amatpersonu un lēmumu pieņēmēju intereses un aktīvu deklarācijas.

Šajā procesa posmā uzraugiem vajadzētu būt gataviem publiski paziņot par IP. Paredzams, ka šis svarīgais solis piesaistīs sabiedrības interesi un var ietvert dažus saziņas izaicinājumus. Uzraugiem būtu jānosaka mērķauditorijas mediju, pilsoniskās sabiedrības un citu ieinteresēto personu grupu vidū un jāparedz, kāda pamatinformācija par IP tām būtu vajadzīga. Lai atvieglotu šo uzdevumu, uzraugiem būtu jāizveido īpaša tīmekļa lapa par IP ar sīki izstrādātu informāciju par projektu, jaunumiem un atjauninājumiem, piekļuvi attiecīgajiem dokumentiem un kanāliem vai mehānismiem, ko iedzīvotāji var izmantot, lai ziņotu par pārkāpumiem.

Piekluves pamatojuma dokumentiem iegūšana

Uzraugiem kā pirmais solis savā darbībā ir jāgūst piekluve visiem svarīgajiem iepirkuma projekta pamatojuma dokumentiem, lai izprastu tā pamatojumu un nodrošinātu, ka tas atbilst sabiedrības interesēm. Šajos dokumentos vajadzētu būt ietvertai vismaz informācijai par projekta mērķiem un uzdevumiem un to atbilstību valdības politikai un stratēģijām, vajadzību novērtējumam un līguma priekšmetam (konkrētas preces, būvdarbi vai pakalpojumi, kas jāiepērk), priekšizpētēm, tirgus analīzei un informācijai par apspriedēm ar paredzamajiem saņēmējiem vai skartajām kopienām¹⁶.

Uzraugiem būtu jāsaņem dokumentu kontrolesaraksts un jānosaka tie dokumenti, kas jau ir vispārpieejami, un tie, kas ir jāpieprasa no LI. Lai atvieglotu šo procesu, tie varētu nosūtīt LI anketu, kā arī saistīto dokumentāciju un norādījumus par to, kā tai piekļūt, lūdzot tai sniegt pārskatu par visiem pasākumiem, ko tā līdz šim ir veikusi iepirkuma plānošanai. Tādējādi uzraugi varēs pārbaudīt procesa vispusīgumu, noteikt iespējamās papilddarbības un novērtēt ar to saistītās informācijas atklāšanas līmeni.

Dažās situācijās — visticamāk, kad IP līgums vēl nav noslēgts, — LI varētu atteikties sniegt noteiktu informāciju uzraugiem tāpēc, ka tā uzskata, ka tādējādi tiks pārkāpti konfidencialitātes noteikumi. Šādos gadījumos uzraugiem būtu rūpīgi jāpārbauda attiecīgais regulējums, lai noskaidrotu, vai LI ir tiesības nesniegt informāciju minēto iemeslu dēļ, un jāpārbauda, vai ir iespējams iegūt dokumentus rediģētā veidā¹⁷. Pirmajā gadījumā, lai nodrošinātu, ka informācija netiks izpausta, viņi varētu mēģināt parakstīt *ad hoc* vienošanos par informācijas neizpaušanu vai ierosināt izmantot šifrētas informācijas apmaiņas un glabāšanas tehnoloģijas.

Projekta profils, vajadzību novērtējums un priekšizpētes

Ar projekta profilu saistītajā dokumentācijā parasti ir iekļauta informācija par projekta mērķiem un uzdevumiem, vajadzību novērtējumi, līguma priekšmets, informācija par plānotajām darbībām un paredzamo budžetu¹⁸. Uzraugiem ir jāpārbauda, vai šī informācija atbilst valdības politikai un investīciju plāniem, kā arī LI piešķirtajam kopējam budžetam. Acīmredzamas neatbilstības var atzīmēt

ar brīdinājuma zīmi par korupciju vai interešu konfliktu. Ja tās ir konstatētas, uzraugam būtu jālūdz LI sniegt papildu precizējumus un, ja nepieciešams, pamatojumus. Tas var pat brīdināt uzraudzības iestādes par savām aizdomām.

Uzraugiem, ideālā gadījumā ar tehnisko ekspertu atbalstu, būtu jāpārbauda, vai līguma priekšmets pienācīgi atbilst apzinātajām vajadzībām. Uzraugam būtu jāsaprot, ka vajadzība nozīmē nevis iepērkamās preces, būvdarbus vai pakalpojumus (piemēram, tramvaju līniju), bet gan funkciju, kas trūkst, lai sasniegtu konkrētu mērķi (piemēram, uzlabotu mobilitāti rajonā)¹⁹. Uzraugiem būtu jāpārbauda, vai LI ir pienācīgi izvērtējusi citas iespējas vajadzības apmierināšanai un, ja tas nav izdarīts, jālūdz skaidrs pamatojums tam.

Infrastruktūras darbu vai augstas vērtības publisko ieguldījumu gadījumā uzraugiem būtu jāpārskata iespējamās ekonomiskās, sociālās un vidiskās priekšizpētes kvalitāte. Tiem būtu jāpārbauda projekta paredzamā ietekme, izmaksas, ieguvumi un riski²⁰. Tā kā šos pētījumus bieži veic neatkarīgi ārējie eksperti vai specializēti konsultāciju uzņēmumi, uzraugiem būs jāpārbauda, vai šiem dalībniekiem nav nekādas saiknes ar LI, vai tie ir izvēlēti ideālā gadījumā atklātā, taisnīgā un pārredzamā procesā un vai galīgie rezultāti ir pieejami sabiedrībai pārbaudes veikšanai.

Tirgus analīze

Starp plānošanas dokumentiem tirgus analīze ir svarīgs informācijas elements, kas jāpārskata. LI to veic, lai gūtu zināšanas par pieejamajiem risinājumiem, lai apmierinātu apzinātās vajadzības, uzzinātu par konkrēto tirgu un labāk noteiktu priekšmetu un paredzamo līguma vērtību²¹. Ja tirgus analīze nav veikta pienācīgi (vai vispār nav veikta), iepirkuma procedūras dokumentācija var būt nepietiekama vai neatbilstoša. Tas savukārt palielina risku, ka neviens ekonomikas dalībnieks nebūs ieinteresēts iesniegt piedāvājumu vai nevarēs izpildīt līgumu.

LI galvenokārt analizē tirgu, izmantojot vienu vai vairākas no šādām metodēm:

- ar līdzīgām precēm, būvdarbiem vai pakalpojumiem saistīto iepriekšējo iepirkuma procedūru pārskatīšana;
- tirgus (dokumentālo avotu) izpēte, lai noteiktu aktīvos ekonomikas dalībniekus un

izprastu konkurences veidu un pakāpi konkrētajā tirgū, kā arī cenu politiku;

- apspriešanās ar tirgus dalībniekiem, lai vāktu datus tieši no potenciālajiem pretendentiem par dažādiem aspektiem, piemēram, cenu, specifikācijām, ražošanas jaudu, laiku, alternatīvām un citiem attiecīgajiem nosacījumiem²².

Uzraugam būtu jāpārbauda tirgus analīzes procesa kopējais vispusīgums un sagatavotās dokumentācijas kvalitāte²³. Tirgus analīze, kas veikta, izmantojot tikai vienu no iepriekš minētajām metodēm, var liecināt par nepietiekamu plānošanu. Ja tas tā ir, uzraugiem jācenšas saprast, vai LI tam ir derīgs pamatojums (piemēram, ierobežotas iekšējās spējas vai atkārtots iepirkums). Ja LI budžets to atļauj un izmaksas nav nesamērīgas, uzraugam būtu jāierosina papilddarbības, piemēram, papildu izpēti vai atbalstu no ārējiem ekspertiem, piemēram, neatkarīgiem uzņēmējdarbības analītiķiem vai konsultāciju uzņēmumiem.

Uzraugiem ir jāpārbauda, vai apspriešanās ar tirgus dalībniekiem atbilst pārredzamības, vienlīdzīgas attieksmes un nediskriminēšanas pamatprincipiem. Tiem būtu jāpārbauda, vai LI nav izslēgusi iespējamus ekonomikas dalībniekus, kas identificēti tirgus izpētē, un vai visa informācija, kuru uzņēmums sniedzis apspriešanās laikā, ir pieejama citiem iesaistītajiem uzņēmumiem. Ja LI neveic šīs darbības, uzraugi var ierosināt korektīvus pasākumus vai pat ziņot par šādu rīcību konkurences iestādei, ja tā pārkāpj attiecīgos noteikumus.

Sanēmēju un skarto kopienu iesaistīšana

Iepirkuma plānošanā ir ļoti svarīgi pienācīgi ņemt vērā paredzamo sanēmēju un skarto kopienu viedokļus un bažas, lai izvairītos no problēmām vēlākos posmos. Nav nekas neparasts, ka kopienu protestu dēļ infrastruktūras projekti vai projekti, kuros sniedz pakalpojumus tieši iedzīvotājiem, tiek palēnināti vai pārtraukti. Protesti var būt saistīti ar projekta negatīvo ietekmi uz vidi vai dzīves kvalitāti noteiktās vietās. Lai risinātu šo jautājumu, uzraugiem būtu jāmudina LI šajā procesā pēc iespējas ātrāk sazināties ar iedzīvotājiem saskaņā ar tās pilnvarām.

Ja IP tiek uzsākts plānošanas posmā, uzraugiem ir iespēja uzlabot procesu, novērtējot LI plānoto potenciālo iniciatīvu, piemēram, sabiedriskās

apspriešanas, daudzu ieinteresēto personu sanāksmju un uzklauššanu, piemērotību. Tie var sniegt ieteikumus, kā uzlabot plānošanu vai pat aktīvi piedalīties organizācijā. Pat ja IP sākas pēc plānošanas posma beigām, uzraugiem būtu jāizvērtē kopienas iesaistīšanas pasākumu kvalitāte un, ja tie tiek uzskatīti par nepietiekamiem, jābrīdina par iespējamiem riskiem vai jāiesaka papildu pasākumi.

Lai veicinātu iedzīvotāju iesaisti plānošanas procesā, uzraugi var mudināt LI izveidot (vai uzlabot, ja tāda jau ir) īpašu projekta tīmekļa lapu ar jaunumiem, atjauninājumiem un paziņojumiem par gaidāmajām sabiedriskās apspriešanas iespējām. Šāds kanāls varētu darboties arī kā unikāls piekļuves punkts, kurā ir ietverta ar projektu saistītā dokumentācija, rīki ātrai papildu informācijas pieprasīšanai saskaņā ar noteikumiem par tiesībām uz informāciju un sadaļas, kurās iedzīvotāji var iesniegt savus komentārus un ierosinājumus, paust bažas un ziņot par pārkāpumiem.

Neatļautas ietekmēšanas un interešu konflikta novēršana (1. daļa)

Dažos gadījumos iepirkuma projektā iesaistītajām valsts amatpersonām vai personām, kurām ir pilnvaras to ietekmēt, ir finansiālas, ekonomiskas vai citas personiskas intereses, kas varētu negatīvi ietekmēt viņu objektivitāti vai neatkarību. Uzraugiem ir jāveic pasākumi, lai atklātu un risinātu šādas situācijas un novērstu neatļautu ietekmēšanu šajā procesā.

Šajā nolūkā uzraugiem būtu jācenšas iegūt pilnīgu piekļuvi visu ar iepirkuma projektu saistīto valsts amatpersonu interešu un aktīvu deklarācijām un jāņem vērā visa attiecīgā informācija, kas varētu norādīt uz interešu konfliktu konstatēšanu. Tie var, piemēram, izskatīt jautājumu par valsts amatpersonām un dažos gadījumos to ģimenes locekļiem piederošām kapitāla daļām komercsabiedrībās. Ja tiek konstatēti interešu konflikti, uzraugiem ar LI vadītāju būtu jāapspriež pasākumi neatļautas ietekmes novēršanai un, ja nepieciešams, jābrīdina uzraudzības iestādes.

Lai nodrošinātu papildu aizsardzību, uzraugi varētu mudināt LI pieprasīt ikvienam, kas piedalās konkursa atlasē, izvērtēšanā vai līguma slēgšanas tiesību piešķiršanā, parakstīt deklarāciju par interešu konflikta neesību. Tajā būtu jāiekļauj pilnīga interešu konflikta definīcija saskaņā ar ES iepirkuma direktīvas un ES Finanšu regulas noteikumiem,

paziņojums, ar kuru apstiprina, ka amatpersonai nav interešu konflikta, un paziņojums par to, ka tā ziņos par interešu konfliktu, tiklīdz tāds radīsies²⁴. Lai gan interešu konflikti var palikt paslēpti, parakstīta deklarācija atvieglos disciplinārlietas ierosināšanu, ja šādi konflikti parādīsies vai tiks atklāti vēlāk.

Valsts amatpersonu interešu un aktīvu deklarācijas ES

Interesu un aktīvu deklarēšanas sistēmām, kas uzliek par pienākumu valstu amatpersonām periodiski iesniegt informāciju par to privātajām interesēm, ienākumiem, aktīviem un saistībām, var būt galvenā loma pārredzamības, pārskatatbildības un integritātes veicināšanā publiskajā sektorā. Tās darbojas arī kā būtisks posms plašākā pretkorupcijas ķēdē. IP kontekstā tās ir būtisks rīks, ar ko uzraugi var konstatēt un risināt iepirkumā iesaistīto valsts amatpersonu interešu konfliktus un novērst neatļautu ietekmi. Ir trīs galvenie deklarēšanas sistēmu veidi:

uz interešu konflikta atklāšanu vērstas sistēmas, kurās parasti cita starpā tiek pieprasīts uzrādīt ārpus valsts amata ieņemamos amatus (piemēram, komercsabiedrībās, pilsoniskās sabiedrības organizācijās un profesionālajās organizācijās) un ienākumu avotus;

uz nelikumīgas iedzīvošanās atklāšanu vērstas sistēmas, kuru mērķis ir laika gaitā uzraudzīt valsts amatpersonu bagātību un kurās parasti tiek pieprasīts atklāt informāciju par kustamiem un nekustamiem aktīviem, ienākumiem, akcijām, vērtspapīriem un saistībām;

hibrīdās sistēmas, kurās apvienoti abu iepriekš minēto veidu elementi²⁵.

Valdības politika, administratīvās spējas un interešu un aktīvu deklarēšanas sistēmas dažādās ES valstīs ievērojami atšķiras atkarībā no valsts konteksta un korupcijas riskiem. Tāpēc uzraugiem ir jāiepazīstas ar attiecīgajiem valsts tiesību aktiem un jānoskaidro, kurām valsts amatpersonām ir jāsniedz deklarācijas, kāds ir vācamās informācijas veids un apjoms, publiskā piekļuve šai informācijai, aģentūra, kas atbild par sistēmas pārvaldību, u. c.²⁶ Ja šādu noteikumu nav, uzraugs varētu apsvērt iespēju pieprasīt *ad hoc* deklarācijas kā galēju pasākumu.

Saziņa un sabiedrības iesaiste: integritātes pakta izsludināšana

Kad viss ir sagatavots IP parakstīšanai, uzraugiem būtu jāveic pasākumi, ar kuriem prognozē ieinteresēto personu saziņas vajadzības un izveido piemērotus kanālus (piemēram, tīmekļa lapas, sociālos mediju un informatīvus biļetenus), lai tās risinātu, ņemot vērā pieejamos rīkus un resursus. Šajā posmā viens no galvenajiem ar saziņu saistītajiem lēmumiem attiecas uz IP publiskošanu. Tas ir svarīgs pasākums, kas, iespējams, radīs ievērojamu sabiedrības interesi un saziņas izaicinājumus, jo īpaši, ja IP tiek piemērots politiski strīdīgiem projektiem.

Mediji, pilsoniskās sabiedrības organizācijas un citas ieinteresētās personas ir jāinformē par IP ievērojamu laiku pirms tā oficiālās izsludināšanas. Tas mazinās pārpratumu risku medijos, kad tie ziņos par šo tematu, un palīdzēs atrast potenciālos sabiedrotos. Lai noteiktu žurnālistus, kas raksta par iepirkuma projektu tematiem, un pilsoniskās sabiedrības organizācijas vai apvienības, kurām ir speciālas zināšanas attiecīgajā jomā, uzraugi varētu apskatīt specializētus žurnālus, uzņēmējdarbību vērstus žurnālus un galvenās ziņu aģentūras. Turklāt uzraugi varētu meklēt pētnieciskās žurnālistikas veikalus, kas varētu sniegt atbalstu potenciālās korupcijas atklāšanai uzraudzītajā iepirkumā.

Uzraugiem būtu jāveido datubāze ar kontaktinformāciju, lai saglabātu informāciju par visiem attiecīgajiem dalībniekiem. Pēc tam uzraugiem būtu jācenšas izveidot saziņas līniju ar apzinātajām ieinteresētajām personām, piemēram, izmantojot mērķorientētu ziņojumapmaiņu, paziņojumus presei, informatīvus biļetenus un sanāksmes. Ziņojumi un saziņas materiāli būtu jāpielāgo dažādām ieinteresētajām personām un jāsniedz pēc iespējas vairāk skaidrojumu par IP, tā mērķi un iespējām iesaistīties šajā procesā.

Lai mazinātu riskus, kas saistīti ar paļaušanos uz starpniekiem saziņā par IP, uzraugiem līdz IP izsludināšanas brīdim ir jāizveido īpaša tīmekļa lapa vai mikrovietne ar attiecīgu informāciju par projektu. Lapā būtu jāiekļauj vismaz IP apraksts un tā mērķu skaidrojums, informācija par projekta mērķiem un darbībām, sadaļas regulāriem atjauninājumiem un attiecīgie dokumenti. Ideālā gadījumā būtu iekļautas lietotājam ērtas funkcijas, piemēram, interaktīvs laika grafiks, bieži uzdotu jautājumu sadaļas un saziņas/ziņošanas kanāli (sk. izcēlumu tālāk).

Kā papildu risinājumu ieinteresēto personu plašākas informēšanas un informētības par IP parakstīšanu nodrošināšanai var organizēt publisku pasākumu ar atspoguļojumu medijos vai preses konferenci. Tādējādi uzraugi var vienlaikus informēt daudzus dalībniekus un palielināt iespējas, ka IP tiks apspriests publiskajās debatēs. Šāda pasākuma organizēšana varētu būt saistīta ar saziņas izaicinājumiem, piemēram, slikti pamatotiem jautājumiem vai apgalvojumiem, bet tiem nevajadzētu radīt problēmas, ja uzraugs iepriekš ir sagatavojis skaidrus visaptverošus materiālus par IP.

Integritātes pakti ES partneru īpašajās tīmekļa vietnēs vai tīmekļa lapās

ES integritātes pakta projektā visi 15 partneri 11 valstīs izveidoja tiešsaistes kanālus, lai sazinātos par IP un to uzraudzības darbībām. Deviņi partneri izveidoja īpašu tīmekļa vietni, divi partneri izveidoja mikrovietni savā tīmekļa vietnē, un četri partneri aktivizēja īpašu sadaļu savā tīmekļa vietnē. Vietņu struktūra un stils atšķīrās, taču tām bija dažas kopīgas iezīmes, t. sk.:

– sadaļa, kurā izskaidrots, kas ir IP, ietverot parakstītos IP līgumus,

– apraksts par publiskā iepirkuma projektu un saistītajām iepirkuma procedūrām,

– kanāli iedzīvotājiem, ko tie var izmantot, lai iesaistītos šajā procesā,

– vieta ziņām un atjauninājumiem par IP un uzraudzīto projektu, t. sk. uzraudzības ziņojumiem.

Dažu partneru tīmekļa vietnēs bija noderīgas papildu funkcijas, piemēram, interaktīvi laika grafiki, kuros bija redzami IP atskaites punkti, un ziņošanas kanāli, ko iedzīvotāji var izmantot, lai brīdinātu par pārkāpumiem vai paustu savas bažas par projektu.

Lai iegūtu pilnu tīmekļa adresu sarakstu, skatīt beigu vēres²⁷.

3.2. PIRMSKONKURSA POSMS

levads

Pirmskonkursa posmā LI sagatavo iepirkuma procedūras dokumentāciju un izsludina konkursu. Tā cita starpā nosaka iepirkuma procedūras struktūru un konkursa struktūru, izvēlas iepirkuma metodi, izstrādā grafiku visa procesa izpildei, sagatavo finanšu aplēses par līguma vērtību, izstrādā tehniskās specifikācijas un vērtēšanas kritērijus, kā arī sagatavo tāda līguma projektu, kas jāparaksta ar uzvarējušo pretendentu. Šis ir svarīgs posms, no kura būs atkarīgs, kā notiks pārējie iepirkuma posmi.

Šajā posmā uzraugam ir trīs uzdevumi:

- pārbaudīt, vai iepirkuma procedūras dokumentu saturs ir konsekvents, veido saskaņotu (un reālistisku) kopumu un atbilst plānošanas posma rezultātiem;
- pārbaudīt, vai LI metodes lēmumu pieņemšanai par konkursa struktūru un iepirkuma procedūru, līguma vērtības aprēķināšanai un citu dokumentu izstrādei atbilst attiecīgajiem valsts tiesību aktiem un ES iepirkuma direktīvām;
- pārbaudīt, vai tehniskās specifikācijas un citi iepirkuma procedūras dokumenti nav pielāgoti par labu dažiem pretendentiem un vai tie atbilst tirgus analīzes konstatējumiem.

Uzraugiem un neatkarīgiem tehniskiem ekspertiem var būt svarīga loma kvalitatīvu iepirkuma procedūras dokumentu izstrādes veicināšanā. Tomēr, lai tas notiktu, ir svarīgi, lai laikus varētu piekļūt dokumentācijas projektam un to pārskatīt. Ideālā gadījumā uzraugiem vajadzētu būt piekļuvei dokumentiem, kamēr LI tos sagatavo, un pietiekami daudz laika, lai tos pārskatītu ar ekspertiem, sniegtu ieteikumus un nodrošinātu, ka tie tiek pienācīgi ņemti vērā, pirms LI pieņem galīgo lēmumu. IP līgumā būtu jānosaka domstarpību novēršanas termiņš.

Uzraugiem jāizveido labas attiecības ar LI un jāpanāk, ka tā sadarbojas, lai tie jau no paša sākuma tiktu iesaistīti diskusijās par iepirkuma procedūras dokumentiem. Lai to atvieglotu, uzraugiem būtu jāiepazīstas ar LI darba procedūrām (piemēram, LI darbiniekiem pirms dokumentu grozīšanas var būt

vajadzīgs viņu priekšnieku apstiprinājums, kam var būt nepieciešams laiks) un jāpārlicinās, ka uzraudzības pasākumu grafiks ir pēc iespējas tuvāks LI iekšējam grafikam, lai izvairītos no iespējamām nesaskaņām.

Dažos gadījumos, piemēram, liela mēroga infrastruktūras būvdarbu gadījumā, iepirkuma procedūras dokumentācija var būt ļoti plaša un grūti pārbaudāma. Lai gan pareizo ekspertu pieņemšana darbā ir priekšnoteikums, lai uzraugi varētu labi izpildīt savu darbu, ir svarīgi arī meklēt publiskā sektora iestāžu atbalstu. Iepirkuma uzraudzības iestādes un konkurences regulatori var sniegt papildu garantijas tam, ka iepirkuma procedūras dokumentu sagatavošana un to saturs atbilst attiecīgajiem normatīvo aktu noteikumiem.

Paralēli šiem sākotnējiem iepirkuma procedūras posmiem, kas daudzos gadījumos var pārklāties ar plānošanas posmu, uzraugiem ir jāsāk izstrādāt savi uzraudzības ziņojumi. Ar šiem ziņojumiem tie informē par iepirkuma projekta virzību, aicina veikt korektīvus pasākumus attiecībā uz konstatētajiem pārkāpumiem un sniedz ieteikumus konstatēto problēmu novēršanai. Turpmākajās iedaļās par uzraudzības ziņojumiem ir sniegts pārskats par to galvenajiem elementiem un ieteikumi attiecībā uz to izstrādes un publicēšanas laiku.

Iepirkuma stratēģija

Iepirkuma stratēģijas izveide parasti ietver konkursa struktūras noteikšanu un iepirkuma metodes izvēli. Abi šie būtiski svarīgie aspekti ietekmē iepirkuma procedūras konkurenci un izdevīgumu. Uzraugiem ir jāpārbauda, vai lēmumi par stratēģiju atbilst tirgus apstākļiem un ka LI metodika un loģiskais pamatojums atbilst pamatnostādņem un standartiem, kas noteikti valsts un ES tiesību aktos.

LI jānosaka konkursa struktūra atbilstoši iepirkuma iezīmēm un priekšmetam un jāizlemj, vai noslēgt tikai vienu līgumu vai sadalīt to daļās ar zemāku vērtību. Uzraugiem ir jāpārbauda šādi lēmumi, ievērojot vispārīgo principu, ka katram līgumam vai daļai ir jāveido funkcionāls veselums²⁸. Uzraugiem kritiski jāizvērtē daļu ietekme uz iepirkuma projekta un tā mērķu efektivitāti un lietderību²⁹.

Iepirkuma metode būtu jāizvēlas tāda, kuras mērķis ir palielināt sabiedrisko vērtību un sasniegt projekta mērķus, vienlaikus veicinot konkurenci starp potenciālajiem pretendentiem. ES Iepirkuma direktīvā ir izklāstītas piecas galvenās procedūras (atklāta procedūra, slēgta procedūra, konkursa

procedūra ar sarunām, konkursa dialogs un tieša piešķiršana), kā arī kritēriji un konkrētas situācijas, saskaņā ar kurām tās būtu jāizvēlas³⁰.

Iepirkuma metodes izvēle nav vienkārša. Šajā procesā LI ir jāapsver plašs faktoru klāsts, piemēram, administratīvā spēja, iekšējie termiņi, konkurence konkrētajā tirgū, darbības uzdevumu iespējamā ietekme uz administratīvo slogu, konkurence, sūdzību un kavējumu risks un citi aspekti. Uzraugiem būtu jāpārbauda, vai izvēlētajā procedūrā atbilst novērotajām tirgus iezīmēm un vai LI izmantotā metodika atbilst valsts un ES pamatnostādņem³¹.

Laika grafiks

Kad LI ir pieņēmusi lēmumu par iepirkuma stratēģiju, tai visam procesam jānosaka laika grafiks, tai skaitā piedāvājumu iesniegšanas, līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas un būvdarbu izpildes vai piegāžu un pakalpojumu sniegšanas termiņi. Uzraugiem būtu jāpievērš īpaša uzmanība šim lēmumam. Nereāli termiņi vai nepamatotas manipulācijas ar tiem var izraisīt kavējumus un kļūdas turpmākajos iepirkuma posmos. Ja tas ir daļa no lielāka ES finansēta projekta, kas ietver citus līgumus, tam var būt negatīvas sekas, kuru dēļ var tikt zaudēti ES līdzekļi.

Uzraugiem ir jāpārbauda, vai piedāvājumu iesniegšanas termiņš atbilst valsts tiesību aktos un ES Iepirkuma direktīvā noteiktajām minimālajām prasībām. Nedrīkst ļaunprātīgi izmantot izņēmumus, lai nepareizi saīsinātu procesu. Nepamatoti īsi piedāvājumu sagatavošanas periodi pārkāpj taisnīgas attieksmes principu un var ierobežot piedāvājumu skaitu un kvalitāti. Tie var būt saistīti arī ar korupciju, piemēram, kad tiek veiktas manipulācijas ar laika grafiku, lai saīsinātu termiņu, bet tikai viens pretendents tiek iepriekš informēts par to apmaiņā pret kukuli vai nepamatotu labumu.

Uzraugiem jāpārbauda, vai līguma izpildei noteiktais termiņš atbilst faktiskajiem tirgus apstākļiem, tajā ir ņemti vērā paredzamie preču ražošanas laiki (tai skaitā loģistikai, piegādei un kvalitātes novērtējumiem) vai būvdarbu un pakalpojumu izpildes laiki, kas var arī atšķirties starp ekonomikas dalībniekiem. Lai vēl vairāk palielinātu efektivitāti un pārskatatbildību, uzraugiem būtu jāpārbauda, vai LI ir noteikusi aizkavēšanās riskus un ietekmes mazināšanas plānus, attiecīgā gadījumā ņemot vērā pieredzi, kas gūta līdzīgās iepirkuma procedūrās.

Lai veicinātu pārskatatbildību un uzlabotu sekmīgas izpildes iespējas, uzraugiem šajā posmā būtu jāmudina LI izstrādāt sistēmu galveno pienākumu un lēmumu reģistrēšanai, papildināt laika grafiku ar detalizētiem atskaites punktiem, kas palīdz izsekot progresu, un darīt šo informāciju pieejamu sabiedrībai. Tas sniegs stimulus LI izstrādāt reālistisku grafiku un pieturēties pie tā, kā arī palīdzēs uzraugiem pilnveidot savu uzraudzības uzskaites sistēmu.

Līguma vērtība: budžets un finanšu aplēses

Līguma vērtība nozīmē maksimālo budžetu, kas pieejams ekonomikas dalībniekiem. Parasti tajā tiek ņemtas vērā darbuzņēmēju un to personāla kopējās atalgojumu aplēses un citas pamatdarbības izmaksas, piemēram, materiālu, transporta un loģistikas³². Ar tehnisko ekspertu, piemēram, finanšu analītiķu, aktuāru vai grāmatvedības speciālistu, atbalstu uzraugiem jāpārbauda, vai aplēses patiešām ir balstītas uz jaunāko tirgus informāciju un pieredzi, kas saistīta ar līdzīgiem līgumiem, tai skaitā tiem, kas attiecīgā gadījumā noslēgti citās ES valstīs.

Uzraugiem būtu jāapzinās sarežģījumi, ar kuriem var saskarties budžeta aprēķināšanā, piemēram, iespējamā cenu nestabilitāte vai ar darbaspēka piedāvājuma trūkumu saistītas problēmas. Lai nodrošinātu, ka LI ir darījusi visu iespējamo šajā procesā un nav izmantojusi neskaidrības, lai nepamatoti manipulētu ar budžetu, uzraugiem būtu jāpieprasa dokumentācija, kurā skaidri norādīts aplēsei izmantotais avots un metodes, un jāpārbauda tās vispusīgums. Šādas dokumentācijas neesība vai nepilnīgums palielina pārmērīgi augstas cenas noteikšanas vai neveiksmes iespējamību un varētu būt brīdinājuma zīme par korupciju.

Uzraugiem būtu jāapzinās riski, ko rada LI iesaistīšanās līgumu sadalīšanā, kas nozīmē praksi, kurā līgumus, kam parasti būtu jāveido vienots veselums, sadala vairākos zemākas vērtības līgumos, lai izvairītos no iepirkuma noteikumu un publicēšanas prasību piemērošanas. Kā norādīts ES Iepirkuma direktīvā, šāda prakse ir aizliegta visā ES³³. Ja uzraugiem ir aizdomas, ka tas notiek, viņiem jālūdz LI sniegt skaidru pamatojumu līguma sadalīšanai noteiktajā veidā. Ja pamatojums nav apmierinošs, uzraugiem jāinformē attiecīgā uzraudzības iestāde.

Tehniskās specifikācijas un vērtēšanas kritēriji

Tehniskajās specifikācijās un vērtēšanas kritērijos sniedz sīki izstrādātu informāciju par to preču, būvdarbu vai pakalpojumu apjomu un raksturlielumiem, kas tiek prasīti no ekonomikas dalībniekiem, un to subjektu raksturojumu, kuri tos nodrošinās. Tie neapšaubāmi ir vissvarīgākie iepirkuma dokumentu paketes elementi, ņemot vērā, ka tiem ir tieša ietekme uz iepirkuma iznākumu un līdz ar to uz lēmumu par publisko resursu piešķiršanu. Attiecībā uz tiem pastāv liels risks, ka ar tiem var tikt veiktas manipulācijas un ka negodīgi dalībnieki var neatļauti ietekmēt tos.

Kad uzraugi pārskata tehniskās specifikācijas, to galvenais uzdevums ir pārbaudīt, vai tās nav īpaši pielāgotas tā, lai dotu priekšroku noteiktiem uzņēmumiem vai subjektiem, un tajās nav nepamatoti minēti kādi konkrēti zīmoli. Tiem šajā procesā būtu jāpaļaujas uz attiecīgo tehnisko un uzņēmējdarbības ekspertu atbalstu. Uzraugiem būtu jānodrošina, ka specifikācijas atbilst tirgus izpētes konstatējumiem. Ja joprojām ir neskaidrības par tehnisko informāciju, uzraugi var ieteikt LI veikt papildu apspriedes ar ekonomikas dalībniekiem.

Uzraugiem jāpārbauda, vai LI ir izstrādājusi atbilstīgus, novērojamus, izmērāmus un objektīvus vērtēšanas kritērijus. Šis iepirkuma procesa posms ir vairāk pakļauts kļūdām vai manipulācijām korupcijas nolūkos. Eiropas Komisija izklāsta trīs veidu kritērijus, kas atbilst atlases procesa posmiem un dažādiem mērķiem³⁴.

- **Izslēgšanas iemesli** ir apstākļi, kuros ekonomikas dalībnieks jāizslēdz no iepirkuma procedūras. Uzraugiem ir jāpārbauda, vai iemesli ietver agrākus tiesību aktu pārkāpumus, korupciju, interešu konfliktus un neatļautas ietekmēšanas īstenošanu.
- **Atlases kritēriji** nosaka pretendentu piemērotību līguma izpildei; Uzraugiem jāpārbauda, vai kritēriji nav labvēlīgāki kādiem izraudzītajiem uzņēmumiem un vai metodika ir skaidra, pārredzama un publiski pieejama dokumentos.
- **Piešķiršanas kritēriji** nosaka, kurš pretendents ir izstrādājis saimnieciski visizdevīgāko piedāvājumu un kuram jāpiešķir līguma slēgšanas tiesības.

Uzraugiem jāpārbauda, vai kritērijos ir skaidri norādīta izmantotā pieeja (piemēram, viszemākā cena, viszemākās izmaksas un labākā cenas un kvalitātes attiecība) un vai vērtēšanas sistēma ir aprakstīta dokumentā.

Dažos gadījumos, piemēram, bezprecedenta iepirkumos ar tehniski sarežģītiem priekšmetiem, uzraugiem būtu jāvēršas pie iepirkuma uzraudzības vai konkurences iestādēm, kas var palīdzēt pārbaudīt, vai dokumentācijas formāts atbilst attiecīgajiem noteikumiem un nav pretrunā konkurences noteikumiem. Pirms šo dalībnieku iesaistīšanas uzraugiem ir jāveic savas pārbaudes un jāsniedz skaidrs pamatojums oficiālas pārbaudes pieprasīšanai. Bezmērķīgi intervences pieprasījumi var izšķērdēt LI un uzraudzības struktūru laiku un naudu un radīt negatīvu publicitāti uzraugam.

Līguma projekts

Līguma projekts ir sīki izstrādāts juridisks dokuments, kas potenciālajiem darbuuzņēmējiem sniedz informāciju par iepirkuma īstenošanas kārtību. Eiropas Komisija uzskata, ka labi izstrādātiem līgumiem būtu jāietver vismaz noteikumi par piemērojamo regulējumu, pušu pienākumiem, priekšmetu, cenu, kavējumiem, pārkāpumiem (tai skaitā korupciju), atbildību, strīdu izšķiršanas mehānismiem, pārskatīšanas klauzulām, intelektuālā īpašuma tiesībām, līguma ilgumu un konfidencialitātes pienākumiem³⁵.

Uzraugiem vispirms būtu jāpārbauda līguma vispusīgums. Lai izvairītos no būtisku elementu iespējamās izlaišanas, uzraugi var pārbaudīt, vai jau pastāv standartizētas līguma veidnes (parasti tās izdod LI juridiskais departaments vai valsts iepirkuma iestāde), un ieteikt LI tās izmantot. Kad uzraugi pārskata projekta saturu un formulējumu, viņiem īpaša uzmanība jāpievērš tālāk norādītajiem aspektiem.

- Vai līgumā ir iekļauts precīzs preču, pakalpojumu vai būvdarbu apraksts un norādīts, kura puse uzņemas atbildību un riskus.
- Vai līgumā ir iekļautas skaidras, precīzas un nepārprotamas klauzulas tā noteikumu pārskatīšanai, tai skaitā iespējamo grozījumu darbības joma un veids un īpaši nosacījumi, saskaņā ar kuriem tos var piemērot.
- Vai līgumā ir aptverti daudzi izpildes mainīgie lielumi un scenāriji un noteikti mehānismi neparedzētu aspektu vai strīdu risināšanai. Lai nodrošinātu šādu mehānismu dzīvotspēju, uzraugi varētu ieteikt LI veikt simulācijas uzdevumu.
- Vai līguma ilgums — laikposms no līguma parakstīšanas līdz gatavā izstrādājuma vai nodevumu pieņemšanai — ir reālistisks un saskaņots ar projekta grafiku.

Saziņa un sabiedrības iesaiste: uzraudzības ziņojumi (1. daļa)

Lai IP projekts būtu sekmīgs, ļoti svarīgi ir izstrādāt un publicēt uzraudzības ziņojumus. Tie ir viens no uzraugu nodrošinātajiem galvenajiem rezultātiem un ir nepieciešami, lai informētu sabiedrību par uzraudzības darbību gaitu un pabeigšanu. Tie arī nodrošina līdzekļus, ar kuru palīdzību uzraugi var ziņot par iespējamām problēmām, pārkāpumiem un sliktu praksi iepirkuma procedūrā, sniegt stimulus korektīviem pasākumiem un atbalstīt izmaiņas valdības politikā un praksē, lai risinātu šīs problēmas.

Lai gan uzraudzības ziņojumu konkrēto struktūru var pielāgot atbilstoši projekta vajadzībām un īpatnībām, tie visi būtu jābalsta uz objektīvu analīzi, kurā izmantoti pārlicinoši pierādījumi, lai pamatotu norādītos apgalvojumus. Tajos būtu jāiekļauj vismaz šādi elementi (sk. uzraudzības ziņojuma veidni šā ziņojuma pielikumā):

- kopsavilkums par projekta norisēm attiecīgajā posmā;
- galvenās uzraudzības darbības un ar tām saistītie novērojumi, kas jāiekļauj katra ziņojuma sākumā, lai lasītājam būtu vieglāk sekot līdzi un saprast;
- no LI pieprasītās informācijas un tai sniegto ieteikumu kopsavilkums, kā arī uzraugu atzinums par šo ieteikumu izpildi;
- jebkāds aizdomas izraisījis vai novērots pārkāpums, tai skaitā LI, pretendentu un citu iepirkumā iesaistīto dalībnieku koruptīva vai slepena rīcība, un konteksta apraksts.

Uzraugiem būtu jāsaģatavo ziņojumi, kad tie veic savu uzraudzības darbu, vācot LI un pretendentu

atzinumus par iespējamiem pārkāpumiem vai problēmām. LI un pretendentu informēšana par to, kā problēmas tiks publicētas, ja tās netiks risinātas, stimulē korektīvu pasākumu ieviešanu. Publicēšanas biežums ir atkarīgs no projekta raksturlielumiem un uzraudzības darbību apjoma. Tomēr uzraugiem parasti tiek ieteikts publicēt sīki izstrādātus ziņojumus, tiklīdz ir pabeigts attiecīgais iepirkuma posms. Sīkāka informācija par ziņojuma sagatavošanu un publicēšanu ir sniegta nākamajā iedaļā.

3.3. KONKURSA NORISE

levads

Konkursa norises posmā LI publicē un izplata informāciju par konkursu. Tad ieinteresētajiem pretendentiem ir dots laiks, kurā sagatavot un iesniegt savu piedāvājumu un lūgt LI skaidrojumus. Uzraugiem ir jāpārlicinās, ka LI dara visu iespējamo, lai reklamētu konkursu, un nodrošina pilnīgu un neierobežotu piekļuvi dokumentu paketei. Uzraugiem jāpārbauda, vai papildu skaidrojumi tiek vienādi sniegti visiem pretendentiem, un jāpārbauda sniegšanas kanālu atbilstība, pareiza darbība un uzticamība.

No saziņas un sabiedrības iesaistes viedokļa uzraugu galvenais uzdevums ir pārbaudīt, vai konkurss ir izsludināts efektīvi un informācija par to ir adekvāti izplatīta tā, lai palielinātu izredzes apmierinošai dalībai iepirkumā. Tas ietver atbalsta sniegšanu LI pasākumu plānošanā; šādu atbalstu nodrošina, apmainoties ar attiecīgo kontaktinformāciju, mudinot organizēt publisku konkursa izsludināšanu, izstrādājot ārkārtas rīcības plānus gadījumiem, kuros dalība nav pietiekama, un mudinot rīkot mērķtiecīgas informācijas izplatīšanas sanāksmes ar pretendentiem un skartajām kopienām, lai risinātu konkrētas ar projektu saistītas bažas.

Konkursa publicēšana un informācijas par to izplatīšana

Līguma reklamēšana ietver iepirkuma procedūras publicēšanu tā, lai tajā varētu piedalīties un iesniegt piedāvājumus visi ieinteresētie ekonomikas dalībnieki. Uzraugiem būtu jānodrošina, ka LI ievēro

iepirkuma publicēšanas prasības, kas noteiktas valsts tiesību aktos un ES direktīvās, un ka tā sniedz skaidrus norādījumus, lai pretendenti nepieļautu kļūdas. Piekļuvei konkursa dokumentiem jābūt neierobežotai, un informācija par konkursu ir pienācīgi jāizplata visiem tirgus dalībniekiem.

Uzraugiem būtu jāpārbauda, vai LI ir pienācīgi sagatavojusi un publicējusi visus būtiskos dokumentus, tai skaitā paziņojumu par līgumu, — kurā norādīts līguma veids, konkursa procedūra, norādījumi un piedāvājumu iesniegšanas termiņš —, kā arī tehniskās specifikācijas, vērtēšanas kritērijus un līguma projektu³⁶. Uzraugiem būtu jāpārlicinās, ka paziņojumi par līgumiem, kuru paredzamā vērtība pārsniedz ES iepirkumu direktīvā noteiktās robežvērtības, ir publicēti *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī*³⁷ un ka tajos ir visi attiecīgie datu lauki.

Turklāt uzraugiem būtu jāpārbauda, vai LI nodrošina pilnīgu neierobežotu piekļuvi visiem attiecīgajiem dokumentiem. ES kā ierasta prakse un dažās valstīs ar likumu ir noteikts, ka visi dokumenti bez maksas ir pieejami LI tīmekļa vietnē vai e-iepirkuma platformā³⁸. Saskaņā ar ES vienotā tirgus politiku vismaz paziņojumam par līgumu ir jābūt angļu valodā, lai veicinātu pārrobežu konkurenci³⁹. Ja dokumentāciju nevar publicēt elektroniski, uzraugiem būtu jāpārbauda, vai LI paziņo fizisko atrašanās vietu, procedūru un laikus, kad tā ir pieejama.

Uzraugam ir jāpārbauda, vai LI patiešām cenšas pēc iespējas vairāk publicēt konkursu, jo īpaši tad, ja tirgus analīzes rezultāti liecina, ka attiecīgajā jomā ir maz ekonomikas dalībnieku. Uzraugiem būtu jānosaka uz dalību konkursā liktās cerības. Ja cerības nepiepildās, tiem jābūt gataviem mudināt LI veikt papildu reklāmas pasākumus, piemēram, publiskā iepirkuma izsludināšanu un konkursa publicēšanu valsts laikrakstos un specializētajos žurnālos.

Precizējumi un grozījumi konkursā

Pēc konkursa izsludināšanas pretendenti var lūgt skaidrojumus par konkursa dokumentāciju. Uzraugiem jācenšas piekļūt visiem iesniegtajiem skaidrojumu pieprasījumiem un jāpārbauda, vai LI ir sniegusi atbildes visiem pretendentiem, nevis tikai tiem, kas iesnieguši pieprasījumu. Ja tas nav izdarīts, uzraugiem jāaicina veikt korektīvus pasākumus vai jābrīdina konkurences iestāde. *Open Contracting Partnership* iesaka publicēt visus jautājumus un

atbildes, taču neatklājot jautājumu uzdevēju vārdus⁴⁰.

Dažos gadījumos pretendenta piezīmes vai precizējumu pieprasījumi var likt LI grozīt konkursa dokumentus. Uzraugiem būtu jāpārbauda, vai visas izmaiņas ir dokumentētas, pamatotas, publicētas un proaktīvi izplatītas. Ja izmaiņas rada papildu slogu pretendentiem saistībā ar piedāvājumu pielāgošanu, attiecīgi jāpagarina piedāvājumu iesniegšanas termiņš. Ja priekšlikumus par termiņa pagarināšanu iesniedz uzraugi, tiem tie būtu jāpamato ar pārliecinošiem tehniskiem argumentiem, lai novērstu LI iespējamo pretošanos.

Piedāvājumu iesniegšana

Pirms piedāvājumu iesniegšanas perioda sākuma uzraugiem jāpārbauda, vai LI ir izveidojusi kanālus, protokolus vai sistēmas piedāvājumu un dokumentācijas saņemšanai un vai tie pienācīgi darbojas. Uzraugiem būtu jāpārbauda, vai LI ir ieviesusi pasākumus, ar ko nodrošina saņemto piedāvājumu drošību un konfidencialitāti, piemēram, drošu fizisku uzglabāšanu vai tehniskās funkcijas, kas e-iesniegšanas gadījumā neļauj atvērt piedāvājumus pirms noteiktā datuma.

Uzraugiem būtu jāpārbauda, vai LI piemēro labu praksi ar mērķi nodrošināt, ka visi piedāvājumi atbilst publicētajā paziņojumā par līgumu sniegtajiem norādījumiem, tai skaitā norādījumiem par iepakojumu, struktūru un kopiju skaitu. Iesniegšanas kļūdu riskus var mazināt, sniedzot skaidrus, sīki izstrādātus norādījumus. Visos gadījumos, kas joprojām notiek, uzraugiem būtu jāpārbauda, vai LI atbild uz neatbilstošiem piedāvājumiem ar savlaicīgu noraidījumu, kurā ietverts paskaidrojums, un vai tā pienācīgi reģistrē visus šādus lēmumus.

Saziņa un sabiedrības iesaiste: sabiedrības informēšana par konkursa izsludināšanu

Uzraugiem jābūt labi sagatavotiem sabiedrības informēšanai par konkursa izsludināšanu, jo šim svarīgajam pasākumam ir tieša ietekme uz dalību konkursos un publisko kontroli. To darbs ietver atbalsta sniegšanu LI, kad tā plāno publicēšanu, izstrādā plānus papildu reklāmas pasākumiem, ja pretendentu dalība nav pietiekama, un informē

medijus, skartās kopienas un sabiedrību par pasākumu.

Uzraugiem jābūt gataviem ātri sazināties ar potenciālajiem pretendentiem, žurnālistiem un skartajām kopienām. Šajā posmā tiem būtu jāapkopo attiecīgo ieinteresēto personu, tai skaitā uzņēmumu asociāciju, valsts laikrakstu, specializēto žurnālu un aktīvu pilsoniskās sabiedrības organizāciju, kontaktinformācija, lai informētu tās par uzraudzīto iepirkumu. Saraksts būtu jādara zināms LI, lai veicinātu iepirkuma reklamēšanas visaptverošu plānošanu, tai skaitā ārkārtas rīcības plānus nepietiekamas dalības gadījumā.

Attiecīgā gadījumā, lai veicinātu dalību, uzraugi var mudināt LI organizēt konkursa publisku izsludināšanu. Tas var palīdzēt LI labāk informēt par dalības norādījumiem un prasībām un atbildēt uz mediju un iedzīvotāju jautājumiem vai bažām. Tas rada iespēju sniegt sīkāku informāciju par IP lomu un darbību. Lai veicinātu plašāku informācijas izplatīšanu, uzraugi varētu pievērst uzmanību attiecīgajiem gaidāmajiem publiskajiem pasākumiem, piemēram, uzņēmējdarbības forumiem vai iepirkuma konferencēm, un ieteikt LI tajos iepazīstināt ar projektu.

LI varētu organizēt papildu sanāksmes ar potenciālajiem pretendentiem un skartajām kopienām. Salīdzinājumā ar publisku pasākumu tās piedāvā iespējas veikt plašākas un atklātas dalībnieku diskusijas par problēmām, kas ietekmē projektu, vai tehnisko informāciju. Uzraugi var izmantot šādus gadījumus, lai izskaidrotu, kā IP darbojas konkursa posmā, un sniegtu norādījumus ziņošanai par pārkāpumiem. Šādai iesaistei varētu būt izšķiroša nozīme lielos ieguldījumu projektos, par kuriem notiek intensīvas publiskas debates.

3.4. PIEŠĶIRŠANA

Ievads

Piešķiršanas posmā struktūra, kas izraudzīta izvērtēšanas veikšanai (bieži saukta par "vērtēšanas komisiju"), pārbauda un analizē piedāvājumus, izvēlas iepirkuma uzvarētāju (vai ārkārtas apstākļos pasludina piedāvājumu par spēkā neesošu) un paziņo par līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu. Pēc tam, ja nav sūdzību vai pārsūdzību, tā oficiāli noformē līgumu ar uzvarējušo pretendentu un

pieprasa papildu pierādījumus par atbilstību prasībām, un pirms parakstīšanas apspriest sīkāku informāciju par līgumu. Uzraugiem ir jāpārlicinās, ka šis process ir objektīvs un ka līguma grozījumi nemaina tā būtiskos elementus.

Tā kā šis ir posms, kurā līgums tiek piešķirts konkrētam ekonomikas dalībniekam, tas ir viens no visneaizsargātākajiem pret korupciju, favoritismu un neatļautas ietekmēšanas riskiem. Uzraugiem ir jāpārbauda, vai vērtēšanas komisijas sastāvs atbilst noteikumiem. Lai to īstenotu, tiem ir jāveic pietiekami daudz izmeklēšanas darbu. Tiem ir jāsalīdzina informācija par pretendentiem ar publiskām datkopām un informāciju, lai pārlicinātos, ka viņiem nav nekādas saiknes ar LI vai komisiju, un tiem ir jāpārbauda piedāvājumi, lai noteiktu iespējamās slepenās vienošanās un pret konkurenci vērstas rīcības pazīmes.

Lai uzraugi varētu efektīvi pildīt savus uzdevumus, tiem ir vajadzīga savlaicīga un neierobežota piekļuve konkursa piedāvājumiem. Tiem vajadzētu būt pilnībā iesaistītiem vērtēšanas komisijas darbā kā neatkarīgiem novērotājiem. Lai gan konkrēti IP līguma noteikumi var garantēt šo pasākumu, dažos gadījumos to var kavēt juridiski šķēršļi. Tiek pieņemts, ka uzraugi to ņems vērā, kad tie izveidos IP, un tiem procesa uzraudzībai būs alternatīvi plāni, kuros izmanto citus līdzekļus.

Neatļautas ietekmēšanas un interešu konflikta novēršana (2. daļa)

Kad konkursa piedāvājumi ir iesniegti, uzraugi var pievērsties interešu konfliktu atklāšanai un neatļautas ietekmēšanas novēršanai vērtēšanas komisijas novērtējumā un publiskā līguma piešķiršanā. Vispirms uzraugiem ir jāpārbauda, vai komisijas sastāvs ir atbilstošs un atbilst attiecīgajiem valsts noteikumiem. Tā kā šie noteikumi dažkārt ļauj piedalīties ārējiem dalībniekiem, piemēram, tehniskajiem ekspertiem un padomdevējiem, uzraugiem ir jāpārbauda, vai viņu priekšvēsture, loma vai balsošanas pilnvaras neapdraud pieņemto lēmumu objektivitāti.

Šajā posmā uzraugiem būtu jāpārbauda interešu un aktīvu deklarācijas, kuras iesniegušas visas iepirkumā iesaistītās valsts amatpersonas un dalībnieki, tai skaitā tie, kas piedalās vērtēšanas komisijā, ja tā izveidota agrāk, un jebkura cita persona, kurai ir lēmumu pieņemšanas pilnvaras attiecībā uz projektu. Tagad tiem būtu jāpievērš uzmanība informācijai par iesaistītajiem

pretendentiem un jāpārbauda attiecīgie informācijas avoti, lai atklātu neatklātas saiknes starp tiem un valsts amatpersonām.

Pirmais, galvenais informācijas avots (ja LI to izmanto uzraugāmajā procedūrā) ir Eiropas vienotais iepirkuma procedūras dokuments — pretendentu iesniegta pašdeklarācijas veidlapa ar informāciju, kas apliecina, ka viņi var piedalīties iepirkumā, kā arī interešu konflikta neesību⁴¹. Vēl svarīgāk ir tas, ka uzraugiem būtu rūpīgi jāpārbauda attiecīgās publiskās datkopas, tai skaitā:

- uzņēmumu un faktisko īpašnieku reģistri, ko var izmantot, lai pārskatītu informāciju par pretendējošā uzņēmuma īpašniekiem un direktoriem, īpašumtiesību struktūru, ekonomisko stāvokli un iespējamām brīdinājuma zīmēm (sk. izcēlumu turpmāk);
- datubāzes par politisko partiju finansēm un biedru sarakstiem, ko var izmantot, lai izpētītu politiskās saiknes starp pretendējošo uzņēmumu amatpersonām, valsts amatpersonām un citiem līguma tiesību piešķiršanā iesaistītajiem dalībniekiem;
- lobiju reģistri, ko var izmantot, lai pārbaudītu pretendentu vai viņu nolīgto lobistu iespējamās mēģinājumus ietekmēt lēmumu pieņemšanu, piemēram, tiekoties ar politiķiem un LI amatpersonām.

Bieži vien šīs datkopas nav pieejamas, ātri pieejamas vai viegli izpētāmas. Uzraugiem būtu savlaicīgi jāpārbauda to pieejamība, lai izvairītos no sava darba palēnināšanās līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas posmā. Tiem būtu jāapzina informācijas elementi, attiecībā uz kuriem viņiem būs jāiesniedz oficiālais pieprasījums par tiesībām uz informāciju. Uzraugi varētu arī apsvērt iespēju sadarboties ar pētnieciskajiem žurnālistiem, kuru zināšanas var veicināt pārbaudes procesu un palielināt iespējas atklāt neatklātas saiknes.

Faktisko īpašnieku pārredzamība ES un publiskais iepirkums

Informācija par faktiskajiem īpašniekiem attiecas uz to fizisko personu identifikāciju, kam faktiski pieder juridiskā persona vai kas faktiski kontrolē to. Tā ietver vismaz vārdu, uzvārdu, dzimšanas datumu, valstspiederību, dzīvesvietu un informāciju par

veidiem, kādos īsteno īpašumtiesības vai kontroli (tai skaitā akcijas un balsstiesības). Šī informācija ir būtiska ar publiskajiem līgumiem saistītas korupcijas novēršanā. To var izmantot, lai pārbaudītu valsts amatpersonu (vai viņu radnieku) iespējamās līdzdalības vai īpašumtiesību saiknes uzņēmumos, kas darbojas tirgos, kuri saistīti ar publiskā iepirkuma procedūru. Par aizdomīgiem varētu uzskatīt arī pretendējošos uzņēmumus vai faktiskos īpašniekus, kas atrodas nodokļu oāzēs.

Ar ES Direktīvu 2018/843 (pazīstama arī kā Piekta direktīva par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu)⁴² dalībvalstis tika pilnvarotas līdz 2020. gada janvārim vākt un publicēt šo informāciju ar īpašu reģistru starpniecību. Tomēr direktīva ļauj valsts politikas veidotājiem noteikt prasības attiecībā uz šīs informācijas pieejamību un tās formātu. Nesenais *Transparency International* ziņojums liecina, ka saistībā ar to daudzās dalībvalstīs ir radušās nopietnas pieejamības un datu kvalitātes problēmas, piemēram, piekļuve par maksu, stingras identifikācijas prasības un dati tādā formātā, ko nevar viegli izmantot analīzei (piemēram, skenēti PDF)⁴³.

Uzraugiem būtu jāiepazīstas ar savas valsts attiecīgajiem noteikumiem par faktiskajiem īpašniekiem un jāplāno pretpasākumi, lai pārvarētu piekļuves šķēršļus, piemēram, izmantojot IP līdzekļus, lai iegādātos informāciju vai pieņemtu darbā datu pārveidotājus [*wrangers*] vai analītiķus, lai apstrādātu sarežģītus formātus un pārbaudītu saiknes starp fiziskām personām un subjektiem.

Pret konkurenci vērstas rīcības konstatēšana un novēršana

Papildus pārbaudēm par interešu konfliktiem uzraugiem jāveic pasākumi, ar kuriem atklāj pazīmes, kas liecina par iespējamu pret konkurenci vērstu rīcību aizliegtas pretendentu vienošanās vai aizdomīgas informācijas veidā, piemēram, pārāk zems izmaksu un cenu novērtējums. Procesa sākumā uzraugiem būtu jāizskata iepriekšējie gadījumi līdzīgās iepirkuma procedūrās vai attiecīgajos tirgos, ņemot vērā iesaistītos uzņēmumus un izmantotās metodes. Tiklīdz tiem ir piekļuve konkursa piedāvājumiem, tiem tie būtu neatkarīgi jāpārskata un jāpārbauda, vai nav brīdinājuma zīmju.

Aizliegta pretendentu vienošanās ir tad, kad pretendenti slepus sadarbojas, lai likvidētu konkurenci tā, lai viņi varētu paaugstināt pērkamo preču un pakalpojumu cenas, tādējādi palielinot savu peļņu. Tā ir nelikumīga prakse, ko var izmeklēt un sodīt saskaņā ar konkurences tiesību aktiem⁴⁴. ESAO ir aprakstījusi aizliegtas pretendentu vienošanās galveno metožu (papildinošais piedāvājums, atturēšanās no solīšanas, piedāvājumu uzvarētāja rotācija un tirgus sadale) īpašības un brīdinājuma zīmes⁴⁵. Ja uzraugi novēro vai tiem ir aizdomas, ka tiek veikta šāda prakse, tiem nekavējoties būtu jābrīdina vērtēšanas komisija un konkurences iestāde.

Oficiālas izmeklēšanas pieprasīšana konkurences iestādei saistībā ar aizdomām par slepenu vienošanos ir efektīvs veids, kā uzraugi var sniegt ieguldījumu "tīra" iepirkuma procedūrā. Tomēr, ņemot vērā to, ka šāda izmeklēšana varētu nozīmēt procedūras apturēšanu vai konfliktus ar LI, uzraugu aizdomām jābūt pamatotām un apliecinātām ar pietiekamiem pierādījumiem, lai izvairītos no laika un resursu izšķērdēšanas. Lai mazinātu ar šo notikumu saistītos riskus, uzraudzības komandai būtu jāmeklē iespējas pirms IP īstenošanas vai tā laikā veikt apmācību par slepenas rīcības atklāšanu un jāapspriež iespējamās pazīmes, tiklīdz tās ir pamanītas.

Vēl viens ļoti izplatīts pret konkurenci vērstas rīcības veids ir piedāvājuma cenas pazemināšana, lai iegūtu priekšrocības salīdzinājumā ar konkurentiem, cerot to atkal paaugstināt līguma sarunu posmā⁴⁶. Šis risks ir mazināts, ja LI ir iekļāvusi skaidras klauzulas par iespējamo grozījumu darbības jomu. Tomēr nepamatoti lētiem piedāvājumiem vienmēr būtu jārada šaubas. Uzraudzības organizācijai būtu jāpārbauda, vai LI veic turpmākus pasākumus saistībā ar to un pieprasa pretendentiem paskaidrot zemas cenas piedāvājumu iemeslus.

Piedāvājumu novērtēšana

Piedāvājumu novērtēšanas laikā uzraugu galvenais uzdevums ir proaktīvi pārbaudīt, vai vērtēšanas komisija ievēro konkursa dokumentācijā norādīto saskaņā ar valsts un ES noteikumos paredzētajiem noteikumiem un metodēm. Šie noteikumi bieži vien attiecas uz trīs posmu procesu, kurā izslēdz neatbilstošus pretendentes, atlasa atbilstošos pretendentes un piešķir līguma slēgšanas tiesības vislabākajam pretendētājam saskaņā ar iepriekš noteikto sarindošanas metodiku.

Uzraugiem vispirms būtu jāpārbauda, vai vērtēšanas komisija citu faktoru starpā nav neievērojusi kādus izslēgšanas nosacījumus, proaktīvi pārskatot informāciju vai pierādījumus par pagātnē veiktu koruptīvu rīcību vai tiesību aktu pārkāpumiem. Pēc tam uzraugiem ar publiskā iepirkuma speciālistu palīdzību jānodrošina, lai vērtēšana būtu objektīva un konsekventa starp dažādiem vērtētājiem un lai tā tiktu veikta, pamatojoties tikai uz piedāvājumos ietvertu informāciju.

Ja to atļauj attiecīgie noteikumi, vērtēšanas komisija var pieprasīt pretendentiem skaidrojumus par viņu piedāvājumiem. Šā notikuma rašanās risks bieži vien izriet no neskaidriem norādījumiem, un uzraugi to var mazināt, pārbaudot dokumentāciju pirmskonkursa posmā. Ja viena un tā pati kļūda attiecas uz visiem piedāvājumiem, uzraugiem jāpārbauda, vai LI ievēro taisnīgas attieksmes principu, vienādi pieprasā labojumus visiem pretendentiem un reģistrē to atbildes rakstiski.

Piedāvājumu novērtēšana varētu ietvert tiešsaistes un bezsaistes saziņu starp komisijas locekļiem, lai kopīgi analizētu un apspriestu katru piedāvājumu un pieņemtu kopīgus lēmumus. Uzraugiem jābūt iesaistītiem visā procesā pēc iespējas ātrāk, un tiem jāpiešķir pilna piekļuve procedūrai, piemēram, izmantojot lasāmreizīgu piekļuvi ierēdņu izmantotajām e-iekirkuma platformām. Lai gan IP līgumā šis aspekts būtu pienācīgi jārisina, uzraugiem jābūt gataviem izmantot alternatīvus pasākumus, ja juridiski šķēršļi liedz viņiem piedalīties izvērtēšanas procesā.

Paziņošana par piešķiršanu, sūdzības un pārsūdzības

Kad vērtēšanas komisija ir pieņēmusi lēmumu par līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu, LI jāinformē visi pretendenti par rezultātiem. Tai jāsniedz sīka informācija par piešķiršanas lēmumu, tai skaitā vērtējums un galīgais pretendenta sarindojums saskaņā ar vērtēšanas kritērijiem. Uzraugiem būtu jāpārbauda, vai LI sniedz pietiekamu informāciju pretendentiem un plašai sabiedrībai, atklājot dokumentāciju par novērtēšanas rezultātiem un sniedzot neuzvarējušajiem pretendentiem pamatojumus, kas ir pietiekami visaptveroši, lai viņi varētu saprast rezultātus.

Pēc tam, kad LI ir paziņojusi rezultātus, pirms līguma noformēšanas ar uzvarētāju ir jānogaida nogaidīšanas periods, kas parasti ilgst desmit darbdienu⁴⁷. Tas ļauj neuzvarējušajiem

pretendentiem, kas varētu būt neapmierināti ar rezultātiem, iesniegt sūdzības, lai apstrīdētu lēmumu, pieprasīt konkursa apturēšanu vai iesūdzēt tiesā LI, lai labotu rezultātu. Šādos gadījumos uzraugiem jāpārbauda, vai LI šādas sūdzības izskata objektīvi un taisnīgi, un vajadzības gadījumā jāsniedz papildu informācija. Uzraugi varētu arī apsvērt iespēju izteikt savu viedokli.

Līguma sagatavošana, parakstīšana un publicēšana

Kad nogaidīšanas periods ir beidzies vai kamēr tas turpinās, LI sagatavo līgumu ar uzvarējušo pretendentu. Vairumā gadījumu pretendents tiks lūgts iesniegt papildu dokumentus un pierādījumus, lai pārliecinātos, ka tas atbilst atlases un piešķiršanas kritērijiem un ka visi piedāvājumā minētie apgalvojumi ir patiesi. Uzraugiem būtu jāpārbauda, vai LI apzināti vai neapzināti nav palaidusi garām svarīgus pierādījumus, kas varētu radīt šaubas par piedāvājuma kvalitāti.

Šajā posmā nav nekas neparasts, ka LI apspriež un pielāgo noteiktu līguma informāciju ar uzvarējušo pretendentu, tai skaitā iepirkuma nodevumus, izpildes termiņus un citus aspektus. Uzraugiem ir rūpīgi jāseko līdz šādām sarunām un jāpārliecinās, ka tās nerada būtiskas izmaiņas nevienā būtiskā līguma elementā, piemēram, cenā, priekšmetā, izpildes periodā vai maksājuma nosacījumos, jo to dēļ var būt jāatceļ visa procedūra. Tiem jāpārbauda, vai pušu tiesībās un pienākumos nav būtisku izmaiņu.

Saskaņā ar ES regulu 30 dienu laikā no dienas, kad abas puses ir parakstījušas līgumu, LI ir jāpublicē paziņojums par līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu valsts iepirkumu portālā, kā arī *Tenders Electronic Daily (TED)* gadījumos, kad iepirkumus reglamentē ES direktīvas, lai visas ieinteresētās personas un plaša sabiedrība būtu informēta par iepirkuma procedūras rezultātiem. Lai gan tas šķiet samērā vienkāršs solis, Eiropas Komisija ziņo par vairākiem gadījumiem, kad LI nav publicējušas šos dokumentus, un uzraugiem būtu jānodrošina, lai tas nenotiek⁴⁸.

Saziņa un sabiedrības iesaiste: uzraudzības ziņojumi (2. daļa)

Uzrauga darbā uzraudzības ziņojumu publicēšana un izplatīšana ir delikāts pasākums. Tas var būtiski

iespaidot IP ietekmi uz labas pārvaldības nodrošināšanu uzraugāmajā projektā un sistēmisku pārmaiņu veicināšanu valsts iepirkuma sistēmā. Tāpēc uzraugiem būtu pienācīgi jāsaģatavojas, iepriekš apspriežot strīdīgus konstatējumus ar LI un pretendentiem. Tiem jānodrošina, ka ziņojuma publicēšana piesaista pietiekamu uzmanību un mazina risku, ka saturs varētu kaitēt reputācijai.

Ja uzraudzības ziņojumos ir ietverta informācija par iespējamiem vai novērotiem pārkāpumiem un korupciju, pastāv lielāks risks, ka to publicēšana izraisīs skarbu kritiku vai juridisku izaicinājumu. Kā minēts iepriekš, lai mazinātu šādas situācijas rašanās risku, uzraugiem šie jautājumi būtu jāapspriež ar LI un pretendentiem labu laiku pirms publicēšanas un jācenšas vienoties par to formulējumu. Ja viedokļu atšķirības ir nenovēršamas, tas jāatzīst ziņojumā un faktu interpretācija jāatstāj lasītāja ziņā.

Dažkārt uzraudzības ziņojumi var būt jāpublicē, kamēr notiek izmeklēšana vai izmeklēšana par aizdomīgām darbībām. Šādos gadījumos konfidencialai informācijai, kas uzraugiem varētu būt pieejama IP dēļ, jāpaliek klasificētai līdz procesa pabeigšanai saskaņā ar attiecīgajiem valsts tiesību aktiem. Lai mazinātu tiesību aktu pārkāpšanas risku, uzraugiem ir ieteicams apspriesties ar juridiskajiem konsultantiem vai tiesībaizsardzības iestādēm, kas ir atbildīgas par šo procesu.

Attiecībā uz publikācijas formātu — uzraugi var sagatavot divas ziņojuma versijas:

- tehnisko versiju, kurā var ietvert specializētu terminoloģiju par līguma priekšmetu, iepirkuma procedūrām un darbības dokumentāciju iepirkuma speciālistiem un ekspertiem attiecīgajā publiskā līguma jomā;
- īsāku, vienkāršotu versiju, kas sagatavota vienkāršā valodā lēmumu pieņēmējiem, medijiem, pilsoniskajai sabiedrībai un plašai sabiedrībai.

Lai maksimāli palielinātu ietekmi, uzraugiem ziņojums būtu jāpublicē pēc iespējas ātrāk (divu nedēļu laikā) pēc attiecīgā iepirkuma posma beigām. Tas palielina iespēju rīkot labāk mērķorientētas publiskās debates un varētu pat mudināt LI veikt ātrus korektīvus pasākumus vai uzraudzības iestādes iejaukties. Papildus ziņojuma izplatīšanai visos pieejamos saziņas kanālos uzraugiem ir ieteicams organizēt publisku pasākumu, lai

apspriestu ziņojuma konstatējumus, ieteikumus un novērojumus.

3.5. IEVIEŠANA

levads

Īstenošanas posmā LI plāno galvenos līguma izpildes atskaites punktus. Tā vienojas ar darbuzņēmēju par praktisko kārtību, kādā noritēs process, uzrauga preču piegādi vai būvdarbu vai pakalpojumu izpildi saskaņā ar līguma noteikumiem un bieži vien apspriež iespējamus līguma grozījumus, lai risinātu jautājumus, kas uzrodas tikai izpildes laikā.

Uzraugiem ir pienācīgi jāsaģatavojas, lai pārbaudītu, vai līguma izpilde un tās atskaites punkti atbilst gaidāmajiem rezultātiem. Tas ietver korupcijas riska novērtējuma veikšanu konkrētājā jomā, progresu ziņojumu pārskatīšanu un fizisku pārbaudu veikšanu, lai pārlicinātos, ka tie atbilst realitātei, maksājumu un citu ar projektu saistīto finanšu plūsmu uzraudzību, iespējamo līguma grozījumu pieņemamības novērtēšanu un pārlicināšanos par to, ka tie ir publiskoti.

Šajā posmā būtiska ir uzticama sadarbība ar LI. Uzraugiem ir jāplāno un jāveic pārbaudes darbības saskaņā ar tām, kuras jau ir izstrādājusi LI (piemēram, kvalitātes novērtējumi un finanšu revīzijas), un jāpārbauda, vai tās ir atbilstošas un vai tās veic neatkarīgi dalībnieki. Pēc līguma noslēgšanas uzraugiem būs jāapspriež projektā gūtie sasniegumi un gūtās atziņas, kā arī IP īstenošana diskusijās ar LI un izpratnes veicināšanas pasākumos.

Atskaites punkti un līguma izpildes plānošana

Kad līgums ir parakstīts, uzraugiem būtu jāsaģatavojas pārskatīt tā izpildi. Tas ietver tāda līguma izpildes plāna atbilstības pārbaudi, par ko vienojusies LI un darbuzņēmējs, tādas metodes izstrādi, ar ko izseko tā atbilstību atskaites punktiem, un uzskaites sistēmas izveidi tādu elementu izsekošanai kā progresu ziņojumi, starpposma pārskati, rēķinu izsniegšana un maksājumi, līguma grozījumi, iespējamās

problēmas, kuras rodas līguma izpildes laikā, un pušu veiktās darbības to risināšanai.

Priekšnoteikums pienācīgai sagatavošanai un turpmākai uzraudzībai ir uzraugu pilnīga iesaistīšana pēcparakstīšanas diskusijās starp LI un darbuzņēmēju par praktisko kārtību (piemēram, ziņojumu iesniegšanas termiņu un maksājumu metodi). Uzraugam līguma izpildes laikā ir arī jābūt iesaistītam saziņas plūsmās, kas var ietvert saziņu pa e-pastu un tiešsaistes un klātienēs sanāksmes. Šis aspekts būtu jāietver IP līgumā, izmantojot noteikumus, kuros precizēts, kā uzraugs piedalīsies.

Šajā iepirkuma posmā ir svarīgi, lai būtu uzticamas attiecības ar LI. Abu pušu interesēs ir nodrošināt, lai līguma izpildi neapdraudētu korupcija vai neētiskas darbības un lai skarto kopienu bažas tiktu paustas un risinātas. Lai veicinātu pozitīvu sadarbību, uzraugiem būtu jāplāno pārbaudes pasākumi saskaņā ar tiem, ko plāno LI. Tiem jāņem vērā jau ieviestās pārbaudes un jācenšas tās nedublēt, ja tās ir atbilstošas.

Progresā ziņojumi un līguma izpildes pārbaude

Kad līguma izpilde virzās uz priekšu, uzraugiem ir jāpārlicinās, vai darba izpilde norit saskaņā ar LI izstrādātajiem plāniem un vai saņēmēju un skarto kopienu bažas tiek pienācīgi risinātas. Progresā ziņojumi ir pamatdokumenti, kurus var izmantot šim mērķim. IP līgumā būtu jāiekļauj noteikumi, kas nodrošina uzraugiem savlaicīgu piekļuvi šiem ziņojumiem — ideālā gadījumā vienlaikus ar LI —, lai tie varētu veikt pārskatīšanu un sniegt precīzus ieteikumus par korektīviem pasākumiem.

Uzraugiem būtu jābūt gataviem fiziski pārbaudīt līguma izpildi. Sadarbojoties ar speciālistiem un korupcijas apkarošanas ekspertiem, tiem saistībā ar konkrēto priekšmetu būtu jānosaka korupcijas vai krāpšanas riska jomas un jānosaka metodes, ar kurām noteikt to parādīšanos. Uzraugiem būtu jāņem vērā, ka ar šo aspektu nav paredzēts aizstāt LI izveidotos iespējamās pārbaudes un kvalitātes novērtēšanas mehānismus. Tomēr tas ir paredzēts, lai papildinātu LI mehānismus, īpašu uzmanību pievēršot korupcijas novēršanai, citstarp mehānismu atbilstības pārbaudei un tam, vai par šo mehānismu darbību atbildīgās personas ir kvalificētas un neatkarīgas.

Ņemot vērā infrastruktūras projektu sarežģītību, tie ir īpaši pakļauti korupcijai un pārkāpumiem. Tāpēc ir

īpaši svarīgi veikt apmeklējumus uz vietas ar korupcijas apkarošanas ekspertiem un, ja iespējams, ar skarto kopienu pārstāvjiem. Par apmeklējumiem uz vietas jāvienojas iepriekš, un tie jāorganizē sadarbībā ar LI, ņemot vērā iepriekš noteikto kārtību pārbaudēm uz vietas un kvalitātes novērtēšanai. Uzraugiem būtu jāvienojas ar LI par nepieciešamību veikt izlases veida neatkarīgas pārbaudes, lai novērstu darbuzņēmēja pārkāpumu slēpšanu. Ideālā gadījumā šie jautājumi būtu jārisina, izmantojot īpašas klauzulas IP līgumā.

Maksājumi

Līguma izpildes laikā LI veic maksājumus darbuzņēmējam, pamatojoties uz konkrētiem pierādījumiem, piemēram, progresā ziņojumiem un kvalitātes novērtēšanas ekspertu apstiprinājumu. Uzraugiem jāpārlicinās par šo finanšu plūsmu pareizību, jāpārbauda to atbilstība līguma noteikumiem, jāpārskata iesniegtās informācijas pilnīgums un jāziņo par aizdomīgu darbību. Priekšnosacījums šādām darbībām ir savlaicīga piekļuve finanšu informācijai, un tas būtu pienācīgi jāparedz IP līgumā.

Uzraugiem jānosaka finanšu pārbaudes darbības ar LI plānotajām darbībām, jāpārbauda, vai tās ir atbilstošas un jācenšas saprast, vai un kā tās var papildināt. Piemēram, ja LI jau pieprasa periodiskas projekta revīzijas un uzraugi ir secinājuši, ka revīzijas veiks neatkarīgs kvalificēts dalībnieks, tie var nolemt neveikt projekta vispārējās finanšu informācijas padziļinātu pārbaudi, bet gan pievērsties finanšu plūsmām, kas ir visvairāk pakļautas korupcijas riskam.

Negodīgi darbuzņēmēji var izrakstīt rēķinus par neesošām darbībām vai nekvalitatīviem nodevumiem. Risku var mazināt, fiziski pārbaudot nodevumus vai veicot darba vietas apmeklējumus (sk. iepriekšējo iedaļu).

Līguma grozījumi

Nepieciešamība pēc līguma grozījumiem izpildes laikā būtu jāsamazina ar labi izstrādātiem līgumiem un skaidrām tehniskajām specifikācijām. Tomēr joprojām var būt īpaši apstākļi, kuros tie ir nepieciešami. Uzraugiem ir jāpārbauda, vai visas šādas izmaiņas ir pienācīgi pamatotas saskaņā ar attiecīgajiem noteikumiem un vai tās nemaina līguma pamatprincipus.

Uzraugi ir laikus jāinformē par jebkādam diskusijām starp LI un darbuzņēmēju par līguma grozījumiem. Tiem ir jābūt garantētai piekļuvei — ideālā gadījumā paredzētai IP līguma noteikumos —, lai tie ar tehnisko ekspertu atbalstu varētu neatkarīgi pārskatīt grozījumus. Ja grozījumi ir pieņemami, uzraugiem būtu jānodrošina, ka par tiem ziņo un tos publicē valsts iepirkuma portālā vai citās līgumu publicēšanas platformās.

Pabeigšana

Kad LI ir oficiāli apstiprinājusi galīgos nodevumus un apmaksājusi attiecīgos rēķinus, publisko līgumu var pabeigt. Uzraugot šo pēdējo pasākumu, uzraugiem būtu jāmudina LI izdarīt secinājumus un noteikt svarīgākās atziņas, kas būtu jāreģistrē. Lai šo procesu padarītu efektīvāku, uzraugi varētu mudināt LI organizēt noslēguma sanāksmi ar visām ieinteresētajām personām, lai novērtētu izpildi, paziņotu rezultātus, apsvērtu kļūdas un izstrādātu ieteikumus turpmākiem līgumiem.

Saziņa un sabiedrības iesaiste: ārpus integritātes pakta

Pēc integritātes pakta beigšanas uzraugiem būtu jāveic pasākumi, kas veicina politikas un iestāžu reformu, pamatojoties uz procesa laikā apkopotajiem ziņojumiem, ieteikumiem un konstatējumiem. Lai to veicinātu, uzraugiem būtu jāapkopo visi IP īstenošanas laikā sagatavotie informatīvie materiāli un jāsniedz visa projekta kopsavilkums publiskā ziņojumā, kas jāizplata valsts iestādēm, privātajam sektoram, skartajām kopienām, medijiem un plašai sabiedrībai.

Publiskam ziņojumam un saziņas iniciatīvām par projekta rezultātiem ir būtiska loma valsts publiskā iepirkuma sistēmas sistēmisku reformu veicināšanā. Uzraugiem būtu jāpārbauda, vai valdība ir efektīvi rīkojusies saistībā ar šiem konstatējumiem, un jāturpina meklēt iespējas turpmākiem IP. Sistemātiska pilsoniskās uzraudzība publiskā iepirkuma jomā un iedzīvotāju iesaiste ar mērķi aizsargāt publiskos resursus, jo īpaši tad, kad to atbalsta valdība, ir vēlams rezultāts sabiedrībai.

PĒCVĀRDS

¹ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/24/ES (2014. gada 26. februāris) par publisko iepirkumu (18. pants).

² Ne visās no tām tika piešķirtas līguma slēgšanas tiesības, jo dažas tika apturētas, atliktas vai atceltas.

³ <http://www.open-contracting.org/resources/how-governments-spend-opening-up-the-value-of-global-public-procurement/>. Eiropas Komisijas tīmekļa vietne, Politika, Publiskais iepirkums, Konteksts. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/policies/public-procurement_en.

⁴ Eiropas Parlamenta Izpētes dienests, *RAND Europe, The Cost of Non-Europe in the Area of Organised Crime and Corruption*, (RAND Europe, 2016). Pieejams: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1483.html.

⁵ Eiropas Birojs krāpšanas apkarošanai, *31st Annual Report on the protection of the European Union's financial interests — Fight against fraud — 2019*, (Eiropas Birojs krāpšanas apkarošanai, 2020). Pieejams: https://ec.europa.eu/anti-fraud/about-us/reports/communities-reports_en.

⁶ Sanchez A., "The Role of Procurement", Allen R., Hemming R., un Potter B.H. (eds.), *The International Handbook of Public Financial Management* (Palgrave Macmillan, 2013).

⁷ Divdesmit viena no divdesmit septiņām ES dalībvalstīm ir OGP dalībnieces.

⁸ *Diário da República, Resolução do Conselho de Ministros no. 37/2021 (Diário da República, 2021. gada 6. aprīlis)*. Pieejams: <https://dre.pt/application/conteudo/160893669>.

⁹ *Agência para a Modernização Administrativa*, II Plano de Ação Nacional de Administração Aberta, Plano de Ação 2021–2023 (*Agência para a Modernização Administrativa, 2021*). Pieejams: www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2021/09/Portugal_Action-Plan_2021-2023_PT.pdf.

¹⁰ Kā noteikts Starptautiskajā Atvērto datu hartā (ODC), atvērtie dati ir digitāli dati, kas ir pieejami ar tehniskiem un juridiskiem parametriem, kuri vajadzīgi, lai ikviens tos varētu brīvi izmantot, atkārtoti izmantot un izplatīt jebkurā laikā un vietā.

¹¹ Faktiskais īpašnieks ir persona, kurai faktiski pieder uzņēmums vai kura faktiski kontrolē uzņēmumu. Papildinformācija: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/lv/LSU/?uri=CELEX%3A32015L0849#keyterm_E0003. Dati par faktiskajiem īpašniekiem var ietvert informāciju, kas nepieciešama, lai identificētu atsevišķus īpašniekus, akciju sadalījumu, balsstiesības, kas saistītas ar dažādām akciju kategorijām, utt.

¹² Mūsu izpratnē publiskā iepirkuma sistēma ir noteikumu, procesu, prakses, tehnoloģiju un iestāžu kopums, kas nosaka, kā publiskas iestādes plāno, piešķir un izpilda līgumus.

¹³ Mediāna, kas aprēķinātā, pamatojoties uz katra uzraudzītā iepirkuma projekta budžeta tāmēm.

¹⁴ <https://www.transparency.org/en/tool-integrity-pacts>.

¹⁵ *Transparency International Anti-Corruption Helpdesk, "Public Procurement Planning and Corruption" (Transparency International Anti-Corruption Helpdesk, 2015).*

¹⁶ Sīkāku pārskatu par dokumentiem, kas attiecas uz šo posmu, skatīt "Norādījumi publiskā iepirkuma speciālistiem par to, kā nepieļaut tipiskākās kļūdas projektos, kurus finansē Eiropas strukturālie un investīciju fondi" (Eiropas Komisija, 2018) un "Mythbusting confidentiality in public procurement" (*Open Contracting Partnership*, 2019).

¹⁷ Lai labāk izprastu konfidencialitātes noteikumu piemērošanu iepirkuma procedūras dokumentiem un ar tiem saistītos visizplatītākos nepareizos priekšstatus, skatīt "Mythbusting confidentiality in public procurement" (*Open Contracting Partnership*, 2019).

¹⁸ *Transparency International, Model Monitoring Agreement and Integrity Pact for Infrastructure — An implementation guide for civil society organisations (Transparency International, 2018).*

¹⁹ Eiropas Komisija, "Norādījumi publiskā iepirkuma speciālistiem par to, kā nepieļaut tipiskākās kļūdas projektos, kurus finansē Eiropas strukturālie un investīciju fondi" (Eiropas Komisija, 2018).

²⁰ *Transparency International, Model Monitoring Agreement and Integrity Pact for Infrastructure — An implementation guide for civil society organisations (Transparency International, 2018).*

²¹ Eiropas Komisija, "Norādījumi publiskā iepirkuma speciālistiem par to, kā nepieļaut tipiskākās kļūdas projektos, kurus finansē Eiropas strukturālie un investīciju fondi" (Eiropas Komisija, 2018).

²² Turpat.

²³ ESAO ir izstrādājusi visaptverošu metodiku tirgus analīzei, tostarp standartizētu veidni tirgus analīzes slēdzienam. Uzraugiem ir ieteicams iepazīties ar šo resursu, lai labāk izprastu procedūru un nodrošinātu, ka tā tiek veikta atbilstoši starptautiskajiem standartiem.

²⁴ Eiropas Komisija, "Norādījumi publiskā iepirkuma speciālistiem par to, kā nepieļaut tipiskākās kļūdas projektos, kurus finansē Eiropas strukturālie un investīciju fondi" (Eiropas Komisija, 2018). Konkrētāk, skatīt ES Iepirkuma direktīvas 24. pantu (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex%3A32014L0024>) un ES Finanšu regulas 61. pantu ([https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021XC0409\(01\)&rid=4](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021XC0409(01)&rid=4)). Sīkāku informāciju par noteikumu interpretāciju un piemērošanu skatīt ES Komisijas paziņojumā "Norādījumi par izvairīšanos no interešu konfliktiem un to pārvaldību saskaņā ar Finanšu regulu" (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2021.121.01.0001.01.ENG).

²⁵ *Stolen Asset Recovery Initiative, Getting the full picture on public officials — a how-to guide for effective financial disclosure (Stolen Asset Recovery Initiative, 2016).*

²⁶ Pretkorupcijas un valsts veidošanas pētniecības centra (ERCAS) tīmekļa vietnē "Eiropas Publiskās pārskatatbildības mehānismi" (*EuroPAM*) ir sniegts visaptverošs pārskats par tiesiskajiem regulējumiem, kas attiecas uz valsts amatpersonu interešu un aktīvu deklarācijām, visā Eiropā — <http://europam.eu/>.

²⁷ TI Bulgārijas nodaļa — <https://integrity.transparency.bg/en/>; TI Grieķijas nodaļa — <https://integritypact.gr/en/to-symfono-akeraiotitas/to-symfono-akeraiotitas-stin-ellada/>; TI Itālijas nodaļa, Amapola, *Action Aid* (Itālija) — <https://monitorappalti.it/>; Delna (Latvija) — https://delna.lv/lv/intergritates_pakts_2016/; *Stefan Batory Foundation* (Polija) — <https://paktuczciwosci.pl/>; TI Portugāles nodaļa — <https://pactodeintegridade.transparencia.pt/home/>; TI Rumānijas nodaļa — www.pactodeintegritate.ro/ro/; Rumānijas Akadēmiskā biedrība — www.romaniacurata.ro/contracte-curate/en/; Publiskās politikas institūts (Rumānija) — www.ipp.ro/pactele-de-integritate/; TI Ungārijas nodaļa — <https://transparency.hu/en/kozszeaktor/kozbeszerzes/integritasi-megallapodas/>; TI Lietuvas nodaļa — www.transparency.lt/saziningumo-susitarimai/; TI Slovēnijas nodaļa — <https://pakt.transparency.si/>; TI Čehijas nodaļa — www.transparency.cz/projekty/pakty-integrity/.

²⁸ Eiropas Komisija, "Norādījumi publiskā iepirkuma speciālistiem par to, kā nepieļaut tipiskākās kļūdas projektos, kurus finansē Eiropas strukturālie un investīciju fondi" (Eiropas Komisija, 2018).

²⁹ Šā ziņojuma 7. lpp. izklāstītā *Action Aid Italia* gadījuma analīze sniedz lielisku piemēru, kā uzraugs var sniegt pozitīvu ieguldījumu šajā aspektā.

³⁰ Piemēram, konkursa dialogs būtu jāizvēlas gadījumos, kad nav iespējams iepriekš sagatavot tehnisko specifikāciju projektu, bet tiešu piešķiršanu — ārkārtas situācijās. Lai iegūtu sīkāku pārskatu par iepirkuma procedūrām un informāciju par saistītajiem darbības uzdevumiem, skatīt dokumentu "Norādījumi publiskā

iepirkuma speciālistiem par to, kā nepieļaut tipiskākās kļūdas projektos, kurus finansē Eiropas strukturālie un investīciju fondi” (Eiropas Komisija, 2018).

³¹ Lai iegūtu sīkāku pārskatu par tādu lēmumu pieņemšanas shēmām, kas saistīti ar katru iepirkuma procedūru, t. sk. par visiem apsveramajiem kritērijiem un veicamajiem loģiskajiem soļiem, skatīt dokumentu “Norādījumi publiskā iepirkuma speciālistiem par to, kā nepieļaut tipiskākās kļūdas projektos, kurus finansē Eiropas strukturālie un investīciju fondi” (Eiropas Komisija, 2018).

³² Eiropas Komisija, “Norādījumi publiskā iepirkuma speciālistiem par to, kā nepieļaut tipiskākās kļūdas projektos, kurus finansē Eiropas strukturālie un investīciju fondi” (Eiropas Komisija, 2018).

³³ Turpat.

³⁴ Turpat.

³⁵ Turpat.

³⁶ Turpat.

³⁷ *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*. Pieejams:

www.ojeu.eu/#:-:text=OjEU%20stands%20for%20the%20Official,EU%20legislation%2C%20must%20be%20publis hed.

³⁸ Lai iegūtu sīkāku informāciju par katrā dalībvalstī piemērojamiem noteikumiem, skatīt vietni www.europam.eu.

³⁹ Eiropas Komisija, “Study on the measurement of cross-border penetration in the EU Public Procurement Market” (Eiropas Komisija, 2021).

⁴⁰ Kā galvenais pamatojums tam ir izvairīties no tādu konkurentu identificēšanas, pie kuriem varētu vērsties, lai izveidotu karteli. Tomēr šis jautājums ir pretrunīgs, un tas būs jāizvērtē katrā gadījumā atsevišķi atkarībā no attiecīgajiem tirgus apstākļiem, ekonomikas dalībnieku skaita un novērotajiem slepenas vienošanās riskiem. Sīkāku informāciju un norādījumus sk. “Mythbusting confidentiality in public contracting” (*Open Contracting Partnership*, 2018).

⁴¹ https://ec.europa.eu/growth/single-market/public-procurement/digital/espd_en.

⁴² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex%3A32018L0843>.

⁴³ *Transparency International, Access denied? Availability and accessibility of beneficial ownership data in the European Union (Transparency International, 2021)*.

⁴⁴ ESAO, Vadlīnijas attiecībā uz to, kā apkarot manipulācijas ar piedāvājumiem publiskos iepirkumos (ESAO, 2014).

⁴⁵ Turpat.

⁴⁶ *Fazekas M. & Toth B., Analytics for Integrity: Data-drive approaches for enhancing corruption and fraud risk assessments (ESAO 2019)*.

⁴⁷ Eiropas Komisija, “Norādījumi publiskā iepirkuma speciālistiem par to, kā nepieļaut tipiskākās kļūdas projektos, kurus finansē Eiropas strukturālie un investīciju fondi” (Eiropas Komisija, 2018).

⁴⁸ Turpat.

Radiet pārmaiņas kopā ar mums!

IESAISTĪETIES

Sekojiēt mums, dalīeties ar saviem viedokļiem un sociālajos medijos apspriediet korupciju ar cilvēkiem no visas pasaules!

facebook.com/TransparencyInternational/

twitter.com/anticorruption/

linkedin.com/company/transparency-international/

instagram.com/Transparency_International/

youtube.com/user/TransparencyIntl/

MĀCIETIES

Apmeklējiet mūsu tīmekļa vietni, lai uzzinātu vairāk par mūsu darbu vairāk nekā 100 valstīs un pieteiktos jaunākajām ziņām par cīņu pret korupciju.

transparency.org

ZIEDOJIET

Jūsu ziedojums palīdzēs mums sniegt atbalstu tūkstošiem korupcijas upuru, izstrādāt jaunus rīkus un pētījumus un likt valdībām un uzņēmumiem pildīt savus solījumus. Mēs vēlamies izveidot godīgāku un taisnīgāku pasauli. Ar jūsu palīdzību mums tas izdosies.

transparency.org/donate

Transparency International

International Secretariat

Alt-Moabit 96, 10559 Berlīne, Vācija

Tālrs.: +49 30 3438 200

integritypacts@transparency.org

ti@transparency.org

transparency.org/integritypacts

Eiropas Komisija

Reģionālās politikas un pilsētpolitikas ģenerāldirektorāts

Eiropas Komisija, 1049 Brisele, Beļģija.

regio-e1-administrative-capacity@ec.europa.eu

[Uzziniet vairāk par integritātes paktiem](#)

[Uzziniet vairāk par ES](#)